

yerel siyaset

Üzerine

RÖPORTAJLAR - I

yerel siyaset

Üzerine

RÖPORTAJLAR - I

Eser Adı : Yerel Siyaset Üzerine Röportajlar
Dizi Editörü : Hulusi ŞENTÜRK

Yayına Hazırlık & Dizgi-Tasarım : OKUTAN YAYINCILIK
Serhat AKKÜŞ
Ayşe ŞENTÜRK
0.216.491.63.33

Telif Hakları : Plato Danışmanlık Eğitim AŞ.

Yerel Siyaset Dergisi' nin ücretsiz ekidir.
www.yerelsiyaset.com

- Sunuş -

Yerel Siyaset Dergisi yayın hayatına atıldığı Ocak 2006 tarihinden beri, akademik ve uygulama boyutlarıyla yerel siyaset konusuna katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda bu güne kadar çıkan 19 sayısında gerek teorik yazılara ve gerekse yerel siyasi mücadele içinde olan aktörlerin yazılarına yer vermektedir. Konuya daha farklı açılımlar getirebilmek amacıyla da sıklıkla röportajlar yer almaktadır. Gerek siyasi liderler, gerek akademisyenler ve gerekse yerel siyasi aktörler bu röportajlarda görüşlerini dile getirmektedirler.

Ocak 2007 tarihinden itibaren ek olarak kitap vermeye başlayan dergimizde, yazarlarımızın biriken yazıları kitap olarak düzenlenmekte ve böylece yerel siyaset kitaplığı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu kitap ise, bir yazara ait değil. Derginin değişik sayılarında yer alan röportajlardan oluşmaktadır. Hacim dar olduğu için tüm röportajlar yayınlanmamış olmakla birlikte, bundan sonra da bu çalışmalar devam edeceğinden, önümüzdeki aylarda röportajları konu alan yeni kitap eklerimiz olacaktır.

Süleyman Demirel, Murat Karayalçın, Muhsin Yazıcıoğlu gibi Türk siyasi hayatında önemli konumlarda bulunmuş siyasilerimizin yanı sıra parti genel başkan yardımcılarının yanı sıra akademisyenler de bu kitabımızda yer almaktadır.

Röportajların önemli bir bölümü Akif Çarkçı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu vesile ile kendisine teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Yerelden genele uzanan sağlıklı yapılanması ile ülkemiz ve milletimizin daha güzel yarınlara ulaşması için önemli misyon yüklenen siyasi hareketlerin niteliksel ve niceliksel gelişimine katkı sağlayabiliyor isek, ne mutlu bizlere.

Hulusi Şentürk

- İÇİNDEKİLER -

Prof. Dr. Korel GÖYMEN ile `Yerel Siyaset`	07
Prof. Dr. Numan KURTULMUŞ İle Yerel Siyaset	16
Murat KARAYALÇIN İle Reform	27
Süleyman DEMİREL İle Yerel Siyaset ve Kamu Reformu.....	43
AK Parti G.Bşkn. Yrd. Nihat ERGÜN İle Üniter Yapı	51
DYP Genel Bşkn. Yrd. MAHMUT NEDİM BİLGİÇ; "Etnik Milliyetçiliğe Dayalı Partiye Kesinlikle Karşıyız"	64
BBP G. Bşkn. Syn. Muhsin YAZICIOĞLU İle Hırant DİNK Cinayeti, Ermeni Sorunu ve Güncel Siyasetin Meseleleri	72
Prof. Dr. Yaşar SARIBAY ile Küreselleşme - Yerelleşme	87

Sabancı Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr.

Korel GÖYMEN ile `Yerel Siyaset` üzerine.

Yerel siyaset kavramına coğrafi mekân sınırlamasından bağımsız olarak bir tanım getirmek istersek, sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasi şartlar göz önüne alındığında yapılacak bir tanımlama nasıl olabilir?

Yerel siyaset kavramını anlamak için önce yerelin ne olduğuna bir bakmak gerekir. Bir defa yerellik kavramı ülkeden ülkeye değişmektedir. Yönetimsel kademelenme, coğrafi şartlar, bu tanımla etkileyecektir. Örneğin Avrupa Birliği çok düzeyli yönetim modelinde, yönetimi 5 ayrı kademede tanımlamaktadır. Hangi kademenin diğerine göre ne kadar yerel olduğu kademeler arası ilişki ile tanımlanır. Yerel siyaset kavramına baktığımızda; 'Siyaset bir dizi amaca varmak amacıyla, kaynak kullanımında öncelikleri belirlemek ve tüm bunları sağlamak amacı ile karar alma süreçlerini işleterek güç kullanmak' gibi bir tanımla karşılaşırız. Ulusal siyasetten farklı olarak yerel siyasette yerel güç odakları, yerel kaynaklar ve potansiyeller söz konusudur.

Yerel siyasetin başat aktörleri kimlerdir? Yerel siyaset deyince aklımıza ilk gelen belediye meclisleri ve üyeleridir. Bu doğru bir yaklaşım mıdır?

Yerel aktörleri formel ve enformel olarak ikiye ayırdığımızda formel aktörlerin yasalarda tanımlanan, mevzuatla belirlenen aktörler olduğunu; enformel aktörlerin ise yasal kalıplar dışın-

da kalan, fakat potansiyel olarak bir yöredeki herkesin yerel siyasetin aktörleri olduğunu görürüz. Formel aktörler kaymakamlıklar, valilikler, il özel idareleri, belediyeler, yasal dernekler ve vakıflardır. Dini ve etnik gruplar, tarikatlar, aşiretler ve yurttaş girişimleri enformel aktörlerdir.

Göç ve kentleşme ile birlikte bu aktörlerin yapısında ne gibi değişimler yaşanmıştır ?

İç göç neticesinde kırsalın şartları kente taşınmıştır. Coğrafi olarak kentsel alanda bulunma ile kentleşmeyi ayırt etmekteyiz. Aşiret düzeni, etnik bağlar sadece kırsala ait olmayıp, kentte de değişik biçimlerde etkili olmaya başlamıştır.

Yerelden ulusala doğru bir projeksiyon tuttuğumuzda ulusal siyasetin bugünkü koşullarda yerel siyasi aktörlere bakışı nasıldır? Somutlaştırmak gerekirse yereldeki siyaset merkez siyasetin sigortası mıdır?

Türkiye'de merkez-çevre olgusu uzun zamandan beri Türk siyasetinin belirgin özelliğidir. Osmanlı da farklı şekillerde var olan bu ilişki çeşidi Cumhuriyetle birlikte yeni rejim oluşturma ve ulus devlet kurma sürecinde geniş kapsamlı sosyal mühendislik çalışmaları merkezi etkin ya da baskın konuma getirmiştir. Cumhuriyeti kuran kurucu iradenin tercihi bürokratik modelden yana olmuştur. 5-10 yıldan bu yana bu modelin yumuşatılmasına yönelik faktörler gündeme getirilmeye başlanmıştır. Oluşturulmaya çalışılan yeni yapıda rekabetçi bir siyasi modele geçilmeye başlanmış, yerel teşkilatlar önem kazanmış, doğrudan seçimle gelen yerel siyasetçiler etkin olmaya başlamış, merkezle çevre arasında değişen bir denge tesis edilmiştir. Aslında burada karşılıklı bir sigorta etkisi vardır. Yani merkez kapsamlı bir sosyal mühendisliği yereldeki güçlerle ittifak yaparak yürütmüş, buna karşılık merkezin merkezdeki kurumları ki-buna TBMM dahil- belirli bir güç kazanmışlardır.

Bu durum sistemin kendi içinde bir siyasi pazarlığa mı işaret etmektedir. ?

Clientelist, faydacı ilişkiler kademe kademe söz konusudur.

Çevrenin sadakatine karşılık ekonomik ve kişisel avantajların sağlanması, buna karşılık merkezdeki politikacılara oy ve destek sağlanması sürdürüle gelmiştir.

Bu ilişki biçimi zaman içinde şekil ya da yön değiştirmiş midir ?

Bu karşılıklı ilişki giderek zayıflamıştır. Şöyle ki; Kollamacı politikalar, kaynak kullanımı giderek sınırlandırıldığı için bu ilişki biçim değiştirmektedir. Yerelde kaynak kullanan aktörlerin önemi artmıştır. Sermaye grupları, yerel girişimciler bu kaynakları harekete geçirmektedir. Bugün devlet kollamacılık ilişkilerini kural koyucu olarak özendirici ve caydırıcı önlemler alarak ve büyük devlet yatırımlarını kanalize ederek kullanmaktadır. Devlet büyük oranda ekonomiden elini çekerek eski rolünü yitirmiştir.

Eski patronaj ilişkileri ile yeni patronaj ilişkilerini karşılaştığımızda ne gibi farklar ortaya çıkar ?

Klasik yerel aktörler daha ziyade toprağa bağlı ilişkiler geliştirmişlerdir. Burada ağaların ve şihların etkili olduğunu görmekteyiz. Bunların yerlerini zamanla yerel sermayedarlar almaya başlamış, ancak dini gruplar yapılarını ve konumlarını korumaya devam etmişlerdir. Yine küresel sermayenin yerel uzantıları bu sürece ayrıca dahil olmuşlardır. Bununla birlikte kentsel rekabette devletin özendirici ve yönlendirici rolü devam etmiştir. Kısaca patronaj ilişkileri bu minval üzere değişmiştir.

Yerel demokrasinin güçlenmesi açısından toplumsal tabanımız yeterince güçlü müdür ? Yani yerelde kamil manada demokrasiye hazır mıyız ?

Demokrasinin kurulup geliştirilmesi bir demokrasi kültürünün var olup olmadığına bağlıdır. Bu değerleri koruyacak özellikler var olmadığı zaman güçlükler olmaktadır. Demokrasi kültürünün yeşermesi toplumdaki diğer kurumların bu değerleri özümsemesi, geliştirmesi ve yansıtması kapasitelerine bağlıdır. Örneğin ailede bu değerler zayıfsa her kademedeki içselleştirme zayıf olacaktır. Burada medya da önemli bir

aktördür. Medya da bu konuda duyarsız ise toplumsal duyarlılık da azalacaktır. Öte yandan demokrasi uygulanarak öğrenilen bir süreçtir. Ortam ve koşullar uygun oluncaya kadar askıya almak da anlamsızdır.

Bu anlamda aklımıza geçmiş zamanlarda yaşanan askeri müdahaleler gelmektedir. Askıya alma dönemlerinde özellikle yerel alanda demokrasi hangi durumdadır, demokrasi kültürü ne yönde ilerlemiştir ?

Geçmiş dönemlerde demokrasinin kesintiye uğramasının değişik nedenleri vardır. Biri ulus-devlet ve yeni bir ulus yaratma çabalarının tehlikeye düştüğü algısının toplumun bir kesiminde bulunmasıdır. Çevrenin daha önce merkezle olan ittifakı bozulup, yine bazı çevrelerce karşı devrim olarak algılanması, bu çevrelerin eylemsel boyuta kalkışması diğer önemli etkidir. Bu uğraşlar kimileri tarafından demokrasinin dengeye oturtulması, hakların ve özgürlüklerin genişletilmesi siyasette dengenin oluşturulması olarak algılandı. Bu arada çevredeki bir demokrasi kültürü ile bağdaşmayacak feodal, dinsel örgütlenmelerin etkisini artırması demokrasi projesini tehlikeye atacak gelişmeler olarak değerlendirildi. Bugün de merkezden çevreye yetki akışı tezine karşı olanlar, ortaya sunulan hususun üniter yapıyı bozacağını, laikliğin ve laik devlet yapısının zarar göreceğini, etnik milliyetçiliğin artacağını ve tehlike arz edeceğini ve tüm bunları gündeme getirenlerin ve eyleme dökenlerin gizli bir gündemleri olduğu öne sürülmüştür.

Sistemin haklı ya da haksız refleksleri yerelde demokrasiye sekteye uğratmakta mıdır ?

Hem evet hem hayır. Farklı kesimlerin farklı değerlendirmeleri gündeme getirilmek durumundadır. Örneğin toplumun bir kesimi Ak Parti içindeki bir kesimin karşı devrimci grup olduğunu düşünürken kimileri de bu durumu kendi konumlarını korumak adına yorumlamaktadırlar. Yerele yapılacak yetki devrinin feodal ya da dinsel yapıları güçlendireceği korkusu kimi çevrelerce öne sürülmektedir. Bu korku yersiz değildir. Çünkü İknaya ve uzlaşmaya dayalı demokrasi kültürü

bu durumla bağdaşmamaktadır

Örneğin seçilmiş bir yerel irade belli bir etnik ya da dini görüşe göre politika üretiyor ve bunu benimsiyorsa bu duruma müdahale edecek ara mekanizmalara mı ihtiyaç vardır ?

Hayır yok ama seçimle işbaşına gelmek demek sonsuz yetkilere sahip olmak ya da her istediğimi yaparım demek değildir. Demokrasilerde meşruiyet söz konusudur. Meşruiyet kazanmış bir iktidarın azınlıkta olanların haklarını koruması gerekir. Çoğunluğun arzusu demokrasi olarak telakki edilemez. Bu anlamda aykırı görüşlerin haklarının korunmasız kalması söz konusu olabilir. İnsanlara seçim hakkı tanınması ve dayatma yapılmamasının imkan olarak yerel demokraside hayat bulması gerekir. Çevre merkez ilişkisinde yetki devri dinsel ve feodal kesime daha geniş bir hareket alanı ve güç kazandırma sonucunu doğuruyor ise bu durum da demokrasi ile bağdaşmayacaktır. Çünkü bu tür gruplar yapıları gereği demokrasi çerçevesinde değerlendirilemezler.

Yerel parti başkanlıkları zaman zaman bir teşkilat olmanın getirdiği sorumluluklar düzeyini de aşarak Ankara siyaset ve bürokrasisi nezdinde yerel sorunların çözümüne yönelik müdahaleci adımlar atmaktalar. Bu mevcut yapı çözüm mü üretir sıkıntı mı?

Siyasette politikanın oluşturulmasında aşağıdan yukarı doğru gelişen iletişim, tartışma, karara katılma daha sağlıklı olan yapıyı ifade eder. Fakat yerelin tepki ve katkısı dar kalıplar içinde kalan diğer düzeyleri hesaba katmayan önermeler ve isteklerle sınırlı kaldığı takdirde bu durumu sağlıklı olarak nitelenebilir. Mümkün değildir.

Burada sınır ne olmalıdır? Diyelim ki bir partinin yerel örgüt başkanı ilçedeki bir bürokratin değiştirilmesi için kendi partisinin merkez örgütüne ya da hükümete baskı yapmakta. Burada bürokrasi ve siyaset dengesi nasıl sağlanacak?

Yereldeki bir siyasal yapı ya da temsilcinin yereldeki ata-

malara müdahale etmesini sağlıklı bulmam.Burada olsa olsa kamu yönetiminin önceliklerinin belirlenmesinde siyasal yapının belirleyiciliği söz konusu olabilir.Tayin ve atamalarda müdahale sağlıklı bir durum değildir. Çünkü her iktidar değişiminde çalışanların tedirgin edilmesi ve liyakat sisteminin bozulması neticesi doğacaktır.

Yerel siyasetin baskın aktörü olarak gözüken belediye meclislerinin kent yönetiminde istenen performansı göstermesi için bu meclislerde yapılması gereken yasal ya da kurumsal revizyonlar neler olabilir ?

Önemli bir düzenlemeye ihtiyaç var. her şeyden önce bu düzenleme siyasette rol alan insanların her açıdan kaliteli olmasını beraberinde getirmelidir. Yerel siyaseti rant getiren bir mecra olarak değil, bir hizmet müessesesi olarak görmek gerekir. İnsan kalitesi ve uzmanlık düzeyi geliştikçe yerel siyaset kendinden beklenen faydayı toplum lehine üretecektir.Bilginin üstünlüğüne dayalı bir yerel meclis modeli daha etkin çalışacaktır. Tek başına yasal düzenlemeler yapının sağlıklı hale getirilmesi için yeterli olmayacaktır. Öte yandan belediye meclislerinin etkinliğinin artırılmasının bir yolu alınan kararların genel geçer ilkelere bağlı olmasına, bunların uzmanlık komisyonlarından süzülerek geçmesine ve saydam biçimde izlenip denetlenmesine bağlıdır. Burada çok önemli olan husus şudur: Karar konuları ile karar alanların bir menfaat ilişkisi içinde olmamasına özen gösterilmelidir. Örneğin imar komisyonunda inşaat yapanların olduğu bir yapıda menfaat çatışması söz konusu olabilir.

Çözüm ne olabilir ?

Duyarlılık oluşturmak ve siyaset etiğini harekete geçirmek bir çözüm olarak gündeme alınmalıdır. Siyaset yapanlar siyasetin etiğine uymak durumundadırlar. Dinden ve etikten kaynaklanan ahlakın yanında her meslek grubu kendi meslek ilkelerini ve etiğini oluşturmak durumundadır.

Sizce katılımcılık belediye meclislerinde şu anki haliyle yeterince etkin midir? Temsilde adalet var mıdır ?

Kesinlikle hayır. Türk yerel yönetiminde örneğin kadın temsili TBMM'nin oranından daha düşüktür. % 3 gibi. Bu durumun adı toplumun yarısının dışarıda bırakılması temsilde yok sayılmasıdır. Yerel siyasette bazı meslek gruplarının ağırlıklı olması genelde siyasal katılımın sınırlılığına ve siyasetin bir mali avantaj beklentisi ile doğrudan orantılı olmasına bağlı. Toplumun her kesiminin siyaset mekanizmasını bir hizmet üretme alanı olarak görmesi gerekecektir.

Avrupa Birliği'nin yerel demokrasi ve yerel yönetimler açısından geliştirdiği düşünsel ve pratik yapı Türkiye açısından ne anlam ifade etmektedir? Uyum sürecinde Türkiye'nin uygulamada ihtiyaç duyduğu AB kriterleri nelerdir ?

AB ekonomik bir kulüp olarak başlayıp bir siyasal projeyi de içerecek şekilde sürekli gelişmektedir. Türkiye de bu kulübe girmeye çalışmakta dolayısıyla üyelik koşullarını gereklerini yerine getirmek durumundadır. AB'de egemen olan kavram ve değerlere göz attığımızda bunların arasında çoğulcu demokrasi, hukuk devleti, tüm canlıların hakları, doğaya saygı, fırsat eşitliği, cinsler arası eşitlik, sosyal adalet, ekonomik güçsüzlerin korunması, tam rekabet gibi değer ve olgular mevcuttur. Dolayısı ile Türkiye'deki genel ve yerel yönetim yapısının işlevlerinin ve işleyişinin bu ilke ve değerler çerçevesinde geliştirilmesi gerekmektedir. Genel yönetim ilkeleri açısından AB'de egemen olan anlayış, yerel, bölgesel ve metropoliten yönetim olarak tanımlanmaktadır. Klasik kamu yönetiminden farklı olarak çok paydaşlı işbirliğine dayalı, ortak planlama ve yürütme, katılımcılık ve saydamlık, hesap verebilirlik, ön plana çıkan yönetim yaklaşımlarıdır.

Sayılan bu ilkelerin Türkiye'de yasal ve kurumsal alanda hayat bulması uzun bir zaman alacak mı ? Şu anki yapımız ile tüm bu istenenler arasında yaşanan çatışma nasıl giderilecek?

Ne tür kamusal hizmetlerin hangi düzeyde verileceği ve hangi kararların ne düzeyde kimlerce alınacağı hem teknik

hem yasal bir konudur. Teknik bir konudur çünkü, uygun ölçek doğrudan hizmet sunumunda verimliliğin ve etkinliğin sağlanması ile ilgilidir. Yerindenlik kavramı da bunu reddetmez. Bir hizmeti mümkün olan en alt düzeyde sunmaya çalışmak her zaman verimli olmayabilir. Öte yandan mümkün olan hallerde hizmet sunumunun ve bununla ilgili kararın yetki devri yolu ile daha alt kademelerde alınması hem verimli olabilir hem de yerel ilgi ve katılımı artırabilir. Aynı zamanda yerindenlik ilkesi uygun kullanıldığı takdirde yerel demokrasinin geliştirilmesi ve katılımın sağlanması ile de sonuçlanabilir. Öte yandan aynı yetki devri daha önce sözü edildiği gibi çağdaş ve demokratik olmayan kesimlerin daha etkin kılınması yönünde kullanılırsa sonuçlar istenen yönde olmayabilir. Yetki devrinin başarılı olabilmesi merkezi hükümetin yerel yapıları güçlendirme, onları yapabilir kılma arzusuna büyük oranda bağlıdır. Buna karşılık yönetsel kapasiteleri ve demokratik kurumsal kültürü yeterli olmayan yerel yapıların da bu açığı kapatarak sürekli gayret içinde olmaları gerekir.

Klasik yerel siyasi aktörlerin dışında enformel aktör olarak tanımladığınız sivil toplum örgütlerinin siyasi meşruiyeti masaya yatırıldığında; 5-10 üyeli derneklerin toplumun önemli bir kesimini temsil ettikleri iddiası, yerel siyasi aktör olarak siyasi yapıda etkili olma istekleri sürekli eleştirilmektedir. Bu meşruiyetin kaynağı nedir ?

Meşruiyetin birden fazla kaynağı vardır. Hukuka dayalı meşruiyetten söz edilebileceği gibi uzmanlığa dayalı meşruiyetten ve ihtiyaca dayalı meşruiyetten de söz edilebilir. STK'ların etkinliği bu üçüne ya da bunların alaşımına da dayalı olabilir. Örneğin İstanbul'daki ulaşım sorunu hemen herkesin ortak sorunu bu konuda görüşü alınacak minik bir uzman grubu bile uzmanlıklarından dolayı meşruiyet kazanırlar.

70'li yıllarda kısa bir tecrübe olarak gündeme gelen yerel yönetimler bakanlığı işin idari boyutunu düzenlemekten öte yerel siyasete katkı sağlayacak ve önünü açacak bir ışık yakabilmiş midir? Bugün için böyle bir yapıya ihtiyaç var mıdır ?

Kesinlikle fayda sağlamadığı gibi mevcut vesayet sistemini daha da güçlendirmiştir. Başındaki ve içindeki gayretli ve iyi niyetli insanların tüm iyi niyetlerine rağmen başarılı olamamış ve vesayeti genişletmiştir. Bugünkü koşullarda böyle bir bakanlığın düşünülmesi çağdaş yönetim ilkeleriyle taban tabana zıt konumdadır.

Röportaj: Akif Çarkçı Ocak 2006

Prof. Dr. Numan KURTULMUŞ ile **Yerel Siyaset Üzerine**

Osmanlı İmparatorluğu'nun üç kıtaya yayıldığı dönemlerde, birkaç bin kişi ile ifade edilebilecek merkezi bir bürokrasi vardı. Bununla beraber yatay olarak kamusal birçok fonksiyon millete devredilmişti. Burada tekraren söylüyorum, yerel yönetimlerin güçlenmesi demek; şu ya da bu meclisin devreye girmesi ya da başka teşkilatların devreye girmesi değil. Burada, önemli olan yatay bir örgütlenmenin olması ve halkın kendi süreçlerini kendisinin kontrol edebilmesidir.

Yerel kalkınma anlamında yapılan uygulamalar aslında, Refah Partili belediyeleri bir marka haline getirdi ve Milli Görüş belediyeciliği bir döneme damgasını vurdu. Anadolu'nun ücra köşelerinden büyükşehirler kadar, imkanların çok kısıtlı olduğu yerlere kadar bir çok belediye destan yazdı ve önemli işler başardı. Adıyaman, Urfa, Tokat vb belediyeler çok kısıtlı imkanlarla destanlar yazdılar.

Bir akademisyen ve siyaset adamı olarak Türkiye'nin yerel siyaset geleneğini değerlendirdiğimizde, sizce yerel siyasetin başta aktörleri ve yerel siyaseti önemli kılan unsurlar nelerdir?

Siyasette yerelleşme meselesi, yönetim işinin sadece merkezi idareden alınıp, yerel yönetimlere, ilçe belediyelerine,

yerel meclislere daha yerele doğru verilmesi meselesi değildir. Yerel siyasetten anlaşılması gereken şey şudur: Demokrasi; sadece dört yıldan dört yıla ya da beş yıldan beş yıla oylama rejimi değildir. Demokrasi; halkı ilgilendiren her konuda halkın görüşünün alınmasıdır. Böyle görmek lazım, bu demokrasinin ileri formudur. Yerelde halk kendileri ile ilgili alınan kararlarda ne düşünüyor. Halkın taleplerini güçlü biçimde dile getirecek güçlü sivil toplum kuruluşlarının oluşturulması, bunları diğer kuruluşlarla organize biçimde dile getirmeleri, sadece dile getirmelerini de değil, aynı zamanda halkın denetleme mekanizmalarında da etkin olması sağlanmalıdır. Yerel yönetimlerin halka kendini denetletmesi lazım. Bu demokratikleşme araçlarının kullanılması için, illa yasal değişiklik beklemeye gerek yoktur. Aslında, yerel yönetimler bu katılım yollarını kendileri icad edebilirler. Vatandaşın fikrinin alınması için farklı yollar denenebilir. Refah Partisi ve Fazilet Partileri geleneğinde belediyelerimizin halk meclisi toplaması, önemli ve güzel bir uygulamaydı. Her ay, bir mahallede ya da birimde belediye, oranın yerel sorunlarını tespit ediyor, sonra da halkın taleplerinin karşılanmasını sağlıyordu. Bir süreden beri bu uygulamalar ortadan kalktı. Bu tip uygulamalarda, halkın bir reel siyasal aktör olarak devreye sokulması lazım. Devreye sokulmasının yanında, halkın yerel taleplerinin gündeme gelmesinde, yerel medya kuruluşları da önemli birer araçtır. Ulusal medyaya baktığınızda, örneğin, akşam haberlerine bir-birinin kopyası olan onlarca haberi dinlemek durumundasınız. Çoğu, yarı magazinseldir. Biz, sık sık Anadolu'yu dolaşyoruz. Gittiğimiz yerlerde görüyoruz ki; oralardaki yerel medya kuruluşları halkın sorunlarını, taleplerini, belli bir yelpaze içinde kamu oyunun gündemine taşıyor.

Hocam 90' lı yıllarda Dünya Bankası'nın ortaya attığı bir kavram var: 'yönetişim'. Aslında Türk İslam geleneğinde yönetişimin bariz uygulamalarını görüyoruz. Belli projelerde yönetişim kavramının yatay bir örgütlenme modeliyle öne çıktığı bir dönemde bu yaklaşımın uygulanabilirlik sıhhati nedir? Pratikte yarar sağlar mı ?

Osmanlı İmparatorluğu'nun üç kıtaya yayıldığı dönemlerde, birkaç bin kişi ile ifade edilebilecek merkezi bir bürokrasi vardı. Bununla beraber yatay olarak kamusal birçok fonksiyon millete devredilmişti. Burada tekraren söylüyorum, yerel yönetimlerin güçlenmesi demek; şu ya da bu meclisin devreye girmesi ya da başka teşkilatların devreye girmesi değil. Burada, önemli olan yatay bir örgütlenmenin olması ve halkın kendi süreçlerini kendisinin kontrol edebilmesidir. Biz, bunu Türkiye'de otuz senedir tartışıyoruz, ancak merkezdeki bürokrasinin etkin oluşu ve politikacı ve politika üzerindeki yaklaşımı ters yöndedir. Son yıllardaki örneğin özelleştirme, çok sayıda memur alınmaması gibi uygulamalarda merkezi otoritenin çok hissedilmediği görülüyor ama şöyle bir çevremize baktığımızda Türkiye'nin herhangi bir yerindeki, bir çok kurum ve kuruluşun aslında merkezi otoritenin kuruluşu olduğunu görüyoruz. Böyle bir yapı içerisinde yönetim denilen şey maalesef olmuyor. Burada, hem bürokratik kademelerin mümkün olduğunca azaltılması gerekir. Bunun iki yönü var; birincisi, bilginin aşağıdan yukarıya doğru yürümesi, ikincisi, yukarının yönlendirmelerinin hiçbir kesinti olmaksızın tabana ulaşması. Bunu sağlayacak bir sistemin kurulması lazım. Şimdiye kadar geçmişte, aslında biz bunları uygulamışız. Aklın yolu birdir. Araya çok bürokrasi koyarsanız, arada çok fazla hiyerarşik kademe kurarsanız olmaz. Bir de şöyle bir durum var; sosyal bilimlerle teknik birimler arasındaki farkı görebilmek açısından bir kulaktan kulağa oyunu oynasak ve baştan desek ki; iki kere iki dört eder, sondaki kişi de iki kere iki dört eder, der. Oysa, yine aynı oyunda Ayşe'nin babası öldü desek, en sonda o, Ahmet okula gitti, şeklinde ortaya çıkar. Araya ne kadar çok kademe girerse, yukarıdaki yöneticinin murad ettiği şey, aşağıda farklı algılanabilir. Kararlar ve anlayışlar değişiyor, yukarıda istenen şey aşağıda bambaşka bir hal alabiliyor. Bu noktada kademelerin küçültülmesi, halkın taleplerini söyleyebilmesi, yönetimi denetleyebilmesi, bununla birlikte sadece fikir belirtmek değil, halkın bizzat kararlara katılımını sağlayacak formları Türkiye bulmak zorunda.

Yerel siyasette temsili demokrasiden katılımcı demokrasiye geçiş nasıl sağlanacak? Batıdaki uygulamalara baktığınızda geri çağırma, yerel referandum gibi uygulamalar etkinlik kazanmış durumda. Yerel siyasette bu tip uygulamaların Türkiye açısından mümkünatı nedir?

Türkiye demokrasisinin temel sıkıntılarının birisi budur. Biz, referandumu öcü gibi görüyoruz. Referandum konuşulduğu zaman herkesin tüyleri diken diken oluyor. Halbuki, demokrasiyi beş yıldan beş yıla seçim yapılan bir uygulama olarak görmemek lazım. Oy verdikten sonra ne yapacağız, bizim tercihlerimiz, eğilimlerimiz sorulmayacak mı? En son referandum, siyasi yasakların kalkmasıyla ilgili Özal'ın yapmış olduğu referandumdur. 1986 yılında. Oysa, bizim bir yığın stratejik karar alma süreçlerimiz geliştirdi ulusal düzeyde. Mesela Kıbrıs meselesi gibi, 17 aralık süreçleri gibi. Yani çok temel konularda, yine 2000 yılında IMF ile imzalanan anlaşma gibi. Buna benzer çok temel konularda, Türkiye referandumu bir öcü gibi görüyor. Temel özgürlüklerle ilgili konuları görüyorsunuz, mesela YÖK gibi. İmam hatip, başörtüsü meselesi ya da çok politik olmayan 2b yasası gibi konular. Mesela 2b yasasında meclise yasa gönderiliyor, cumhurbaşkanı veto eder korkusu var. Neden ikinci defa meclise getirmekten imtina ediyorsunuz? Cumhurbaşkanı veto hakkını kullanırsa, çok temel bir ihtiyaç olarak giderseniz referanduma. Türkiye'de referanduma gitmek fikri siyasilere çok uygun gelmiyor. Yerel siyasette de aynı şekilde bu çok daha rahat yapılabilir, aynı şekilde diyelim ki; bir metro hattı geçirilecek, nereden geçirilsin? Çok temel uygulamalar yapıyorsak örneğin; bir yeri sanayi bölgesi ilan ediyorsak, yeni bir iktisadi alan oluşturuyorsak, tersane açıyorsak, otoban ana çıkışlarının geçmesi gibi, yerel yönetimleri ilgilendiren konularda halkın görüşlerine başvurulması lazım. Kaldı ki, ifade ettiğiniz gibi -bunların oranları değiştirilebilir- mesela bir belediye başkanını görevden almak meclisin dörtte üç çoğunluğuna bırakılabilir. Mesela, bütçenin onaylanmaması demek, belediye başkanının görevden alınmasının yolunun açılması gerek. Neticede; milletin seçtiği, görevlendirdiği ve bölgesel yerel sorunları bilen meclis

üyelerinin, denetleyici konumunda fonksiyonlar üstlenmesi gerekir. TBMM'deki gensoru uygulaması yerel mecliste de uygulanabilmelidir.

İktidar partisinin yerel seçimlerde gündeme getirdiği ve seçim sloganı olarak ortaya koyduğu yerel kalkınma kavramına bakışınız nedir? Yerel kalkınmayı sağlayacak araçlar neler olabilir?

Bizim yıllardır söylediğimiz bir şey var, o da şu: 70 milyon nüfuslu ve bölgede son derece önemli yeri olan Türkiye, ancak reel ekonomisini güçlendirerek bölgede ve dünyada güçlü bir ülke haline gelebilir. Yani, Türkiye üretecek, istihdam sağlayacak ve ihracat yapacak. Bu üç değer üzerine kurulu bir ekonomi ile Türkiye reel olarak canlanacak. Yani, çarşısı-pazarı çalışan, havaalanları-limanları çalışan bir Türkiye olması lazım. Ne yazık ki, Türkiye uzun zamandan beri IMF'nin, Dünya Bankası'nın kısıkağı altına alınmıştır. Makro ekonomik olayların dengede tutulmasının yanında, enflasyon, büyüme hızı vs. gibi aslolan enflasyon düşerken, halkın alım gücünün yükselmesinin sağlanması gibi, makro boyutu destekleyen politikaların üretilmesi gerekir. Sektörlerin kendi iç sorunları saklı kalmak kaydı ile tüm sektörler için yönelik, tüm bölgesel sorunlara yönelik ve ülkenin tamamı ile ilgili genel çözümleri önceden de problemlili alanları tespit ederek kalkınma politikaları üretilmesi icap eder. Yerel kalkınma doğru bir kavramdır. Ancak, yerel kalkınma sadece yerel yönetimler eliyle gerçekleştirilebilecek bir şey değildir. Ülkenin genel ekonomik politikalarının böyle tespit edilebilmesi gerekir. Şimdilerde, Türkiye'ye Dubai modeli ve 24 Ocak 1980'den sonra ortaya çıkan Hong Kong modeli öneriliyor. Siz, üretmeyin tüketin, dünyanın küresel şirketleri burayı bir antrepo olarak kullanın anlayışıdır. Yani siz, bankacılıkta, turizmde yoğunlaşın, reel sektörü önemsemeyin, zaten ülke üzerinden geçen mal ve hizmet trafiği size yeter denilmektedir. Hong Kong, Singapur ya da Dubai modeli dediğiniz şey budur. Bu model Türkiye'ye uymaz, uysaydı zaten 24 senedir uyardı. Uymuyor, çünkü Türkiye'nin nüfusu 2020 yılında 100 milyonu bulacak. Hem nüfus yoğun,

hem içinde bulunduğumuz bölge sıkıntılı bir bölge. Dün, Bosna'dan bahsediyorduk, bugün Irak'tan bahsediyoruz yarın Allah korusun belki başka bir yerden bahsedeceğiz. Hem kendi içinde sıkıntısı olan, hem de dış sıkıntıları olan bir ülkenin, Singapur gibi müstemleke bir modelle kalkınması mümkün değil. Bu ülkenin potansiyellerinin harekete geçirilmesi için, en uç sınırlara kadar yani, en uç yerel noktaya kadar her alanda yerel potansiyelin harekete geçirilmesi gerekir. Eğer 70'li yıllarda bölgeler arası ve sektörler arası dengeli kalkınmayı başarmış olsaydık, adil bir paylaşım sistemini kurabilmiş olsaydık, bugün Türkiye bambaşka bir noktada olmuş olacaktı. Belki bugün biz Türkiye'nin sanayini ve tarım potansiyellerini değil, ileri teknoloji potansiyelini konuşan bir ülke olacaktık. Ama maalesef, yanlış politikalar Türkiye'yi bu hale getirdi. Şu an uygulanan politikaları uygun bulmuyorum. Bu şuna benziyor. Yetişkin bir delikanlının, çok güzel de olsa, bebe reyonundan bir ceket beğenmesi gibi. Dubai modeli de böyle bir şeydir.

Mensubu olduğunuz siyasi partinin yerel siyaset noktasında güçlü bir birikimi var. Saadet Partisi'nin resmi deklarasyonlarında, programında yerel siyaset ve yerel kalkınma nasıl bir yer teşkil etmekte ?

Refah Partisi ya da milli görüş geleneğinin Türkiye'ye sunduğu güçlü bir belediyeçilik birikimi var. Bunu birkaç noktada izah etmek gerekir. Birincisi, belediyeler halkın çekindiği korktuğu yerler olmaktan çıktı. Belediyeler halkla bütünleşerek, daha sıcakkanlı bir yapıya büründüler. Sonra belli bölge ya da caddelerin değil, tüm yöreyi kucaklayan hizmetlerin verilmesi sağlandı. İfade ettiğim gibi, halk meclisleri uygulamalarıyla halkın talepleri birebir alındı, değerlendirildi. Böylece, halkın güveni sağlanmış oldu. Yerel kalkınma anlamında yapılan uygulamalar aslında, Refah Partili belediyeleri bir marka haline getirdi ve Milli Görüş belediyeçiliği bir döneme damgasını vurdu. Anadolu'nun ücra köşelerinden büyükşehirlere kadar, imkanların çok kısıtlı olduğu yerlere kadar bir çok belediye destan yazdı ve önemli işler başardı. Adıyaman, Urfa, Tokat vb belediyeler çok kısıtlı imkanlarla destanlar yazdılar. Öyle

düşünüyorum ki, bu uygulamalar halkın gönlünde ve zihninde önemli bir yer işgal etti.

Son günlerde özellikle büyük kentlere dair bir vizyon oluşturma politikası var. Özellikle İstanbul'un bir küresel marka haline getirilmesi için düşünceler var. İstanbul ne şehri olacak? Turizm mi, ticaret mi, kültür mü, finans mı? Bu konumlandırma ekseninde İstanbul için özel bir yönetim modeliniz var mı? Yerel aktörler bu kalkınma sürecine nasıl katkıda bulunabilirler?

Genel politikalarda olduğu gibi İstanbul politikasında da beynel kibleteyn kalmış durumdayız yani iki kible arasında beynamaz kalmış durumdayız. Bütün çarpıklığına rağmen İstanbul'a Marmara tarafından girdiğinizde özellikle tarihi yarımada görünce dünyanın en güzel şehrine geldiğiniz izlenimi doğuyor. Ama işte bir de diğer taraftan gelin daha boğazın güzelliğini görmede e-5 ve e6 aksındaki çirkin yapılaşmaya bakın. Dünyanın ticaret merkezi olacağız diye şehre dikilen şekilsiz, niteliksiz, çirkin yapılara bakın. Sadece gök kafes değil, şehrin bir çok yerine yerleştirilmiş, hiçbir mimari değeri olmayan eserlere bakın. Efendim Amerika'da gökdelenler var, biz niye İstanbul'a gökdelenler yapmayalım. Efendim Dubai'de towerslar var, biz niye buraya yapmayalım. Derseniz bu lafa ancak gülüp geçilir. Çünkü bu şehirler, kimliksiz boş şehirlerdir. Üzerine hangi örtüyü çekerseniz o şekle sokmuş olursunuz. Ama İstanbul'un binlerce yıl içerisinde oluşmuş bir kimliği var. İstanbul'u gerçekten sevenlerin yapması gereken şey İstanbul'un tarihi derinliğini yansıtan görüntüsünü ilk planda görünür kılmaktır. Tabi çarpık yapılaşmayı da ortadan kaldırmak lazım. Gece İstanbul'a uçaktan bakıyorsunuz, muhteşem saray ve camilerimizin aydınlatması dünyanın hiçbir yerinde böylesine güzel bir şehir yok. Başınızı çevirip aydınlatılmış başka yerlere bakıyorsunuz, gündüz vakti caddelere tepeden bakıyorsunuz, caddelerin ve yerleşim yerlerinin düzgün planlanmadığını kötü gördüğünü fark ediyorsunuz. Maalesef kötü bir yerleşim planı var. Bence bu şehrin kimliği kendi tarihi kimliğidir. Bu tarihi kimliği ortaya çıkacak ama bu kimliğin üzerine bir gelecek

tain eden bir kimliği olmalı. Çünkü İstanbul sadece bir kültür şehri olamaz. İstanbul aynı zamanda sanat, aynı zamanda kültür, aynı zamanda finans, ticaret merkezi olmalı. Hizmet sektörünün merkezi olmalı. İstanbul bir üniversiteler şehri olmalı aynı zamanda. Çok kalabalık 50-60 bin talebesi olan üniversiteler yerine ihtisaslaşmış üniversiteler kurulmalı. Küçük ihtisas üniversiteleri şeklinde İstanbul öne çıkmalı; ama sonuçta tarihi, kültürel ve mimari kimliğini koruyan bir yer olmalı. Bakıldığı zaman evet burası böyle bir şehir denilecek bir kent olmalı. Efendim İstanbul bir Paris olsun, Viyana olsun. Hayır! İstanbul kendisi olsun, ama o şehirler İstanbul gibi olmaya çalışsın. Tarihi ve kültürel kimliği öne çıkan, bütün fonksiyonları icra eden uluslar arası bir karar ve yönetim merkezi olmalıdır.

Hükümetin son dönemde gündeme getirdiği yerel yönetimler reformu için ne düşünüyorsunuz? Başarılı olma şansı nedir? Eksikleri fazlaları nelerdir?

Samimi olarak bir şeyi istemek başka bir şeydir. Tam olarak yapılmak istenen şey budur, demek başka bir şeydir. Türkiye'de bürokratik oligarşi, gücü elinden bırakmak istememektedir. Sayın Başbakan'ın ifade ettiği bizim yıllardan beri söylediğimiz şey şudur: bürokratik oligarşi anayasal dayanağı olan tepeden belirlenen ve halkın hiçbir şekilde seçmediği bir takım makam ve kimselerden oluşmaktadır. Bu bürokratik oligarşi, gücü elinden bırakmak istemiyor. Aynı şekilde, hükümetlerde, icra faaliyetlerinde, elindeki gücü kaybetmek, denetimi yitirmek istemiyor. 20 yıldır devletin küçülmesini konuşuyoruz. Bu küçülmeden kasıt nedir? Batıda neo liberal politikalarla yapılmak istenen küçülme başkadır. Devletin küçülmesi noktasına bir anda gelmiş değiller. Eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, güvenlik ve diğer hizmetler zamanla pahalı faaliyetler haline gelmiş. Örneğin sağlık faaliyeti. Sivil topluma bu sorumlulukları devretmesi STK'ların ya da sivil toplumun, dolayısıyla özel teşebbüsün önünü açmak değil, bu faaliyetlerin maliyetlerinin yükselmesidir. Kamu reformunda değişiklikleri hangi mantıkla ele aldığımızdır önemli olan. Burada bütün kamu sistemini ona

göre düzeltmek gerekecektir. Bir devlet tabii ki asli fonksiyonlarını kendisi icra edecek; ama mümkün olan bir çok hizmeti yerel yönetimlere bırakacaktır. Şimdi şöyle bir anlayış zafiyeti var, Türkiye'de kamu bürokrasisinde; yani yerel yönetimler sanki kamu bürokrasisinin bir parçası olarak görülüyor. Halbuki, o meclislerdeki kişileri biz seçtik. Milletten birebir kendisini ifade edebileceği yerler. Trafik hizmetini yerel idare gördüğünde başka algılıyoruz, merkezi idare bu görevi üstlendiğinde başka algılıyoruz. Örneğin Milli Eğitim. Milli eğitim denetleme kontrolünü yapacak; ama bunu yerel idare yaparsa yanlışdır demek, yanlış olur. Devletin fonksiyonel hale gelmesi, küçülmesi, ancak böyle sağlanabilir. Yani, mümkün olduğu kadar halk kendisini ilgilendiren konularda birebir sürece müdahil olacak, kendiyile ilgili fonksiyonları da kontrol edebilecek. Eğitim, sağlık hepsi dahil.

O zaman optimal devlet olarak ortaya çıkan yaklaşımını Türkiye'ye uygulanabilir bir model olarak görmüyorsunuz. Devlet küçülmesin, fonksiyonel hale gelsin. Yani eğitim, sağlık vb hizmetlerin yerel idarelere devri için Türkiye hazır değil mi?

Bunların konuşulması lazım. Belki uygulanması da lazım; ama Türkiye'nin bir planlamaya ihtiyacı var. Bugünden yarına hemen sağlanacak şeyler değil. Belli bir zamanlama ile bunların hepsi yapılabilir. Sonuçta demokraside son sözü söyleyecek, kararı verecek olan millettir. Ancak, örneğin bürokrasi ile milletin arasındaki mesafeyi açmak yarar sağlamaz. Bürokrasi de milletin içinden çıkmıştır. Bürokrasi de milletin bürokrasisi olmak zorunda. Ha bunu yaparken de zamanlaması doğru bünyeye uygun kararlar almamız icap ediyor.

Yeni belediye kanunu belli noktalarda belediyelerin hizmet yükümlülüğünü artırdı. Buna eşdeğer mali ve idari özerklik ya da kaynak sağlandı mı sizce?

Merkezdeki bürokrasi elindeki yetki ve kaynağı kaybetmek istemiyor. Dolayısıyla devredilen yetki kadar da kaynak sağlanmamakta ya da yetki yeterince devredilememekte. Halbuki,

yetkiyi devretmek, hem merkezin yükünü azaltır, hem de hizmetleri yerelleştirerek kolaylaştırır.

İç güvenlik kaygısı ve rejime tehdit algısından dolayı merkeziyetçi yapının devamında ısrar edilmesi bizi nereye götürür. Örneğin, seçilmiş belediye başkanlarına aşırı yetki verilirse bunlar, bu yetkiyi suiistimal eder düşüncesi var, bu nasıl aşılacak?

Demokrasi kültürünün içselleştirilememesinden kaynaklanıyor. Demokrasi egemenliğin nasıl kullanılacağı meselesidir. Teoride ve pratikte demokrasi başka şekillerde karşımıza çıkıyor. Demokrasinin birinci maddesine güçler ayrılığı ilkesi oturmakta. Egemenlik millet eliyle kullanılacak. Bunu söyledikten sonra bu alanları mümkün olduğu kadar millete devretmek durumundayız. Millete egemenliğini tayin eden süreçlerden bir diğeri de seçimlerdir. Çoklu seçim, hür seçim herkesin eşit şartlarda olduğu kimsenin önüne başka manalar konulmadığı gizli oy, açık sayım yöntemli seçim. Seçimi de yaptık, sonra bir parti ya da adamı da başa getirdik. Sonra asıl olan nedir? Yapılan yanlış icraatlara karşı hukuk yolunun açık olması. Yani hukukun üstünlüğü prensibi. Demokrasinin işlediği hukukun üstünlüğünün sağlandığı bir ortamda seçilmiş her zaman denetleme imkanı vardır. Problem, burada oyunun kuralına göre oynanmıyor olmasıdır. Ya da oyunun kuralının net biçimde ortaya koyulmamasıdır. Adamı seçtik, belediye başkanı yaptık, yanlış yapıyor. İki türlü yanlış yapabilir; ya halka karşı verdiği kararlarda yanlış yapabilir ya da onun için de mahkemeler var, Danıştay var. İkincisi, uygulamaları da yanlış olabilir. Onu da bertaraf etmenin yolu meclislerde bu yanlışları halk adına denetleyecek bir mekanizma kurarsınız. Bir de bunların üzerine yerel idareleri denetleyen bir merkezi otorite var. Çoğu zaman, çoğu yerde belediye başkanları ile valiler arasında çatışmalar olur. Buradaki problem; yetki ve görev alanlarının net olmamasıdır. Önemli olan oyunun kurallarını teori ve pratikte doğru kurmaktır.

Darbenin yıl dönümü olması dolayısıyla geçtiğimiz ayın ana gündemi 28 şubat darbesi idi. Böyle yada buna benzer bir darbe tekrar gündeme gelir mi Türkiye'de?

Bundan sonraki süreçte ne 12 eylül gibi, ne de 28 şubat gibi bir darbe gündeme gelmeyecektir. Türkiye dört tane önemli darbe gördü, hem de ne zaman gördü. Türkiye'nin atılım yapma potansiyelinin olduğu bir dönemde, örneğin 1. ve 2. Dünya Savaşları'ndan sonra, tek parti iktidarından sonra, 60'lı yıllarda, 70' lerde belli gelişmeler olmuş, bunların her birisinde maalesef Türkiye'nin önüne geçildi. Oldu da, iyi mi oldu? Neresinden bakarsanız bakın, herhangi bir gösterge bakımından Türkiye'yi iyileştirdiğini söyleyemeyiz. 28 şubattan sonra da aynı şey oldu. Ülke iki tane önemli ekonomik kriz yaşadı. Banka hortumlamaları açıkça ortaya çıktı. Yoksulluk arttı, faizler anormal yükseldi. Bu tür dönemlerin şöyle bir sıkıntısı vardır. Sorumlusu olmayan, ama elindeki yetkiyi sınırsız olarak kullanan bir takım ekiplerin olduğu dönemlerdir. Çok iyi niyetli olduklarını varsaysak bile, sonuç itibari ile sorumlulukları olmadığı için millete dönük bir hesap verme ya da oy isteme pozisyonunda olmadıkları için bir yükümlülük altında da olmamaktadırlar. Her ihtilalde, ihtilali hazırlayan şartlar vardır. 1960 ihtilalinde CHP'nin siyasi zihniyetine sahip bir askeri cunta, demokratlar aldı başını gidiyor fikriyatının üstüne oturtmuştur o darbeyi. 12 mart ya da 12 eylül ihtilali de komünistler öne geçiyor, müdahale edelim mantığı ile gündeme gelmiştir. 28 Şubatta da bir başka korku, irtica geliyor, laiklik elden gidiyor korkusuyla yapılmıştır. Ne oldu da 11 Eylül günü parçalanmak üzere olan bir ülke, 12 Eylül günü sulha, selamete kavuştu. 28 Şubatta da Ali Kalkancılar, Müslüm Gündüzler vardı da, 29 şubatta ne oldu da ortadan kayboldular. Bunların izahı yok. Ne oldu da 28 mayısta ortadan kayboldular. Yani mesele görüldüğü gibi değil. Her darbe ülkeyi geri götürmüş, yapanlara da bir yarar sağlamamıştır. Bu tip müdahalelerin bu süreçten sonra yaşanacağı kanaatinde değilim.

Röportaj: Akif Çarkçı Mart 2006

Murat KARAYALÇIN ile

Reform Üzerine.....

Türkiye'de siyasi partilerin tamamı yerel yönetimde reformu savunuyor. Genelde reform taleplerinin içeriğinde yerelleşme, yerinden yönetim ve mali idari özerkliğin sağlanması var. Ancak partiler iktidara geldiklerinde bu öngörüler pek pratize edilemiyor. Sizce bunun temel sebepleri nelerdir?

Ben ilk tanımlamanıza tam olarak katılmıyorum. Siyasi partilerin yerelleşme olayına birbirlerine benzer bir biçimde baktıklarını zannetmiyorum. SHP'nin konumu ve yaklaşımı itibarıyla bir değerlendirme yaptığımızda SHP ile öteki sol partiler arasında ve SHP ile sağ partiler arasında bu konuda önemli farklılıklar bulunuyor.

Ben sorunuzu yanıtlamadan önce eğer uygun görürseniz bu farklılıklara değinmek isterim. AKP yöneticilerinin dile getirdikleri düşünceler ve AKP hükümetinin yapmış olduğu çalışmalar açısından bir değerlendirme yaparak AKP'den farklılaştığımız noktayı şu şekilde ortaya koymak istiyorum: Bizim için önemli olan kamu alanının genişliğidir. Kamu çıkarlarının yüksekliğidir. Kamu çalışanlarının çalışma güvenliğidir. AKP yöneticilerinin demecleri AKP Hükümeti'nin yapmış olduğu düzenlemeler bu üç ölçü itibarıyla değerlendirildiğinde bizim için çok ciddi bir

olumsuzluk yaratmaktadır. Öte yandan biz kamusal yetkilerin alabildiğince yerel yönetimlerce kullanılmasından yanayız. Bu yönüyle de CHP'den ayrılıyoruz. CHP ve öteki sol partiler kamusal yetkilerin yerel yönetimler tarafından kullanılmasına devletin milli bütünlüğü ya da üniterliği açısından, karşı çıkılmaktalar.

Tabii merkezden görülmesi gereken hizmetler vardır. Merkezin taşınması gereken yetkiler vardır. Ama eğer hizmetler yerel düzeyde üretilirse bu, hem demokratikleşme açısından hem de kaynak kullanımı itibariyle çok ciddi kazanımların elde edilmesini sağlayacaktır. Buradan sorunuza geçmek istiyorum.

Her ne isterlerse istesinler, yerel yönetimler sorununa ya da konusuna nasıl yaklaşırlarsa yaklaşsınlar o partilerin iktidara gelmeleri durumunda yerel yönetimleri desteklememelerini ya da yerel yönetimler doğrultusunda değişiklikler yapmama larını neye bağlıyorsunuz bunu nasıl açıklarsınız diye sormuştunuz. Şunları söylemek isterim; bir defa eğer bu söylenenler gerçekleştirilmiyorsa bir içtenlik eksikliği vardır demek gerekir. Ayrıca, bir takım engellemelerin, bir takım karşı duruşların gündeme gelmesi de söz konusu olabilir. Ama ben bunu çok temel bir neden olarak görmüyorum; çünkü kararlı bir iktidar, kararlı bir hükümet, kim ne derse desin, kim ne engel çıkarırsa çıkarsın bu dediğini yapar, yapmalıdır. Kimi ortaklık hükümetlerinde bu konuda verilen sözlerin gündeme getirilmemesinin bir de öncelikler itibariyle değerlendirilmesi gerekir. Ona da bakmak gerekir. Yani koalisyon, ortaklık hükümetlerinde çok fazla iş çıkmıyor, çok fazla iş çıkaramıyorsunuz. Yapabileceğiniz düzenlemeler çok fazla değil. Milletvekillerini çok fazla düzenleme, hukuki düzenleme için kolayca harekete geçiremiyorsunuz. O nedenle yerel yönetimlerin yeni yetkilerle donatılması konusu, ortaklık hükümetinin öncelikleri arasında yer almamış olabilir.

Şunu söyleyeyim; şu konuda bir fikir berraklığına ihtiyaç var, önemli olan yetkilerin hangilerinin merkezde hangilerinin yerelde bulundurulması değil bana göre. Bu tabii ki önemli ama asıl önemli olan Türkiye'de devletin yeniden yapılandırılmasıdır. Anayasamıza göre merkezi yönetim de devlet yerel

yönetim de devlettir. Gerçi çok ilginç Türkiye'de özellikle solda bazı çevrelerin yerel yönetimleri devlet örgütleri olarak görmediğini hayretle görüyorum. O düşünceyi taşıyan insanlar için DSİ devlet de örneğin İSKİ Genel Müdürlüğü, ya da ASKİ Genel Müdürlüğü, ya da BUSKİ Genel Müdürlüğü, yani belediyelerin su işleri genel müdürlükleri devlet değil. Bu çok yanlış bir değerlendirme. Hatta bu çevreler bana göre Cumhuriyetçi pratiği de bilmeyen çevrelerdir. Çünkü cumhuriyetçilerin, cumhuriyet yönetiminin en önemli uygulamalarından birisi sağlık sektöründe Ankara Numune Hastanesidir. Adı üstünde Numune Hastanesi örnek bir hastane kurmak istemişler, benim bildiğim kadarıyla bunu yapan sağlık bakanlığı değildir. Benim bildiğim bunu yapan Ankara İl Özel İdaresidir. Ünlü Ankara'daki Stadyum da Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün yatırımı değildir. Onu da bir yerel yönetim birimi olan Ankara İl özel idaresi yapmıştır. Fakat çoğu insan biraz önce söylediğim gibi hem yerel yönetimleri devletin dışında, kamunun dışında görüyorlar, çoğu akademisyenin hayret bir şekilde ya da çoğu deneyimli siyasetçinin hayret bir şekilde yerel yönetimler için 'Sivil Toplum Örgütleri' ifadesini kullandığına tanık oluyorum.

Merkezi yönetim de devlet yerel yönetim de devlet her ikisi de devletin bir parçası, zaten Anayasamız devletin bütünlüğünden söz etmektedir . Önemli olan biraz önce ifade ettiğim gibi devletin yetkilerinin hangi birim tarafından kullanılacağı değil. Önemli olan bize göre , SHP olarak , devlet memurlarının bu yetkilerini kullanırken yurttaşın sokaktaki insanın ne kadar işin içinde olacağıdır. Biz devletin yapısının, devletin DNA'sının, devletin dokusunun değiştirilmesinde sokaktaki insanın yönetimin içine sokaktaki insanın karar alma sürecine sokulmasının çok büyük bir önemi olduğunu düşünüyoruz ve paydaş yurttaş diye bir tanımlama yapıyor, yurttaşın yönetim yapısının bir paydaşı olacağını arzuluyoruz. Türkiye Devleti'nin yapısını bu doğrultuda değiştirmeyi taahhüt ediyoruz.

Ak Parti Hükümeti döneminde bir takım kanunlarda değişiklikler yapıldı. Buna yerel yönetim reformu denildi.

Bu hükümet döneminde yapılan çalışmaları yeterli buluyor musunuz ya da nereye oturtuyorsunuz ? Özellikle belediye ve il özel idarelerinin etkinliği açısından yararlı sonuçlar çıkmış mıdır?

Meclisle Cumhurbaşkanlığı arasında çok sayıda bu yasa metinleri gidip geldi. Çeşitli değişiklikler gündeme getirildi. Tabii ki yapılan önemli düzenlemeler var. Ama ben bunların reform diye adlandırılacak bir paket ya da bir nitelik taşımadığı kanısındayım. AKP döneminde yapılan önemli düzenlemelerin aslında proje uygulamaları kapsamında görülmesi gerekirdi bana göre. Ben Ankara anakent belediye başkanıyken iki önemli projenin altına arkadaşlarımla birlikte imza attım. Bir tanesinin imzasına daha önce başlamıştık. Batıkent projesi, Türkiye'nin ilk ve en büyük yeni kent projesidir. Öbürünü ise belediye başkanlığım sırasında uygulamıştım, Dikmen Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi.

Kentsel dönüşüm sözünü ilk kez Dikmen Vadisi projesinde kullandık. Bu kentsel dönüşüm yasasında yer alan tüm kurumlar tüm düzenlemeler bizim Dikmen Vadisi Projesi uygulamamızı yansıtmaktadır. Yani Dikmen Vadisi projesinde biz ne yaptysak kentsel dönüşüm projesinde bizim yaptıklarımız kanun maddeleri haline getirilmiştir. Aslında bu yönüyle baktığımda bundan kendi adıma arkadaşlarım adına, o dönem adına kıvanç duymam gerekir. Ama teknik olarak bunun doğru bir yaklaşım olmadığı kanısındayım. Çünkü projelerin özellikleri var. Yani bir projede şöyle bir yaklaşım sergilersin, bir başka projede başka yaklaşım sergilemek durumunda olabilirsin. Yani proje metinleri bu zaten. Aslında proje metinleri de senaryodur. Kanun metinleri de senaryodur. Film senaryoları da senaryodur. Ne bileyim besteler de bir senaryodur. Bunların hepsi birer senaryodur. Ama senaryolarda esnekliğin sağlanması gerekir. Farklı yaklaşımları belki sergilemek durumundasın. Dikmen Vadisindeki yaklaşımla Pendik'teki yaklaşım belki de aynı olmamalıdır. Bu yaklaşımın yasa metni haline dönüştürülmesini o yönüyle eksiklik taşıdığını düşünüyorum.

AKP'nin belediyelerin alanını genişleten kararlarını kimi yer-

lerde eleştiriyorum kimi yerlerde doğru buluyorum. İstanbul'un bir bütün olarak Büyükşehir kapsamına alınması bence çok doğru bir karar. Ama Ankara'da 50 km lik bir çap içinde Büyükşehir görev alanı tanımlanıyor. Onun da yanlış olduğunu düşünüyorum. Yani kimi yerlerde doğru kimi yerlerde yanlış düzenlemeler var.

İmar planlaması ile ilgili yetkilerin çeşitli yasalarla belediyelerden alınmasına son derece de karşı çıkıyorum. Özelleştirme İdaresi, Galata Port diye ifade edilen bölgede tek yetkili Allah Allah...Ne demek bu yani. Böyle bir şey olamaz. Özelleştirme idaresinin kendinden menkul bir imar yetkisi işlevini kullanması düşünülemez. Söz konusu olamaz, çok hayati bir yanlışlık. Ya da falanca bölgenin Kültür ve Turizm Bakanlığı'na verilmesi. Bunu da yanlış görüyorum. Ayrıca İstanbul özelinde söyleyeyim. Planlarla çeşitli projeler arasındaki bağlantının doğru dürüst kurulmadığını düşünüyorum. Ve katılım açısından çok ciddi yanlışların sergilendiğini üzüntü ile görüyorum. İBB'nin iki küsur milyar dolarlık tünel projesi. Büyük bir proje paketi İBB tarafından başlatılıyor. Ama okuyoruz bunun planlarla önceden hazırlanmış ulaşım planlarıyla bağlantısının olmadığı ileri sürülüyor. Bunun İstanbul'un altını üstüne getireceği, İstanbul'da yaşamı çekilmez hale getireceği ileri sürülüyor. Ve en önemlisi bunun halkla tartışılmadan hazırlanmış olması haklı olarak eleştiriliyor. Bir başka yanlışlık da şu; üçüncü köprü konusu. İstanbul'un köprüleri hem İstanbul için hem de tüm

Türkiye için önem taşımıştır. İstanbul'da kentin yaşamını etkileyecek projelerde çok ciddi bir kafa karışıklığı ortaya çıkmış durumda. İki tane köprü var. Bir raylı tüp var bu inşa ediliyor. Bir de lastikli araçların geçeceği bir tüpten söz ediliyor. Ki DPT'den bunun onayı alınmış. Bir üçüncü köprüden söz ediliyor. Bunlardan hangisi? Hepsi mi? Üçüncü köprü yapılırsa nereye yapılacak? Bunun Başbakanlıkta bir ekip tarafından hazırlanması ne ölçüde doğru? Bunlar da pratik olarak tartışılması gereken konulardır diye düşünüyorum.

Türkiye AB sürecinde. AB üyesi ülkelere baktığımızda özerk yerel yönetim anlayışı var. Bu süreçte olan Türkiye biraz önce bahsettiğiniz gibi zaman zaman yerele ait kimi uygulama ve yetkileri merkeze taşımaya çalışmakta. Burada bir çelişki var. Türkiye gerçek bir özerk yerel yönetim yapısına kavuşabilir mi ?

Özerk sözcüğü, idarenin bütünlüğü gibi Türkiye'de yüksek duyarlılık taşıyan bir kavramı dışlamakta. Türkiye'de idarenin birliği diye bir kavram var. İdarenin birliğinin sağlanmasında kimileri merkezi yönetimin vesayetini, merkezin denetimini bu yetkinin kullanılmasını yaşamsal görüyor. Merkezi yönetimin vesayet yetkisini kullanması yerine yargı denetimini öne çıkartmanın daha doğru olacağına inanıyorum. Ama yine de özerk deyince özerk ifadesini kullanınca insanlarda yanlış bir çağrışım ortaya çıkabileceğini düşünerek benim için önemli olanın yerel yönetimlerin kullanabilecekleri kaynaklara sahip olmalarını önemseydiğimi ifade etmek istiyorum. Yerel yönetimler vergi salabilmelidirler. Vergiler ulusal meclislerde karara bağlanmalı ama yerel idarelere de belli marjları belirlemede yetki verilmelidir. Diyelim ki bir paket sigara için merkezi yönetim toplam yüz birim vergi konulmasını karara bağlamıştır, bunun 60 birimini merkezi yönetim almalıdır, geri kalan 40 birimi yerel yönetimlerin marjları içinde kalmalıdır. İstanbul belediyesi faraza İstanbul sınırları içinde sigara içilmesini önlemek amacıyla diyelim ki 40 puan yükleyebilmelidir de, başka bir belediye daha az bir miktar verebilmelidir. Ama yerel yönetimler kaynakların toplanmasında merkezi yönetimin ağzına, Maliye Bakanının eline bakmak durumunda, ona mahkum olmak zorunda kalmamalıdır. Böyle bir yapılanma olabilmelidir.

Şunu söyleyeyim, Avrupa ile Türkiye'yi bu anlamda karşılaştırmak çok zor. Çünkü Avrupa kent devletlerinden ulusal devlete doğru gitti, bizde hep ulusal devlet oldu. Bizde önce devlet oldu. Devlet toplumu oluşturdu. Avrupa'da ise önce toplum vardı, toplum kendi kendisini kurdu. Aslında bu, Karl Marks'ın klasik şemasıyla Asya tipi üretim tarzı arasındaki farklılıktan kaynaklanıyor. Karl Marks Avrupa toplumlarını klasik

şema içerisinde değerlendirdikten sonra diyor ki bunun dışında toplumlar vardır onlar da Asya tipi toplumlardır, bu toplumlarda merkezi yönetim çok güçlüdür. Merkezizetçilik egemendir. Ben 1985'te Hamburg kentinde uluslar arası kooperatifler birliğinin temsilcisiydim Üç beş bin kişinin katıldığı bir uluslar arası kooperatifler birliği toplantısında belediyenin verdiği resepsiyona katılmışım. Resepsiyon belediye sarayında verildi. Ben davetiyeyi aldım kendi içimden güldüm. 4-5 bin kişiyi alacak bir belediye sarayı mı olurmuş dedim kendi kendime. Ancak Hamburg belediye sarayı adını taşıyan binanın gerçekten bir saray niteliği taşıdığını gördüm. Ve koridorda dolaşırken 1200, 1300 yıllarından kalma yağlıboya portreleri gördüm. Bizim belediyelerimizde 1940'ların, 50'lerin yöneticilerinin bıraktın yağlıboya resimlerini fotoğrafı bile yok. Çok farklı bir gelenekten geliyorlar. Ancak Türkiye AB üyeliği sürecinde AB'nin norm ve standartlarını benimseyecektir, uygulayacaktır, sergileyecektir. Biraz önce dile getirmiş olduğunuz Türkiye ile AB arasındaki farklılığın süreç içinde azalacağını düşünüyorum.

Bu süreçte yerel demokrasiyi güçlendirecek araçlar neler olabilir? Demokratik standartlarımız da göz önüne alındığında ileri uygulamaların Türkiye'de işlerliği olabilir mi?

Ben burada yine kendi deneyimimden hareketle bir örnek vermek istiyorum. 1996 yılında milletvekili idim. O yıl İstanbul'da Habitat II adlı toplantı yapıldı. O toplantı öncesinde BM, Marmaris'te, Muğla'da bir toplantı düzenlemişti. O toplantıya ben de çağırılmışım. Yönetişim sözcüğünü ilk kez orada duydum, 'good governance' dedikleri sözcük. Bu ne ola ki diye anlamaya çalışırken bir toplantıda tanımı yapıldı. İşte uygulama aktörlerinin birlikte karar almaları, uygulama sergilemeleri türünden bir anlatım ortaya konuldu. Ben bunu duyunca güldüm. Belediye yönetiminde SHP'li belediye yönetimi olarak benim ve arkadaşlarımla yaptığımız buydu: katılım.

Demokratik sürecin işletilmesi için proje demokrasisi diye adlandırdığımız bir yöntemi sergilemiştik ve bunun uygulan-

masında büyük bir başarı sağlamıştık. Proje demokrasisi adlı uygulama yöntemimizin esası proje karar kurullarına dayanıyor. Belediyenin anlamlı projelerini-tüm projelerde olmaz- o projelerden etkilenecek hemşehrilerinin örgütleriyle, örgüt temsilcileriyle bir araya gelerek uygulamayı tasarımılaması, uygulamayı yürütmesi işin özünü oluşturuyor. Her proje için, o projeden etkilenecek hemşehri kitesine örgütlenmelerini telkin ediyorduk. Örneğin Batıkent'te 55.000 konut yapılacak. Örneğin Ankara'da Hacı Bayram Veli Camii çevresinde 150 dükkan yıkılacak, yeni bir düzenleme gerçekleştirilecek. Örneğin Dikmen Vadisi'nde 20-30 bin gecekondlu yıkılacak vs. İvedik'te bir organize sanayi bölgesi kurulacak. Bu projelerin büyüklüğüne göre bu projelerden etkilenecek hemşehrilerimizin örgütlenerek temsilci seçmelerini istiyorduk. Küçük projelerde üç temsilci, büyük projelerde 5 temsilci seçiyorlardı. Örgütlenmeyi de kendileri tayin edebiliyorlardı. Vakıf kurabilirlerdi, bir dernek kurabilirlerdi, kooperatif kurabilirlerdi, şirket kurabilirlerdi, ne isterlerse... Nasıl isterlerse.

Bizde güzelleştirme geliştirme derneği güçlüdür biliyorsunuz. Dernek de kullanılmıştı, kooperatif de kullanılmıştı. Örneğin Dikmen Vadisi'nde kooperatifler vardı. Bir başka uygulamamızda da dernek vardı. Hacı Bayram'da üç temsilci seçmiştik, Batıkent ve Dikmen Vadisi gibi alanlarda beş temsilci seçiyorduk. Üç temsilci ya da beş temsilci halk tarafından seçiliyor, ben de belediyeden üç ya da beş tane arkadaşımızı tayin ediyordum, bunlar eşit sayıda bir araya geliyorlardı. Diyelim ki Dikmen vadisi karar kuruluna beş tane hemşehrilerimizden, beş tane insan da belediyeden ben de başlarına geçiyordum on bir kişi. On bir kişi dikmen vadisi projesi karar kurulunu oluşturuyordu. Bu karar kurulunun gündemini bizim imar dairesi başkanımız hazırlıyordu. Hem halkın temsilcilerini hem de belediyenin temsilcilerinin görüşlerini alarak hazırlıyordu gündemi bana getiriyordu. Ben de o gündeme onay verirsem o gündemle her ay toplanıyorduk. Ve bir yönetim kurulu karar defterimiz vardı. Aldığımız kararları oraya geçiriyor ve imzalıyorduk. Ben imzalıyordum, halkın temsilcileri, belediyenin temsilcileri imzalıyordu. Ben bir dengeydim. Bazen

halkın temsilcilerinden yana bazen de belediye temsilcilerinden yana oluyordum. İki tane şapkam var hem seçimle gelmiş bir siyasetçiyim hem de belediye başkanım. O dengeyi kurmaya çalışıyordum. Belediyecilerle halkın temsilcileri birbirleri ile çelişiyordu. Farklı çıkar yaklaşımları sergilemekteydiler. Belediyeciler Dikmen vadisinde yapacağımız konutların küçük olmasını istiyorlardı. "Efendim konut vereceğiz, işte Allah'tan başka ne istesinler ? 65 m2 ye 45 m2 ye ne olmuş?" diyorlardı. Doğal olarak halkın temsilcileri de 100 m2 den aşağı katiyen olmaz şeklinde ortaya tavır koyuyorlardı. Belediyeciler daha ucuza çıkmasını isterken, halk daha geniş ve zengin malzeme kullanılmasını istiyordu. Ben de dengeyi kuruyordum. Bu proje karar kurullarının almış olduğu kararları sonradan kendi talimatım olarak belediyeye bir yönerge ile bildiriyordum. Şunlar, şunlar, şunlar yapılacak diye.

Bizim görev alanımızda proje karar kurulları diye bir platform yok. Bunu biz istemiştik, biz yapmıştık, ama kendi kurduğumuz örgütün kararlarını uygulamaya taşıyarak o örgütlenmeye sahip çıkmıştık. Bu son derece başarılı sonuçlar verdi. Ben eğer bu olmasaydı, o projeleri o kadar hızlı yapamazdım. Eğer bu anlayış olmasaydı, örneğin Hacı Bayram'daki yüz küsur esnaf hemşerimle çalışıp o dükkanları yıkıp Hacı Bayram'ı dönüştüremezdim. Oradaki esnaf hemşerilerimin hiç birisi bana oy vermemiş. Hiç birisi de soldan yana değildi. Ama hep-siyle çok iyi çalıştım. Birbirimizi çok sevdik. Bir dayanışma içinde çalıştık. Ve projeyi çıkarttık. Neden çünkü ortak çıkarımız vardı. Benim çıkarım o projeyi yapıp bitirmek, bir siyasi çıkar, bir siyasi itibar, bir siyasi kazanım bekliyorum. Esnaf hemşerimin çıkarı da olduğu için, daha fazla alışveriş, daha fazla gelen giden. Sonuçta Ankara kazandı.

Ankara'nın Hacı Bayram'ı çok ünlüdür. 1420 yılında inşa edilmiştir. Ankara'nın, hemşerileri tarafından en önemsenen yerlerinden birisidir. Bir Anıtkabir vardır, bir de Hacı Bayram Ankara' lıların çok önemsedığı iki yerimiz vardır. Orayı düzenleyerek 1420 den beri üst üste gelmiş iç içe geçmiş yapıları temizledik. Hacı Bayram Camii'ni öne çıkarttık. Yerlerini

granitlerle, Ankara kırmızısı mermerlerle donattık vs. Dikmen vadisinde de böyle oldu. İnsanlar bir an önce konutlarına kavuşmak, dükkanlarını yaptırmak istiyordu. Ben de bir an önce Dikmen bitsin istiyordum. Batı kent de İvedik de öyle.

Böyle bir şey olabilir mi diye sordunuz. Evet böyle bir şey olabilir, böyle bir şey oldu. Proje karar kurulu yöntemini uyguladık. Oldu ve başarılı sonuçlar elde edildi. İki temel başarı var bir; Bence demokratikleşme, belediye başkanı ile halk masaya oturuyor. Belediye başkanı ile aynı masada karar alıyor. Bu önemli. Demin paydaş-yurttaş dedim ya. Yani devletin yapısı, dokusu değiştirilmeli dedim ya. Yurttaşın yönetim paydaşı yapılması gerekir. Bu onu yapıyor. İki, bir de kaynakları çok iyi kullanıyoruz. Kaynakları çok hızlı kullanıyoruz. Şimdi idari, mali, hukuki fiziki her türlü kararı birlikte alıyorum. Onun için sorarlar adama önceliğiniz nedir? Önce halkın faydasına olan mı tercih ediliyor yoksa belediye başkanının fiyaka yapıp gazetecileri topladığı bir proje mi ihaleye çıkarılmaktadır. Bunlar çok kritik konulardır.

Yani Hesap verilebilirlik de peşinden geliyor değil mi ?

Peşinden değil o anda geliyor. Çünkü sadece ben hesap vermiyorum onlar da veriyor. Bir başka örnek uygulamamız da bu bağlamda şuydu, onu da örnek olarak vereyim. Ben Büyükşehir belediyesinin ilçelerde mahallelerde uyguladığı projelerde hak edişler için belediyenin rutininden farklı olarak muhtarların da parafını alıyordum. Bu, hesap verilebilirlik açısından olağan üstü bir şeydi. Şimdi muhtarın mühendis olması gerekmiyor. Ben de mühendis değilim. Muhtar bakıyor orada ne kazanılmış o kadar kazanılmış mı kazanılmamış mı ? Çünkü müteahhit gidecek, belediye kontrol mühendisi de gidecek ama muhtar orada. Şu kadar kum döşenecek, şu kadar tuğla konacak. Boru onun üzerinden geçecek. Öyle mi değil mi ? Orası çöktü mü müteahhit gittikten sonra vatandaş muhtarın yakasına yapışır. Olağan üstüydü. Yani bu bana göre devrimdi. Bir yönetim anlayışı devrimi idi. Ve müteahhitler çok karşı çıktılar. Çok direndiler ama ben ısrar ettim. Ve sonuçta çok başarılı oldu. Muhtarlar bunu denetlediler. Muhtarın itibarı

da arttı. Yani mahallede muhtarın başı daha dik duruma geldi.

Denir ki kamuda ihmali sorumluluk yoktur, icrai sorumluluk vardır. Belediye başkanları hizmet ederken kimi zaman yasal çerçevenin de dışına çıkarak bir takım hizmetleri gerçekleştirmek durumunda kalabiliyorlar. Çünkü mevzuat öngörmemiş ama halk bunu istiyor, halkın faydasına olan hizmetlerin de bir şekilde sunulması gerekiyor. Sonra siz belediye başkanının ardına bir müfettiş ordusu takıyor soruşturma açılıyorsunuz. Yerelde siyaset adamını güçlendirmek bakımından mevcut yasalar yeterli mi başka ne gibi düzenlemelere ihtiyaç vardır ?

Aslında bu yalnızca belediyeler için geçerli değil. Türkiye genelinde böyle bir anlayışımız var böyle bir ahlakı taşıyoruz. Niye yaptın diye soruyoruz. Niye yapmadın diye sormuyoruz. Aslında yapmayan yapandan çok daha fazla zarar verebilir topluma ve ülkeye. Bunun çok çeşitli örnekleri var. Ama kültürümüzde o yok. Niye yapmadın diye sormuyoruz. Niye yaptın diye işin üzerine gidiyoruz. Ben yerel yöneticilerin çok güçlü, çok sıkı bir hesap verebilirlik anlayışı çerçevesinde esnek ve serbest karar almaları gerektiğini düşünüyorum.

Bana göre yerel yönetici, belediye başkanları, İstanbul gibi metropol yerlerde seçilenler, seçildiklerinde mal varlıklarını, hisse senedi varlıklarını, menkul varlıklarını, gayri menkul varlıklarını, parasal varlıklarını, borç varlıklarını, hem kendileri, hem eşleri, hem de bakmakla yükümlü oldukları nüfus için açıklamalıdır. Ve bunu sürekli olarak sergilemelidir. Her neleri varsa. Yani bir hemşehri internet sitesine girip, o tarihteki belediye başkanı olan Murat Karayalçın'ın, eşinin, çocuğunun, sağının solunun, amcasının, dayısının yani kimleri bakmakla sorumlu ise, onların mal varlığını internet sitesinden izleyebilmeli. Karayalçın'ın ve ekibinin yaşam koşullarından artış mı var azalış mı var, nedir onu görebilmeli. Ayrıca, belediyeler için sonsuz bir yargı denetimi olmalı. En ufak bir tereddüdüm yok bu konuda. Yani yargıya verilebilmeli hesabını, yargı denetimi olmalı. Merkezi yönetimin memurlarının yerindenlik denetimi yapmalarını asla tasvip

etmiyorum. Müfettiş denetimini doğru bulmuyorum.

Ankara'mızın ünlü bir güzergahı vardır, Cebeci-Bahçeli. Orada dokuz buçuk km lik bir raylı sistem yapılmasını öngör-müştüm. Saatte on altı bin kişinin taşınacağı, bir raylı sistem. Bunun için DPT'den onay almak gerekiyordu. DPT'den bir türlü onay gelmiyor. Sonunda ben gittim DPT'ye ve sayın müsteşara bu onayın niye beklediğini sordum. Ali bey idi müsteşar. İlgili arkadaşı çağırdı. Ben de tanıyordum onu. Niye çıkmıyor dedim. Doğru bulmuyoruz biz bunu dedi. Neye göre doğru bulmuyorsunuz dedim. Yani projeksiyonlar olur, talepler olur, arz kapasitesi falan ne bileyim bir takım teknik mülaha-zalar olur. Neye göre doğru bulmuyorsunuz? "Ben uygun gör-müyorum bunu" dedi. Afedersiniz dedim bunun takdir yetkisi bende. Ben şu kadar yüz bin Ankara'lının oyuyla geldim. Seçildim. Yani teknik olarak karşı çıkarsınız bir şey diyemem de bence uygun değil diyerek karşı çıkamazsınız. Onun uygun-luğunu ben saptarım, siz değil. Demiştim.

Bir karşı görüş olarak bir fizibilite koydular mı önünüze ?

Hayır hayır. Yani kapasite, taşıma oranı, ulaştırma ölçü-leri, ulaşım planı, teknoloji, ne bileyim hazinenin dış borçlanması, benim seçtiğim teknolojinin yanlışlığı, teknik olarak bunlar olur bunu anlarım. Hayır hayır bunlar yok hiçbir şey yok sadece uygun bulmuyor. Tercih ve karar hakkı seçimle gelenindir buna kimsenin şüphesi olmamalıdır. Ve seçilenin iç güdülerine de güvenilmelidir. Şunu kast ediyorum. Bir ihale işi otomatik bir süreç olmamalıdır. Gerçi şunu söyleyebilirsin O firmaların yeterliliği olduğuna göre fiyat olarak en düşük olanını seçmelisin. Denilebilir. Ama bu iş öyle değil yeterlilik alıp, en ucuzuna verdiğim birkaç projem göz göre göre uygulanamadı. Onlara vermeseydim bir başkasına verseydim daha yüksek tek-lif vermiş birine verseydim o proje uygulanacaktı. Ama en düşük teklifi verdi diye ona verdiğim için o proje uygulanmadı birkaç projem gözümün önünde gitti.

Ben projeleri çocuğum gibi görüyorum. Benim bir parçam. Çok bağılıyım projelerime. Ve uygulayamadığım için gerçek-

ten içime oturmuştur. Niye öyle oluyor ? Çünkü baskı var. Kadınların yemek tarifi var çok ilginç. İşte şu kadar gram falan diye gazetelerde. Bir de göz kararıyla şeker yada göz kararıyla tuz falan derler alabildiğince bir tutam falan gibi. Hani grama-ja gelmeyen tanımlardır bunlar. İşte bu ev kadınlarının ustalıkları önsezisi şu kadar gider diyor buna. Şu su şu kadar şeker kaldırır ya da şu kadar tuz kaldırır diyor. Yöneticilere ihalelerde bu bakış açısı tanınabilmeli. Bu bakış açısını ihalelerde kullanabilmeli. Eğer bir olumsuzluk çıkarsa tabi bunun hesabını da verebilmeli.

Türkiye'de atanmışlarla seçilmişler arasında bir gerginlik olduğu söylenir. Seçilmişlerin alanının genişletilmesi bağlamında yerel yönetim reformu içinde merkezdeki yetkilerin hangileri yerele devredilmeli ?

Bir defa şunu söyleyeyim. Hangi yetkilerin yerel yönetimlere devredilmesi gerektiğine ilişkin düşüncelerimi söylemeden önce hem yerel yönetimlerde hem de merkezi yönetimde hem atanmışlarla seçilmişlerin birlikte çalışmalarını bunun zaten bir zorunluluk olduğunu ifade etmek istiyorum. 1961 anayasasından itibaren Türkiye'de atanmışlarla seçilmişleri bir araya getiren tüm platformları çok önemseydiğimi belirtmek istiyorum. Atanmışlar kendisini atayanlara dertlerini, yaklaşımlarını, düşüncelerini, iktisadi, toplumsal ve güvenlikle ilgili platformlarda söylemeliler seçilmişler de onların her söylediğini dikkate alarak kararlarını almalılar. Ve bu otomatik bir süreç olmamalı.

Ben ilk kez bir milli güvenlik kurulu kararını imzalarken kararnameyi okumuştum ve bir değişiklik yapmalarını söylemiştim. Söylediğim kişi de hayretler içinde kalmıştı. Falanca tarihli ve filanca sayılı MGK kararı uyarınca diyor, çok ilginç, 'uyarınca' bakanlar kurulu şu kararı almıştır. Niye "uyarınca" dedim. Şaşırdı başbakanlık görevlisi bu imzayı getiren. Dedim ki ben bakan olarak hükümette kaldığım sürece 'uyarınca' olmayacak. Falanca sayılı, filanca tarihli MGK kararını da 'dikkate alarak' olacak dedim.

Birlikte çalışmalılar ve son söz siyasetçinindir, seçilmiş-

lerindir. Bu yetkilerin hangilerinin yerele devredileceğini toplu bir paket olarak görmemek gerekiyor. Toplumsal duyarlılıkları göz ardı etmemekte yarar var. Şimdi bakın çok ilginç. 1950 ye kadar eğitim ve sağlık yerel yönetimlerce üstlenilmiş. Sonra merkezi yönetime geçmiş. İnsanların çok azının aklında yani 56 yıl önce bu yerel yönetimlerde görülen bir hizmet olmakla birlikte bugün herhangi bir ilgiliye söyleseniz bunu hayretle karşılar. Belki buna tepki gösterir. Bence önemli olan süreçtir. Önemli olan ilkelerin ortaya konmasıdır. Tabi kaçınılmaz biçimde merkezi yönetimin görev alanına giren konular vardır. Onları biliyoruz. Türkiye'yi birkaç ili ile birkaç bölgesiyle etkileyecek bayındırlık projelerinden tutun güvenliğe kadar, yargıya kadar dış siyasete kadar vs.vs. önemli madenlerin işletilmesine kadar merkezi idarenin görev alanına giren önemli konular vardır. Ama ben mesela YSE'nin neden merkezde olduğunu anlamamışım. Yol su elektrik hizmetlerinin iskan hizmetlerinin yerel yönetimlere devredilmesi gerektiği düşüncesindeyim. Bir ilde nereye yol yapılacak hangi köye su götürülecek, bunu özel idarenin karara bağlaması daha doğrudur. Ankara'nın ne işi var ? Ankara'nın hangi köye su götürülecek getirilecek Ankara'nın, TBMM'nin, DPT'nin, ilgili birimlerin ne işi var Allah aşkına? Orada bunu onlar yapmalı. Doğru odur. Yerel meclisler bunun kararını almalı, yerel yöneticiler bunu yapmalıdır. Ama hatırlarsanız kıyamet koptu bu değişiklik sırasında. Yalnız toprak -su genel müdürlüğünün kaldırılmasını yanlış görmüştüm seksen üç kasımında. Bana göre tarımsal altyapı hizmetlerinin en önemli birimidir.

Topraksu genel müdürlüğü de köy hizmetlerinin içine konuldu. Köy hizmetleri yerel yönetimlere devredildi. O da yerel yönetimlere gitti. Bence o yanlış, toprak su hizmetlerinin merkezle bağlantılı ele alınmasında yarar var çünkü şunu söyleyebilirsiniz, yani Konya ovasının Allah aşkına toprak tahlilinin Ankara ile ne ilgisi olabilir ? doğru Konya ovasının toprak tahlili Konya tarım il müdürlüğü ile Konya il özel idaresi ile yapılmalıdır doğal olarak. Ama orada teknoloji geliştirme işlevi var. Orada bir takım yeni tarımsal tohumların geliştirilmesi vs ıslah çalışmaları var. Onların denenmesinin sonuçları var.

Orada kısmen merkezi yönetim kısmen yerel yönetimler olmalıdır. Ama ilke olarak ben yerel yönetimlerin bu hizmetleri üstlenmesinden yanayım. Bakın çok ilginç 1950lerin ortasına kadar trafik polisi yerel idarelere bağlı. Şimdi bunu söyleseniz hayretler içinde kalırlar. Yer yerinden oynar. Vay trafik polisi nasıl belediyelere verilir diye. Ne olacak doğrusu o. Elektrik hizmetleri belediyelerindi. Seksen ikiye kadar belediyeler elektriği dağıtıyordu. Merkezi yönetim kömür dağıtıyordu. Tersine döndü. Merkezi idare elektriği aldı, kömürü belediyelere verdi. Türkiye bu norm ve standartları tutturdukça bu konuda ilerledikçe bence bu yanlışlıklar da aşılacaktır.

Sayın Cumhurbaşkanı son belediye kanununda iki noktaya itiraz hakkını kullandı. Birisi belediyelerin okul öncesi eğitim kurumu açması diğeri de belediyeleri genel yetkili kılan maddeler. Bu iki maddeye konan vetoya ilişkin düşüncelerinizi alabilir miyim ?

Ben bir ulusal türdeşlik duyarlılığı ile belediyelerin yetersizliği kaygısızlığının eş zamanlı olarak öne çıktığını düşünüyorum. Sayın Cumhurbaşkanımızın bu tepkisinin altında bu iki faktörün olduğu kanısındayım ama benimki tahmin, ayrıntılı olarak bunu bilemiyorum. Zaten bu düşüncelerin ışığında biraz önce süreç içinde bu değişiklikleri gerçekleştirmenin yollarına bakmanın daha sağlıklı olabileceğini ifade etmiştim. Toplumda bir duyarlılık da varsa canım ne münasebet demenin bir gereği yok. Yani durduk yere o duyarlılık çıkmıyor. Efendim Sevr sendromunu bir yana atalım. Yani atalım da bu sendrom varsa, bölünme korkusu varsa bunu tümüyle bir kenara atamayız ki. Demek ki boşuna çıkmıyor bu korku insanlar bir rahatsızlık yaşıyorlar.

Yerel yönetimlerin çok fazla ortaya çıkarılması ulusal türdeşlik programını zedeleyebilir. Türkiye farklı eğitim kültürleriyle ve farklı eğitim yaklaşımlarıyla eğitilmiş çocuklarla karşı karşıya kalabilir bunun sakıncası olabilir. gibi bir kaygı varsa belki orada hani sinama yanılma yöntemi ile beklemeye gerek var. Yani öyle mi değil mi? Sayın Demirel'in söylediği çok güçlü bir mantık vardı. Nelerin olabileceğini görmek için nelerin olma-

yacağına bakmak lazım diyor. Süleyman Bey. Bu biraz bizim halkımızın mantığı ile de ilişkili ya onlar olmayacak şunlar olabilir deyip biraz görmemiz gerekiyor. Bu tür konularda yani ulusal açıdan temel değerlerimiz açısından duyarlı olan konularda bu böyledir yarın da bu başlamıştır demek yerine sindire sindire, tartışa tartışa, ikna ede ede bir dönüşümü yaşamak bence daha sağlıklı olur. Çünkü biz bazen bir yasanın çıkmasını uygulamanın kendisi olarak görebiliyoruz. Bir süre sonra da o yasanın çıkmış olmasının bir işe yaramadığını hayretle saptıyoruz. Önemli olan falanca düzenlemeyi hemen yürürlüğe koymak değil önemli olan onu içselleştirebilmek onu sindirebilmek, onu uygulayabilmek onu herkese benimsetmek, kamu yönetiminde bu tür yaklaşımların göz önünde bulundurulmasında son derece yarar var kanısındayım

Yani değişim gerçekleşecek ama bu değişim yavaş yavaş tedrici olacak

Evet bilerek görerek ve sınama yanılma yoluyla bunlara bakabilmeliyiz. Bazen çok duyarlılık taşıdığımız bir konunun birkaç yıl sonra çok anlamsız olduğunu görebiliyoruz. Bunları görmek gerekir. Kamu yönetimi çok önemli yani biz bin yıllık devlet geleneğimiz var diye kendi kendimize propaganda yapıyoruz ama aslında bin yıllık devlet geleneğine sahip bir ülkede pek değiliz. Türkiye'nin tabii ki bir muz cumhuriyeti olmadığı, tabii ki rasgele bir ülke olmadığı çok açık. Tabii ki Türkiye çok önemli ve güçlü bir ülke. Çok derin tarihi kültürü var vs vs ama öyle bin yıllık devlet geleneği var dedirtecek durumda da değiliz yani bazen öyle acemilikler öyle yanlışlıklar öyle haksızlıklar yapılıyor ki insan hayretler içinde kalıyor. Onun için bu alanlarda idari alanlarda yurttaş işin içine sokmaktır önemli olan. Yurttaş paydaştırmaktır. Onu karar kurullarına taşımaktır. Zaten yurttaş işin içine girirse kendi seçtiği ile o seçtiğinin tayin ettiği arasında bir denge unsuru olabilir. Bu tür duyarlılıkları o daha iyi ortaya koyabilir diye düşünüyorum.

9. Cumhurbaşkanı Süleyman DEMİREL ile

Yerel Siyaset ve Kamu Reformunu Konuştuk.

“Ankara’nın Yetkilerini Eyaletlere Devretmek Lazım”

Efendim dergimizin bu ayki dosya konusu yerel yönetim reformu. Türkiye’de merkez bürokrasi uzun zamandan beri yetkiyi devretme noktasında ve yerelleşme noktasında kaynakların merkezden yerele dağıtım noktasında bu yetkileri devretmekten kaçınıyor zaman zaman. Türkiye bu anlamda yerelleşme ya da yerinden yönetimi nasıl yakalayabilir ?

Yakalayamaz. Yetkiyi devretmediğiniz müddetçe kör topal gider kendinizi aldatmış olursunuz. Birisine bir görev verdiğiniz takdirde ona yetki de vermeniz lazımdır. Yoksa işlemez. Türkiye'nin kurulduğu günden beri sıkıntısı merkeziyetçiliktir. Ve bu merkeziyetçilik hadisesi Türkiye'nin 1924 anayasasında da yer almıştır. Yani adem-i merkeziyetçilik olarak yer almıştır. Merkezden yönetim yerine yerinden yönetim yapacağız diye yer almıştır. Ama bir türlü yapılamamıştır. Her gelen idare yerinden yönetime yönelmiştir, fakat istenen şekilde randıman sağlayacak yetki devri yapılmamıştır. Bu yetki dağıtımının yapılamayışında değişik unsurlar var.

Başlangıçta Türkiye küçüktü, sorunları azdı. İyi idare edilmeyle kötü idare edilmesi arasında fark yoktu. Halk yoksulluğu

kader bildi ve güncel politikalarla yürüyüp gidiyordu iş. Halkın aradığı tek şey asayişti. Ülke çapında asayiş...yeni kurulmuş bir devlet. Zaten ulaşım imkanları yok. Yerel yönetimler için yetişmiş adamı da yok.

Türkiye'de başarıyla yürütülen yerel idareler muhtarlıklardır. Muhtarlık yerel yönetimin uçtaki birimidir. O halkla iç içedir. Halkın sağduyusu, ve belde menfaatlerinin halkı çok yakından ilgilendirmesi dolayısıyla, en önemli birim muhtarlıklardır. Ondan sonraki kısmında da yerel yönetimlerin büyük sıkıntıları vardır, Türkiye'de bugün de vardır. Bir defa merkezîyetçilik devam ettiği müddetçe devlet büyüyecek masrafları artacak, fakat hizmetler görülemeyecektir. Şimdi geliyorsunuz yerel yönetimlere yerel yönetimde devletin bir mülki idaresi var ve başında atanmış kişiler var valiler kaymakamlar. Bunun yanında belediyeler var, belediyelerin başında da seçilmiş kişiler var. Atanmış kişilerin yanında atanmış ile genel meclisleri var. Seçilmiş kişilerin yanında da belediye meclisleri var. Muhtarlıklar var ihtiyar heyetleri var. Seçilmiş üniteler kafi derecede yetkiye sahip değil. Kafi derecede yetkiye sahip olursa bu yetkinin kötüye kullanılacağından korkuyor merkezi idare. Bütün hikaye acaba yetki verirsek kötüye kullanılır mı? Bu korkudur Türkiye'de. Yerel yönetimleri felç eden olay budur.

Efendim bu korkunun en temel sebebi ne olabilir sizce?

Şimdi bakınız Türkiye'nin 81 tane ili var. Bu sayı 100'e çıkacak. En cesur yönetim şekli eyalet sistemidir. Yani yüz tane ili Ankara'dan idare etmek mümkün değil. Bugün Ankara'nın yetkilerini eyaletlere devretmek lazım. Bölünme korkusuyla Türkiye bunu yapamaz, yapamadı. O zaman ne yapmak lazım? O zaman il seviyesinde halkın iştirakini biraz daha güçlendirmek ve seçilmiş kişilerle atanmış kişilerin ahengini daha iyi sağlamak ve mutlaka seçilmiş kişileri öne çıkarmak lazım. Sonra bir takım hizmetler var bugün görülmekte olan, mesela eğitim hizmeti veya yerel hizmetler, köy işleri vs. Bunları yerel idarelere devretmek lazım. Şimdi köy hizmetleri devredildi vilayetlere. Bakanlık kaldırıldı hizmetler devredildi. Gene burada da vilayetler tarafından görülen bu hizmetlerin,

çarçur edileceğinden endişe vardır. Onun için bölge teşkilatları kurulmuştur Türkiye'de. Bölge teşkilatları aslında yerel yönetimleri aşan teşkilatlardır. Bunlara çok itirazlar olmuştur ama bunlar kalabilmiştir yerlerinde.

Belediyelere gelindiğinde; belediyelerdeki en önemli iş imar işidir. İmar işlerini belediyelere bıraktığımızda, bilhassa seçilmişliğin getirdiği tesirlerle yanlış yaparlar, ya da corruption yani menfaat girer devreye endişesi var. Maalesef, yani çocuk yürürse belki bir takım şeyleri kırar döker, henüz yürümesin de oturduğu yerde otursun da büyüsün deniyor. Bu çocuk büyüyecek ama büyüdüğünde yürümek imkanı bulamayacak. Bence bugün Türkiye'deki yönetim iyi yönetim değildir. Türkiye yönetilemiyor. Yönetilemeyişindeki sebep 70 milyonluk ülkeyi Ankara'dan idare etmektir. Van'ın Özalp kazasındaki bir adam pekala Özalp'de olabilecek işi için veya Edirne'nin Lalapaşa'sındaki adam orada olabilecek bir iş için buraya gelmek durumundadır. Bir tarih ve numara almak için üç gün beş gün uğraşır adam. Ve bugün git yarın gel deniyor. Administrasyonun iyi işlemeyişinden dolayı vatandaşı da soğutmuştur. Devletin işlevsel hale gelmesi lazım. Gerek merkezi idarede gerek yerel yönetimlerde iyileştirme lazım. Ancak, yetki dağılımı olmadan iyileştirme olmaz. Sonra bu hizmetleri görececek personelin daha iyi eğitilmiş olması lazım. Çağa uygun olması lazım.

Devletimizin tarihine baktığımızda kamu reformuna ilişkin bir takım girişimler var. Gelineen noktada bugüne değin yapılanlar başarılı olabilmiş midir?

Bakınız bu ihtiyacı herkes duyuyor. Osmanlı döneminde de bu ihtiyaç duyulmuş. Osmanlı döneminde partiler ortaya çıkmaya başladığında bir Ahrar Partisi var. Bu Prens Sabahattin'in partisidir. Ahrar Partisi'nin programında adem-i merkezizetçilik söz konusudur. Ve eyalet sistemi söz konusudur. Ordunun siyasete karışmaması söz konusudur. Bu yaklaşım 1924 anayasasında var. O günden beri düşünülmüş, taşınmış, ihtiyaç hissedilmiş fakat çeşitli sebeplerle sadece kabiliyetsizlik değil biraz da tarihi sebeplerle, cesur adımlar atılamamış. İlacı

dozunda almadığınız takdirde yararlı olmaz. Türkiye dozunda ilacını alamamış, bugün de alamamış. Önümüzdeki zaman içinde Türkiye'nin yapacağı iş, bir büyük devlet reformudur. Bu devlet reformu içerisinde bir yerel reform da olmalıdır.

59. AK parti hükümeti döneminde yerel yönetimlere ilişkin yapılan yeni düzenlemeleri yeterli görüyor musunuz?

Görmüyorum. Ama hiç yoktan iyidir dersenez biraz önce söylediğim gibi. Bazen geçici palyatif tedbirler, esas tedbirin alınmasını da önlüyor. Ben daha ileri daha net, cesur tedbirler istiyorum. Siz bir yöneticisiniz yöneticiye sorumluluğu kendine ait olmak üzere yetki verilmesi lazım. Sorumluluk verilip yetki verilmiyorsa bu sistem çalışmıyor. Yani korkmamak lazım. Fakat bir başka şeyi daha size söyleyeyim, sorumluluk veriyor istenildiği kadar yetki vermiyorsunuz, sonra kişi o sorumluluğu yerine getirmek için bir takım gayretler içine giriyor. Arkasına bir müfettiş ordusu düşürüyorsunuz. Ve inisiyatifi olan bir çok kimse de yani herkes yanlış yapmıyor. Herkes de doğru yapmıyor ama pek çok doğru yapmış pek çok kimse de inisiyatif alıp bazı şeyleri kamu menfaatine yaptığı için mevzuat olmadığından dolayı veya mevzuatta bulunmadığı bahanesiyle büyük sıkıntılar içine giriyor. Bu müfettişler ordusuyla devlet çalışmıyor. Yetkiyi verelim ama yetkisine aykırı hareket ettiyse onu başka biçimde denetleyin. Halk zaten denetliyor herkesi. Korkuyoruz corruption (yolsuzluk) olur diye korkumuz hiçbir şeye yaramıyor yine oluyor. Yani elini kolunu bağlıyorsun adamın yine oluyor. Serbest bırak serbestlikten doğan bazı güzel şeyleri kazanmış olursun. Yolsuzluk olduğu takdirde gene onun icabına bakarsın.

Örneğin AB üyesi ülkelerde yolsuzluk yapan siyasi, bazı yöntemlerle halk tarafından denetlenmekte, böyle bir yapı için bizdeki yerel siyasi şartlar ve demokrasi kültürü yeterli mi ?

Bence olgunluğa erişmemiştir deyip, bir takım çağdaş metodlardan kaçarsanız hiçbir zaman olgunluğa erişemezsiniz.

Bence AB ne yapıyorsa kendimizi aynı seviyede görüp, onları yapmamız lazım o bizi o seviyeye çıkaracaktır. Onlar ne yapıyorsa biz de onu yapalım. Bizim memlekette olmaz canım olur niye olmasın. Memlekette bir deneyin bakalım. Yani statükoluktan çıkmamız, tutuculuktan çıkmamız, biraz ileri düşünce ve yöntemleri benimsememiz lazım.

Türkiye'de bunlar dile getirildiği zaman yerelleşme karşıtları ile merkezîyetçilik arasında gerginlik oluyor. Merkez elindeki kaynakları mı devretmeye yanaşmıyor başka bir şeyi mi ?

Otoriteyi ve hakimiyeti devretmek istemez. Hakimiyeti muhafaza etmek ister. Hakimiyeti burada görür . Memurlar devlettir bunun adı. Memurlar devletinden halk devletine geçmek ancak halkı kendi kendine idare eder hale getirmekle mümkündür. Bugün Türkiye'de halkla devlet kopuktur. Dört yılda bir seçime gidiyorsunuz halk ülkenin yönetimine dört senede bir karışıyor. Siyasi parti ve siyaset işlememektedir. Bugün Türkiye muhalefet arıyor siyasi partiler paramparçadır. Siyasi partilerin olmadığı yerde başka şeyler ortaya çıkar. Boşluk meydana gelir. Ve yerel yönetimlerde de siyasi parti çok önemli. Siyasetin olmadığı yerde devlet çarkı işlemiyor. Sadece masrafını yapıyor. Osmanlı devleti de memurlar devleti idi. orada da devleti idare eden kurumlardı. Türkiye'de de aynı. Kurumlar yine olacak. Ama kurumlarla halkı bağdaştırabilmek demokrasi dediğimiz de bu. Ve devletin halkı kucaklaması, halkında devleti kucaklaması ancak yetki dağıtmakla merkezîyetçilikten uzaklaşmakla, devletçilikten uzaklaşmakla, yani girişimciliğe önem vermekle mümkündür. Bunlar olacak Türkiye'de Türkiye bunları yapacak yoksa ayakta duramaz.

Değişen dünya koşullarında Yerel siyaseti sürükleyebilecek, devletin yükünü azaltabilecek yeni aktörler kimler olabilir? Özellikle devlete ait bazı fonksiyonları katılımcı demokrasi ekseninde STK' ların üstlenebileceği sizce gerçeğe yakın bir tespit midir ?

Belediyeler, meclisleri, başkanları, muhtarlar görünürdeki

organize güçlerdir. Sivil toplum kuruluşlarının da devlete ait bazı fonksiyonları üstlenmek yerine devletin gündemine bazı konuları taşıyabileceğine inanıyorum. Bununla beraber bazı sektörlerde eğitim sağlık gibi bu sivil inisiyatiflerin önemli görevler alacağını kabul ediyorum. Yani halka hizmette bazı önemli görevler alabileceğini kabul ediyorum, aksi halde icranın yapacağı bazı hizmetleri gönüllü teşekküllerin yapacağını kabul ediyorum.

Tanzimata kadar bazı hizmetleri vakıf vb yapılar karşılarken Tanzimat'la birlikte merkezileşme ile birlikte ve bu hizmetlerin merkeze alındığını görüyoruz. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki özellikle anayasal yapı yerindenliği öngörmekte iken sonraki yıllarda Tanzimat geleneği tekrar mı dirildi.

Hayır. Zaten cumhuriyet devrimleri başladığı için. Geçmişteki bazı kurum ve kuruluşlar da devrimlerin hedefi olmuştur. Bu kuruluşların büyük bir kısmında din faktörü vardır. O zaman yeni bir dünya kurulmuştur. Bu yeni dünya içerisinde yeni kurumlar lazım. Bugün de Türkiye'de pek çok vakıf var. Güzel hizmetler yapılması lazım; eğitimde, sağlıkta. Yerel hizmetlerde çok güzel vakıflar var.

Bugüne değin yerel siyaset merkez siyasete tabi görüldü. Merkez siyaset için yerel siyaset ne anlam ifade etmeli ?

Çok şey ifade etmeli. Yerel siyaset aslında devletle halk arasındaki köprüleri sağlamlaştıran bir olaydır. Yani ahenkli olmalıdır yerel siyasetle merkezi siyaset. Tabi olmalıdır demiyorum, ahenkli olmalıdır diyorum. Ve biri bu tarafa, birisi bir tarafa, diğeri öbür tarafa çekmemeli; bir hedef birliği olmalı. Bu çoğulcu demokrasi ister çoğulcu demokrasi zor iştir.

Türkiye temsili demokrasiden katılımcı ya da küçük yerel birimlerde doğrudan demokrasiye geçebilir mi ?

Türkiye'nin evvela temsili demokrasiye geçmesi lazım. Türkiye'de temsili demokrasi yok ki. Bugün parlamentonuz % 40'ını temsil ediyor halkın. Türk siyasetinde bir takım arızalar

var. Bunlara bakarak Türkiye hakkında yanlış kararlar vermemek lazım Türkiye bu arızaların hepsini aşacak. Söylediğim gibi devlet reformu lazım Türkiye'de. Bunu yapabilen Türkiye'ye büyük iyilik yapar.

Bu anlamda kimi kesimlerin eleştirisi içerideki yapısal değişimi dış dinamikler üzerinden gerçekleştirme siyasetinin yanlış olduğu iç dinamiklerin buna uygun olduğu tezinin güçlendirilmesi gerektiği savunulurken diğer kesim de özellikle AB sürecinde bunun gerekli olduğunu o süreç olmasa da bunun yapılabileceğini iddia etmekte. Hangi görüş değişimi kolaylaştıracaktır ?

Mühim olan değişimin başarılı olmasıdır. Bunun dış ya da iç dinamikler katkısı ile olmasının önemi yoktur. Mesele başarılı olmasıdır. Başarılı olan şeydir önemli olan.

Sivil-asker bürokrasi ve seçilmişler arasında yaşanan tarihi gerginlikler üzerinden konuşulduğunda bazı dengeleri içeride bozmamak adına dış dinamiklerin ön görüşleri ile değişim zorlanmaktadır bu da yanıltır eleştirisinin haklılık payı nedir? Özellikle hükümetin AB sürecini kullanarak içerideki dinamikleri değiştirme arzusu eleştiri konusu yapılmakta?

Eğer hadise böyle ise bu yaklaşımın doğru ya da yanlış olduğunu tartışmaya gerek yoktur. Önemli olan demokrasinin yürümesidir. Türkiye Avrupa'ya yaklaştığı için askeri müdahale olmayacaktır şeklindeyse bence Türkiye kazanmıştır. Demokrasiye müdahale olmaması lazım. Önemli olan hadise budur. İster AB'den olsun, ister Türkiye'den olsun; o noktaya gelinmiş mi? Budur önemli olan.

Bahsettiğiniz askeri müdahalelerin bir benzeri Türkiye'de tekrar yaşanır mı? Özellikle geçen ay yıl dönümü olan ve gündeme damgasını vuran 28 şubat gibi?

Umarım olmaz. Umarım olmaz. Ama Türkiye'de bir laiklik hassasiyeti bir üniter devlet hassasiyeti devam edecektir.

Bu üniter hassasiyet yerelleşememenin önünde bir engel mi sizce?

Engel ama bağdaştırılabilir. Bağdaştırılması da lazımdır.

Askeri bürokrasi önemli bir güç ve rejimle ilgili belli sıkıntılar gündeme getirildiğinde belli dönemlerde devreye giriyor, rejimle ilgili bir tehdit algılaması var. Yerinden yönetim ise mali idari özerkliği savunurken burada "üniter yapı için bir tehlike oluşabilir" diyebilir miyiz ? Yerinden yönetime geçiş merkezileşmeden uzaklaşmak ise rejim açısından belli politikaların yerele devredilmesi bir sıkıntı oluşturur mu?

Bazı şeylere yürütmeye üniterliği bozmamak koşulu ile mecburuz. Üniterliği zedeler korkusu var diye bu merkezizetçiliği yürütemeyiz. Üniterliği zedelememek şartıyla bazı şeyleri yapmak zorundayız.

Röportaj: Akif Çarkçı *Nisan 2006*

Ak Parti Genel Başkan Yardımcısı Nihat ERGÜN ile Üniter Yapı Üzerine...

Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluşundan bu yana üniter yapı ile ilgili ciddi hassasiyetler var. Sizce Türkiye'de üniter yapıyı tehdit ettiği iddia edilen ya da bu konuda öne sürülen temel tezler nelerdir?

Üniter yapının doğrudan doğruya kendisinin tehdit altında olması düşünülmez. Üniter yapının alternatifi federal yapıdır. Federal sistemin yürürlükte olması o ülkenin coğrafi, tarihi geçmişine, kültürel iklimine, ülkedeki sosyal, etnik yapılara göre tercih edilen bir modeldir. Türkiye üniter yapıyı tercih etmiş, yasama, yürütme ve yargı açısından ülkenin her alanındaki birlik ve beraberliği sağlamıştır. Yani ülkede farklı bölgelerde farklı yasalar farklı bölgelerde farklı hükümetler, farklı bölgelerde farklı yargılama mekanizmalarının bulunmadığı bir atmosferdir üniter yapı. Dolayısıyla doğrudan doğruya Türkiye'nin üniter yapısının bu coğrafyanın kendi özelliklerinden kaynaklanan bir tehdit altında olduğunu düşünmek yanlıştır. buna zaman zaman bütün ülkelerde olduğu gibi bizim ülkemizde de rejim muhalifi gruplar çıkabilir. Gene üniter yapı arzu edebilirler ama bir otoriter rejim arzu edebilirler ya da bu olmasın federalizm olsun diye düşünebilirler ve bugün itibarıyla baktığımızda ne dıştan ne de içten ne de doğal olarak Türkiye'deki üniter yapıyı tehdit eden boyutlarda ciddi bir tehdit

algılaması görmüyorum. Dolayısıyla Türkiye'de üniter yapı tehdit altındadır diye düşünmek çok aşırı bir düşünce olur. Tehdit altında olmaz mı? Elbette olabilir. Yani tehditler zaman zaman ortaya çıkabilir. Ama Türkiye her zaman o tehditleri bertaraf edebilecek imkan ve kabiliyete her zaman sahiptir. Fakat ben bugün üniter yapının kapsamlı bir tehdit altında olduğunu düşünmüyorum. Bölücülük var mı Türkiye'de ? Var. Yani Türkiye'de bölücülüğün federalizme doğru gitmekten ziyade Türkiye'nin bir parçasının Türkiye'den ayrılması şeklinde baştan tezahür ettiğini görüyoruz. Bu terörle de bir araya gelmiş oldu. Bölücülük, terörizm yoluyla bölünme mekanizmalarını devreye sokmuş oldu. Ama Türkiye bunu sosyal ve siyasal yapısıyla, hukuki, askeri yapısıyla bertaraf edebilecek imkan ve kabiliyete sahip olduğunu gösterdi. Bununla mücadele edebildi. Belki terör yoluyla Türkiye'nin bölünmesinin Türkiye'den parça koparılmasının mümkün olmadığını görenler zaman içerisinde bir yumuşak adım olarak federalizmi önümüze koyabilirler. Bu, bugün itibarıyla önümüze koyulmuş ya da mücadele edilmesi gereken kapsamlı bir tehdit olarak durmuyor. Bu konuda Türkiye'nin şartlarına yani federal yapının oluşmasına, Türkiye'nin şartlarına uygun bir düşünce kesinlikle olmaz, çünkü Türkiye'de özellikle cumhuriyet devrinde, Osmanlı'nın son dönemindeki nüfus hareketleri Türkiye'yi ülkenin bütün şehirlerinde ülkenin bütün insanların yaşadığı bir coğrafya haline getirmiştir. Ve dolayısıyla keskin hatlarla ayrılmış bir yapı ortada olmadığı için, keskin hatlarla ayırmak mümkün olmadığı için Türkiye'yi federalizme doğru götürmek, götürme isteğinde bulunmak da gerçekçi bir şey olmaz.

Gelişmiş batı ülkelerinin bir kısmında siyasi federalizmin uygulandığını görüyoruz. Örneğin İsviçre'de kantonlar var ve her kanton, yasama, yürütme ve yargı organlarıyla kamusal hizmetleri görüyor. Türkiye'de şikayet edilen şeylerden biri de Türkiye'nin iyi yönetilemediği, doğru yönetilemediğidir. Bazen de bu siyasi federalizm iyi yönetilememe durumu için bir çözüm olarak sunuluyor. İyi yönetim için siyasi federalizm bir çıkış noktası olabilir mi? Bunu savunanların haklılık payı nedir?

Bu İsviçre vb ülkelerde tarihten gelen sebeplerle ve sosyolojik sebeplerle siyasi federalizm olarak karşımıza çıkmış olabilir. O ülkelerin kendi yapılarıyla ilgili bir tablo var önümüzde. Ama bizde Türkiye'nin yönetimle ilgili sorunları merkezizetçi yapının aşırı büyümüş olması, hantallaşmış olmasıdır. Yasama faaliyetlerinin merkezden yapılıyor olmasından ziyade yürütme faaliyetlerinin merkezde aşırı yığılmasından kaynaklanan bir sorunumuz var bizim. Yargı faaliyetlerinin merkezden her yerde aynı şekilde yapılması planlanıyor olması bir sorun değil. Mahkemelerle ilgili bir sorunumuz yok. Yargılama ile ilgili bir sorunumuz yok ya da yasaların çıkmasıyla ilgili bir sorunumuz yok. Bizim sorunumuz yürütme sorunudur. Yürütmede merkezde aşırı yığılmalar meydana gelmiş. Biz yürütmenin yetki ve kaynaklarını ve görevlerini taşraya devrederek bu sorunumuzu çözebiliriz. Ama buna federalizm denilemez. Federalizm denilen şeyin içerisinde yasama faaliyetlerinin kısmen federe yapıya devredilmiş olması, yargı faaliyetlerinin de kısmen yerine bırakılmış olması gerekir ki biz burada sadece Türkiye'de yürütmenin merkezde aşırı yoğunlaşması ve bu nedenle ülkenin hizmetlerinin görülemiyor olması gibi bir sorunla karşı karşıyayız. O açıdan bugüne kadar yapılan şeyler ve bundan sonra da yapılması lazım gelen şeyler, merkezde yürütmenin koordinasyonunu bırakmalıyız. Yürütme organının faaliyetlerinin önemli bir bölümünü merkezi yönetimin taşradaki unsurlarına yetki genişliği esasına dayalı olarak bırakmalıyız. Ve yerel yönetimlere mahalli nitelikli hizmetlerin çoğunu yetki devri esasına göre bırakmalıyız. Yani yetki genişliğine mi bakacağız, yetki devrine mi bakacağız bu önemli. Merkezi idare görevleri taşrada kendi örgütüne bırakacaksa onların yetkisini genişletecektir. Buna ihtiyaç var. Yani valiliklere, il müdürlüklerine merkezdeki bir takım görevlerin daha da verilmesine, karar alma yönünde verilmesine, kaynakların verilmesine ihtiyaç var. Bir kısım konularda da doğrudan doğruya seçimle iş başına gelen mahalli yönetimlere bunların verilmesine ihtiyaç var. Bir kısmı verildi, bir kısmı da veriliyor. Mesela köy hizmetleri ile ilgili konu merkezdeki bir konuydu. Şimdi bu dönemde il özel idarelerine, İstanbul ve Kocaeli'nde ise Büyükşehir belediyele-

rine devredildi. Ve senelerdir bizim sulama göletleri ile ilgili kanalların onarımı için programa girmesini istedik. Kaynak, ödenek ayrılmasını istedik. Bir türlü gerçekleşmedi. Ama şimdi bizim bir çok sulama göletimiz, köy hizmetleri konusu Büyükşehir belediyesine devredildiği için kanalları bir dönem içerisinde kolayca onarılabildi. Önceliğin ne olduğunu tespit ediyorsunuz, hızlı karar alıyorsunuz, finansman aktarıyorsunuz ve onu çözüyorsunuz şimdi, bizim sorunumuz bu yoksa bizim sorunumuz 'yasama faaliyetleri merkezden olduğu için yasalar çıkamıyor', 'yargılama faaliyetleri tek sistem olduğu için kararlar adil çıkmıyor' diye bir derdimiz yok bizim. Bizim derdimiz yürütme ile ilgili. Yürütme merkezde yoğunlaştığı için işlerimizin bir kısmı yürümüyor hale gelmişti. Bu devirleri yapabildikçe, yetki genişliği ya da yetki devri esasına göre yapabildikçe bizim sorunumuz önemli oranda aşılmış olacaktır. Ama bunu bile federalizme gidiştir diye yorumlayanlar oldu Türkiye'de. O hem teknik olarak, siyasal olarak bunun anlamının ne olduğunu bilmeyenler tarafından konuşuldu. Hem teorik olarak bunu dillendirenler tarafından konuşuldu. Hem de ideolojik olarak bir kaygı haline getirmeye çalışanlar tarafından konuşuldu. Ama federalizmden konuşulacaksa, yaşamayı, yürütmeyi ve yargıyı birlikte devrettiğinizde federalizmden bahsedebilirsiniz. Sadece yürütmenin bir kısım yetkilerini ve görevlerini devrettiğiniz zaman burada yerel yönetimlerin güçlendirilmesi istikametine doğru bir gidişten söz edebilirsiniz. Federalizmden söz edemezsiniz.

Üniter devlete karşı bir tehdit olduğunu savunanlar diyorlar ki yerel yönetimlere verilen her yetki ve inisiyatif bir süre sonra merkezin yetkilerinin aşınması ile sonuçlanacak ve yerelde bir takım art niyetli siyasiler kendi tiranlıklarını kuracaklar, özellikle ülkenin hassas bölgelerinde bu durumun daha sonra üniter yapıya zarar verebileceği yönünde bir kuşku var. Özellikle ülkenin Güneydoğusunda yaşananlar göz önüne alındığında bu kuşukular ne derece ciddiye alınmalıdır?

Yerel yönetimlere yetki ve kaynak devri yapıyorsanız yetki ve

kaynak devri yaptığınız miktarda yasallık denetimini, vesayet denetimini ve yerindelik denetimi mekanizmalarını yeniden gözden geçirmeniz lazımdır. Şayet bunları gözden geçirmeden hem hukukilik denetimi, hem vesayet hem de hukukilik denetimi mekanizmalarını gözden geçirmeden yetki ve kaynak devrediyorsanız eğer o zaman sizin söylediğiniz sorunlar ya da ona benzer sorunlar ya da başkaca sorunlarla fazlaca boğuşmak zorunda kalırsınız. Halbuki bizim burada denetim mekanizmalarını da güçlendirerek bu işleri yapmamız gerekiyor. Yani ne denetimi var yerel yönetimler üzerinde? Bir kere vesayet denetimi var. Denetim maksadıyla beraber varolması lazım. Maksadı aşan bir denetim elbette olmamalı. Ama vesayet denetimi dediğimiz hadise işte tam da sizin söylediğiniz siyasal anlamda bu kaynaklar ve yetkiler ülkenin üniter yapısına birlik ve beraberliğine hanel getirecek biçimde kullanılıyor mu denetimidir. Vesayet denetiminin özünü bu şekilde ortaya koymak icab eder. Yasallık denetimi mekanizmaları var. Yani siz denetim elemanlarını güçlendirmeli ve hukuka uygun mu kullanılıyor yetkiler, kaynaklar hukuka uygun mu kullanılıyor? Bunun denetim mekanizmalarını güçlendirmelisiniz. Bunları güçlendirdiğiniz zaman insanlar elbette verilen yetkileri ve kaynakları hukuka uygun kullanacaklardır. Kullanmıyorlarsa bunun bir müeyyidesi var. Yok mu müeyyidesi. Müeyyidesi yoksa o zaman denetimin bir manası yok. Ayıp etmişsin mi diyeceksin. Oraya denetim elemanı gittiğinde ne diyeceksiniz? Hukuka aykırılık tespit ettiğiniz zaman hem yetkinin hem kaynağın kullanılması açısından mekanizma harekete geçecek. O mekanizmayı harekete geçiriyorsanız vesayet denetimini doğru dürüst yapıyorsanız, ayrıca yeni yasalar sivil toplum örgütleri aracılığı ile yerindelik denetimini de önümüze koyuyor. Belediye meclis üyelerinin de denetim açısından güçlendirildiğini görüyoruz. Meclis içinde denetim komisyonu kuruluyor örneğin. Medya var mahallinde, sivil toplum örgütleri var. Bunlar işlerin yerinde olup olmadığını daha çok denetleyen mekanizmalar. Bunların da görevlerini yaptıklarında halk denetimi de devreye girdiğinde bu endişelerin bu kaygıların hiç birisi gerçekleşmez. Ama bunlar olmazsa ülkenin Güney-

doğusunda değil, ülkenin İç Anadolu'sunda siz kaynakları ve yetkileri sorumsuzca hiçbir denetim mekanizmasına tabi tutmadan devredin bakalım İç Anadolu'sunda, Karadeniz'inde Trakya'sında ne sorunlarla karşılaşıyorsunuz. Çok sorunla karşılaşırsınız. Onun için yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, yetki ve kaynak dağılımının yapılması, aynı zamanda vesayet denetimi mekanizmasını, yasallık denetimi mekanizmalarını ve yerindelik denetimi mekanizmalarının yeniden gözden geçirilmesini gerektirir. Bunlar birlikte olduğu zaman kaygı verici bir tablo ortaya çıkmaz. Ama bunlar bir arada olmazsa sizin söylediğiniz kaygıları da başkaca kaygıları da yolsuzluğun had safhaya varmasını da yozlaşmanın had safhaya varmasını da israfın önünün alınmamasını da ülkenin birlik ve beraberliğine zarar veren üniter yapısına zarar veren eylemlerin gerçekleşmesini de hep birlikte görmek mümkündür.

AB Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda mahalli idarelerin iç örgütlenmelerine müdahale edilmemesi, iç organizasyonlarını kendilerinin belirlemeleri yönünde bir madde var. Türkiye de 1992'de bu anlaşmaya imza atmış. Bugün itibarıyla norm kadro uygulamasına baktığımızda belediyeler belli ölçütlerle sınıflandırılmış, ve her grup için belediye bürokratı sayıları belirli sayılarla öngörülmüş. Merkezden bunları belirlemek ne kadar doğru? Nüfus kriterleri çok güncel değil. Bu iç yapılanmayı belediyelerin kendi inisiyatifine bırakmak gerekmez mi ? Bu yerelleşme adına da bir müdahale değil midir?

Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ile ilgili reform çalışmaları, yenilikler, kuşkusuz herkesin bu sürece adapte olmasını gerektiriyor. Yani siz burada fikren adapte olabiliyorsunuz ama, bu sürecin içindeki diğer aktörlerin de bu sürece adapte olması lazım. Merkezdeki aktörler bu konuya biraz daha yavaş adapte olabiliyorlar. Çünkü işte merkezin geleneksel yaklaşımları var. Biraz daha temkinli, biraz daha ağır, bir şey devredilecekse kırk tane hesap yapılır, aman bir aksilik çıkmasın diye temkinli davranılır. Böyle bir yaklaşım olduğunda sürece herkes aynı hızda adapte olmuyor. Evet, yerel yönetimler kendi iç organi-

zasyonlarını kendi bölgelerinin özelliklerine göre kendileri belirleyebilmelidirler. Norm kadro da aslında bu mantığı esas almış olması gerekiyor. Ama son düzenleme bu mantığı esas almaktan ziyade 'ya bunları bir disipline etmek lazım', 'bunları kendi haline bıraksan ya davulcuya ya zurnacıya giderler' düşüncesinin ağırlıkta olduğunu ötekinin ikinci planda kaldığını görmüş oluyoruz. Bundan dolayı da şimdi bu konuyu şerheden, açıklayan ilave düzenlemelere ihtiyaç duyuldu. İlave düzenlemeler yapılıyor. İlave düzenlemelerle de tablo şu hale gelecek: zaten bir kısıtlama var. Nedir kısıtlama? Gerçekleşen bütçenin % 30'unu aşamazsınız personel giderlerinde. Bu önemli bir kısıtlama. Kısıtlamayı aşarsanız bazı yaptırımlarla karşılaşacaksınız. % 30'u aşamıyorsam benim bu % 30'luk dilimin içerisinde ne kadar idari personel, ne kadar teknik personel, ne kadar işçi, ne kadar memur, olarak insan çalıştıracığımı kendim örgütümle birlikte karar verebilmeliyim. Bu kısıtlamalar varken öbür ilave kısıtlamalar aşırıya kaçmak olarak algılandı. Öyle de oldu. Norm kadroda ünvanlar sayılıyor. Ve belirleniyor, siz kendi içinizde bunun ne kadarının idari ne kadarının teknik olacağına siz kendiniz karar vereceksiniz şimdi. Sayıları belki aşmayacaksınız. Sayıları bir istikamete doğru, teknik istikamete mi, idari istikamete mi ? hizmet satın almaya mı? İşçiye mi? Memura mı? Yönlendireceğiniz konusu sizin kendi karar vereceğiniz bir konu haline getiriliyor. Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'ndeki arkadaşlar bu konu üzerinde çalışıyorlar şimdi. Başbakanlıkta da. Bu istikamette gelişmeler var. Bence bu istikamet de yeterli değil bir adım daha öteye gitmeli. % 30'luk kısıtlama yeterli olmalı, ünvanlar sayılarak, % 30'luk kısıtlamanın içinde kalmak suretiyle kendi bölgesinin özelliklerine göre görevlendirmeleri yapabilmesi lazım. Bir de kamu personelinin çalıştırılması ile ilgili düzenlemelerden kaynaklanan sorunlar vardı. Şimdi o sorunu da aşmaya çalışıyoruz. KPSS'deki puanına göre belediyeler kendi bölgelerinde yapacakları ilave bir sınav ve mülakatla kendi elemanlarını kendileri alabilecekler. Yani merkezden A belediyesine diyelim Antalya'nın bir beldesine Artvin'in bir köyünden KPSS sınavına girmiş birisi memur olarak geliyor. Nerede kalacak? Evi yok.

Kimi Tanıyor? Nasıl adapte olacak? Bunun yanlışlıklarını herkesin hissetmiş olması lazım. Şimdi bir çalışmayla Antalya'nın o beldesi KPSS sınavına girmiş olanlar arasından kendisi ilan edecek, kendisi ilave bir sınav yapacak ve mülakatta o bölgeden birisi gelecek ve evi barkı olan o bölgeyi bilen ahaliyi tanıyan birisi orada memur olarak işe başlamış olacak. Bu da herhalde sizin söylediğiniz amacı gerçekleştirme konusunda önemli bir adım sayılır.

Yerel yönetimlerle ilgili son yasal düzenlemelerde hükümetinize gelen eleştirilerden birisi bu yasaların hazırlanması ve çıkarılması sürecinde yeteri kadar görüş alınmadığı ve üzerinde konsensüs sağlanmadığı idi. İkinci eleştiri de merkez bürokrasinin yasa sürecinde ürettiği teknik görüntü ile siyasi kanadın ürettikleri ya da öne sürdükleri arasında bir çatışma olduğu, biraz da kopuk ilişkilerle bu yasaların hazırlandığı söylendi. Bu eleştirilerle ilgili görüşleriniz nelerdir?

Şimdi Türkiye yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve kamu reformu konusunu uzun yıllardan beri tartışmış bir ülke. Tartışmış tartışmış ama bir neticeye varmamış. Bununla ilgili bir sürü proje var, MEHTAP projesi var. Efendim KAYA projesi var. Bütün bunlar önemli çalışmalar yapıldığını gösteriyor. Akademisyenler, aydınlar harekete geçmiş, politikacılar, bürokratlar, harekete geçmiş, konuş, konuş, konuş, parlamenterler komisyonlarda çalışmış bu konu ile ilgili. Siyasi partiler önerilerini getirmişler her defasında geri dönmüş. Demek ki bu konu yeterince hatta yeterinden fazla konuşulmuş fakat bir arpa boyu yol alınmamış bir konuydu. O zaman bu konuda bir an evvel artık netice almak ortaya koymak icap ediyordu. Geçmiş çalışmalar ve yapılan tartışmalar da dikkate alınarak bu çalışmalar yürütüldü. Ama takdir edersiniz ki baştan konuştuğumuz bir takım kaygıları olan insanların eğer kaygılarının sebepleri siyasi ise bu kaygılarını gidermek mümkün değildi yani siz merkezi idarenin, hükümetin, yürütme organının bazı yetkilerini yürütme organının kendi elemanı olan hükümetin kendi elemanı olan valiye devrediyorsunuz, yerel yönetimlere

devrediyorsunuz, belediyelere devrediyorsunuz, bunu bir sendika çıkıyor Türkiye federal sisteme gidiyor, Türkiye bölünüyor diye kampanya yürütüyor. Bazı siyasiler peşine takılıyorlar bu kampanyanın. Neresinde mutabakata varacaksınız yani, bir hükümetin, merkezin yetkilerini kendi unsuru olan taşraya, hem de kendi denetim alanında olan yerel yönetimlere devretmesinin neresi ülkenin federalizme gitmesidir? Bunun teorik olarak, hukuki olarak bir değeri yok ki. Bu hiçbir yere oturmaz. Bir yere oturmayan bir şeyin peşine takılan bir yapı ile uzlaşma olabilir mi? Dolayısıyla, yeterince tartışılmadı, yeterince uzlaşım yapılmadı fikri havada kalan bir fikir, yeterince hatta yeterinden fazla tartışılmış bir konu bu. Eksik oldu denilebilir, bu daha iyi olabilirdi denilebilir evet, daha iyi olmalıydı. Vereceğim cevap: Reform işleri bir süreçtir. Önemli olan bu sürecin başlamasıdır. Konuşulup, konuşulup geri dönmesi mi daha iyi? Başlanmış ama bazı eksikleri var. bunlar da süreç içinde tamamlanacaktır. Bu mu daha iyi. Hangisi daha iyi. Biz de konuşsaydık bu dönemde hem de en iyisini konuşsaydık mesela. Hiç eksiksiz olanını, mükemmel olanını konuşsaydık. Hiçbir şey yapmasaydık. İyi bir şey olur muydu? Olmazdı. Bence bu açıdan baktığımızda bu, değeri olan bir yaklaşım olmaz. Öbür konuya gelince evet, merkezi idaredeki bürokratik mekanizmalar, bizim kadar hızlı düşünmemiş olabilirler, hızlı adapte olmamış olabilirler. Ama herkesin hızı aynı olacak diye bir kural yok. Süreç olduğunu iyi bir şekilde karara bağlayabilirsek reformun siz bu süreçte daha çabuk yaklaşırsınız, öbürü daha geç yaklaşır. Ama sonunda önemli olan herkesin bu sürece girmiş olmasıdır. Gidilen istikamet önemlidir. Yani şimdi bakıyoruz. Dünyanın bir dönüş yönü var. Bir dönüş hızı var. O değişmiyor. O değişmediği için de zamanında akşam oluyor, zamanında sabah oluyor. O değişmediği için yine mevsimler zamanında oluyor, yazın hava ısınıyor, kışın hava soğuyor. Ne diyoruz? Normal diyoruz işte. O arada dünyada depremler oluyor. Aslında işler yolunda gidiyor. Dünyanın gidiş istikametinde bir problem yok. Yönü doğru, zamanında sabah ve akşam olmasında bir sorun yok. Mevsimlerin zamanında gelmesinde bir sorun yok. O arada çatışmalar oluyor dünyada.

O arada sevdiklerimizi kaybediyoruz. O arada üzüntüler sevinçler yaşanıyor. Fakat istikamette bir değişim yok. Çoğu zaman neyi önemsiyoruz? Önemseydiğimiz şey gidilen yoldur, istikamettir. O istikamette gidilirken birisi biraz geri kalmış, birisi biraz ileriye gitmiş, tartışılacak bir konu olarak görmüyoruz onu.

Yerel yönetimler merkezle ilişkilerin yürütülmesi bağlamında İç İşleri Bakanlığı'na bağlı. İç İşleri aynı zamanda bir çok fonksiyonu icra etmekte. İç güvenlik de İç İşlerine bağlı. Yerel yönetimlerin farklı bir bakanlığa bağlanması ya da bir yerel yönetimler bakanlığı kurulması hakkında ne düşünüyorsunuz?

Yerel yönetimlerin nereye bağlı olduğu çok önemli değil. Önemli olan işlevlerin uygun biçimde görülmesidir. Yani İç İşleri bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü bünyesinde olmaları, onların oraya bağlılığı anlamına gelmiyor. Onların merkezle ilgili işlemlerinin o birim tarafından yürütülmesi anlamına geliyor. Mesela Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'ne İBB'nin ne bağlılığı var? Ne işi olur ki yani. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Ankara Büyükşehir Belediyesine bu işi neden böyle yaptın mı demiş. Dolayısıyla statü yükseltilmesi meselesi yerel yönetimlerin kendi yaptıkları hizmetlerin toplum tarafından, herkes tarafından takdir edilmesi meselesidir. Eğer onlar ellerindeki yetki ve kaynakları olması gereken şekilde kullanıyorsa zaten yüksek bir statüleri vardır. O özerkliğin farkındalarsa, o yetkilerinin, kaynaklarının farkındalarsa, bu mesele bitmiş bir meseledir. Yoksa bunun Mahalli idareler Genel Müdürlüğünde olması statülerini küçültmez. Başka bir bakanlığa bağlı olsa ne olacak? Yerel yönetimler bakanlığı olsa ne olur? Gene aynı şeyi yapacaklar, bir şey olmayacak. Şunu yapmak mümkün ama. Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nü aslında merkez adına yerel yönetimlere servis veren daha güçlü bir birim haline getirmek gerekiyor. Ve bu da mümkün. Merkezi idarenin sadece yerel yönetimleri denetlemek, yerel yönetimleri vesayet denetimi, hukukilik denetimi altında tutmak işlevinden ziyade onların

önünü açan, onlara yardımcı olan, onları destekleyen onların güçlenmesine daha da katkı sağlayan bir işlev görmesi gerekiyor. Bunu yine aynı bünye içerisinde görebiliriz. Yani genel müdürlük o servisleri güçlendirerek o görevleri yerine getirir. Bence çok gerekli bir şey değil, yani Başbakanlığa bağlı olsun, başbakanlığa bağlı değil ki yani. Meteoroloji Genel Müdürlüğü de başbakanlığa bağlı, oradan da bir devlet bakanlığına bağlı olsun, şimdi çevre ve orman bakanlığına bağlı her halde meteoroloji. Ewvelden böyle idi yani. Başbakanlığa bağlı olmak doğrudan doğruya başbakana bağlı olmak anlamına gelmiyor ki.

Bu konuda yöneltilen eleştirilerden biri şu, cumhuriyetin aşağı yukarı 70-80 yıldan beri bir iç güvenlik tehdit algılaması var. İç güvenliğe çok büyük bütçeler ayrılmış, büyük emekler sarf edilmiş, terör de ciddi bir problemimiz olunca bu haklı algılama devam ediyor. Bazı yerel idare temsilcilerinin terörle bağlantısı olduğu iddiaları hesaba katılarak İç İşlerinin yerel yönetimlerle bağlantısının kesilmesinin bu iç güvenlik meselesi için bir sorun teşkil edeceği düşünülüyor. Bazen de bu algılama yerel yönetimlerin gelişmesi için bir engel teşkil ediyor deniyor. Siz nasıl bakıyorsunuz? 70'li yıllarda bir yerel yönetim bakanlığı vardı. Bu bakanlık belki de bu tip kaygılarla beraber kapandı?

O algılamadan kaynaklanmıyor. O algılamayla çok da bağlantısı yok. Türkiye'nin Güneydoğusu'nda yerel yönetimleri almış olan partinin zaman zaman terör örgütü ile bağlantılı bir siyasi parti haline geldiğini hepimiz görüyoruz. Bu konuda sıkıntılar da yaşıyor Türkiye. Fakat bu bölgede izlenmiş olan politikaların zamanla siyasi partileri bölgeden zamanla uzaklaştırdığını bizim önümüze koyan bir tablo. Yoksa yerel yönetimlerin iç işleri bakanlığına bağlı olması ile ortaya çıkan bir tablo değil. Siyasi partiler oradaki toplumla bağlarını ve ilişkilerini güçlü tutup, örgütlerini güçlendirmiş olsalar bölgedeki siyasi çalışmalarını topluma umut vermiş olsa bölgede aşırı etnik milliyetçi bir siyasi yapının ortaya çıkması mümkün olmazdı.

Bugün dikkat ederseniz, bölgede oy alabilen normalde Türkiye'nin her yerinden oy alabilen bir parti olarak sadece AK Parti var. Partilerin çoğu bölgesel hale gelmiş durumda şu an. Bazı partiler sadece İç Anadolu'nun belli vilayetlerinde yoğunlaşmış, bazıları Ege ve Trakya bölgesinde yoğun oy potansiyeline sahip. Bir kısım yerlerde yok partiler. Türkiye'nin her yerinde makul düzeyde oy alabiliyor olması lazım. Türkiye için çözümü olan bir partinin. Güneydoğu'da AK Parti dışında biz Türkiye'nin merkez partisiyiz diyen hiçbir parti hemen hemen yok. Bir de etnik siyasi görüşte beslenen DTP, Dehap gibi partiler var. Halbuki partiler bölgede kendi örgütlerini güçlendirmeli. Hareket halinde olmalı ve toplumun diğer kesimlerine biz bu ülkenin tüm sorunları için proje üretiyoruz mesajını verebilmiş olması lazım. Bundan dolayı iç güvenlik meselesi olduğu için belediyeleri iç işleri bakanlığına bağlayalım düşüncesi pek gerçekçi bir düşünce değil. Bunun için de bağlı olduğu falan yok bu geleneksel bir durum. İç güvenlik meselesi olmayan yerlerde de İç İşleri bakanlığına bağlı. İç İşleri Bakanlığının kendisini reforme etmesini belki konuşabiliriz. Bir polis bakanlığı görüntüsü olmaktan ziyade evet emniyet işi de iç işlerinin işi olsun ama bu işlerinden bir tanesi olsun. Ya da iç işleri bakanlığından iç güvenlik bakanlığına doğru bir yöneliş olabilir mi ? İç güvenlik meselesini ayrı bir bakanlık haline getirmek mümkün olabilir mi? Diye düşünülebilir. Ya da İç İşleri'nin iç güvenlikle ilgili bir ayrı bir birimi, daha fonksiyonel bir birimi üzerinde konuşulabilir. Yoksa yerel yönetimleri İç İşleri Bakanlığı'ndan ayıralım, Dış İşleri Bakanlığı'na verelim, yada devlet bakanlıklarından birine bağlayalım, bence durum fazla değişmez

Son yerel seçimlerde AK Parti'nin politik propaganda malzemesinin ana gövdesini yerel kalkınma oluşturuyordu. 'Yerel Kalkınma Başlıyor' şeklinde bir seçim sloganı ortaya koyuldu. Geçen zaman içinde bu söylem bir model haline gelebildi mi?

Şimdi yerel kalkınma ilk defa ortaya atılmış bir kavram olarak seçimlerde kullanıldı. Kalkınma çok kullanılmış bir

kavramdı ama yerel kalkınma olarak kullanılmış değildi. Kaldı ki zaten AK Parti kalkınma ihtiyacını görmüş olan bir siyasi parti olarak yerel kalkınmayı gündeme getirdi. Tabi yerel kalkınma dediğimiz hadise daha çok şehirlerdeki kalkınma ve yerel yönetimler eliyle kalkınma arzusunu içeren bir kavramdır. Bunu belediye başkanlarımız ve il özel idareleriyle paylaştık. Ne olacak şehirlerin fiziki yapısının alt yapısının ve üst yapısının fiziki olarak değişime uğraması, insan hayatına yaraşır bir hale gelmesi, bunun için gerekli yatırımların yapılması gerekiyor. Fiziki, teknik boyutu var. Bu anlamda önemli çalışmalar gerçekleştiriyor arkadaşlarımız. Ama kalkınma meselesi sadece şehirlerin fiziki görünümünü değiştirecek bir mesele değil. Oradaki sosyal hayatın yenilenmesi ile ilişkisi var. Orada kültürel hayatın da gelişmesi beklenir. İnsanlar sosyal ve kültürel açıdan da kalkınmalılar. Bir çok insan şehirlerde hiçbir sosyal aktivitesi olmayan insan olarak yaşamını devam ettiriyor. Bir spor ve sanat faaliyetinin içinde değiller. Dolayısıyla bunların da altyapılarının insanımız için hazırlanması gerekiyor. Bu anlamda öncü görünümde olan belediyelerimizin takdire değer çalışmaları var. Bu kalkınma hamlesi zaman içinde yerel yönetimler tarafından uygulanan ve benimsenen bir model haline gelecektir. Bunun çalışmaları yapılıyor. Örnek uygulamaların bu anlamda yaygınlaştırılması, kurumlar arası işbirliklerinin zenginleştirilmesi gerekiyor. Son dönemde çıkarılan yerel yönetimler kanunlarında bunun yolu da açılmıştır.

Röportaj: Akif Çarkçı Ağustos 2006

DYP Genel Bşkn. Yrd. MAHMUT NEDİM BİLGİÇ;
"Etnik Milliyetçiliğe Dayalı Partiye Kesinlikle Karşız"

BİLGİÇ; "Bundan önceki yıllarda bu bölgelerimizde anarşi ve teröre harcanan paraları bölgede yaşayan insanlara ekmek, iş ve aş temin etmek için harcayacağız."

Partisi tarafından ülke genelinde yapılan Ar-Ge çalışmaları hakkında durum değerlendirmesi yapmak üzere Adıyaman'a giden ve Yazarımız Mehmet Emin Danış'ı ziyaret eden Doğru Yol Partisi (DYP) Seçim İşlerinden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı Mahmut Nedim Bilgiç, ülke genelinde vatandaşların zor duruma geldiğini ve "milletin omuriliği" olarak tabir ettiği küçük esnaf ve çiftçilerin Süper ve Hiper Marketler tarafından açlığa mahkum edildiğini söyledi.

Yazarımız Mehmet Emin Danış'ın "Holdingler tarafından ülke genelinde açılan Süper ve Hiper Marketler emeği istismar etmektedir ve küçük esnaf ile onlarla bağlantılı olarak çiftçiler de çökme noktasına gelmiştir" diyen Mahmut Nedim Bilgiç'le başta ekonomi, siyaset ve seçim konuları olmak üzere ülke gündemini meşgul eden konularla ilgili yaptığı röportajı yayınlıyoruz:

"Terörle Mücadeleye 400 Milyar Dolar Harcandı"

DANIŞ- Sohbetimize son günlerde en çok tartışılan ve gündemi en çok meşgul eden DYP Genel Başkanı Sayın Mehmet

Ağar'ın Güneydoğu sorunu ile ilgili olarak, "Dağda silahla dolaşacaklarına ovada siyaset yapsınlar" şeklindeki çıkışı hakkında görüşünüzü alarak başlamak istiyorum. Bu konuda sizin yorumunuz nedir?

BİLGİÇ- Bölgede bir problem var ve bu sorun Osmanlıdan beri devam etmektedir. Daha önce de bölgedeki problemle ilgili olarak, Mesut Yılmaz, Cem Boyner ve en son Sayın Başbakan'ın yaptıkları açıklamalardan sonra değişik tartışmalar yaşandı. Ancak Sayın Genel Başkanımız Mehmet Ağar'ın sorunla ilgili olarak söyledikleri çok büyük tartışmalara neden oldu. Bir kere Güneydoğu da yada Doğu da bir problem var mı yok mu? Osmanlıdan bu yana devam eden bir sorun var. Terörle mücadele, ülkenin hem insan hem de maddi kaybına neden olmuştur. Bu sorunu görmezlikten gelerek, 'üstünü örtelim, biraz daha gitsin, öteleyelim üzerini külleyelim' demek, çok kolay bir şeydir. Zor iş bu soruna parmak basıp, ciddi şekilde arkasında durarak, çözmektir. Bu bir sosyal barış projesidir. Sorunu görmezlikten gelmek siyasi sorumluluğu olanlar için kabul edilemez. 30 yılda bir çok can ölmüştür. Bu süre zarfında analar ağlamış, her gün bir şehit, her gün bir gazimiz olmuş. Yüzlerce binlerce gazimiz var. Oradaki insanın da oğlu dağa çıkmış ölmüş. Bunun yanında terörle mücadelede ortalama 400 milyar dolar harcanmış. Bu para Türkiye'nin iç ve dış borcundan 50 milyar dolar fazladır. Bu para güneydoğunun yapılanması için kullanılmalıydı.

"Dağdaki İnsanın Evine Dönmesini Sağlayacağız"

DANIŞ- Terör konusunda geçmişte yapılan mücadele ve askeri harcamaları israf olarak mı görüyorsunuz?

BİLGİÇ- Bu mücadele gerekliydi. İnsanların daha iyi yaşaması için gereken parayı terörle mücadele için kullandık. Dün bu gerekliydi, yapıldı. Zamanında müdahale edememek, zamanında sosyal yaraya çare olmak gibi hükümetlerin gösterdiği, beceriksizlik ve acizlik Türkiye'yi öyle bir yere getirdi ki artık dağdaki eşkiyayı, dağdaki teröristi mecbur top-tüfekle vurmak zorunda kaldı. Devlet ya caydırıcı olacaktı ya da dağ-

daki terörist, bölge halkını teslim alacaktı. O günkü şartlara göre devlet tüm imkanını, gücünü kullandı. 1995'lere kadar çok ciddi bir şekilde bu mücadele devam etti. Devlet ülkede huzuru sağlamak için ülkede birliği beraberliği sağlamak için, bölge halkını üç-beş teröristten kurtarmak için bu kaynağı harcadı. Allah'a şükür devlet caydırıcı oldu. Terörizmi yapanlar çekildi. Artık farklı bir noktadayız. O zamanlar Diyarbakır'da Mardin'de Silvan'da gece kimse dışarı çıkamıyordu. Ancak gösterilen mücadele ile bugün insanlarımız huzura kavuştu. Şimdi ise bu sorunu çözmek için çok ciddi çalışmalar yapılmalı. Biz parti olarak bu sorun için 'Sosyal Barış Projesi' düşünüyoruz. Geçmişte çıkarılan pişmanlık yasaları ve buna benzer uygulamalarla dağdaki insanın evine dönmesini sağlayacağız. Onlar da evine dönmek istiyor. Gerekirse bu pişmanlık yasalarını tekrar daha işlevsel olarak çıkararak, bunların evine dönmelerini sağlamalıyız. İnsanları sosyal barış projemiz çerçevesinde tekrar rejimle barışık hale getirmeliyiz.

"Sandıkla Dini ve Diyaneti Ayıracağız"

DANIŞ- Cumhurbaşkanlığı seçimleri ve CHP'nin sine-i millete dönme tartışmaları hakkında DYP'nin görüşü nedir?

BİLGİÇ- Erken seçimden yanayız. Mevcut meclis halkın iradesini yansıtmıyor. Yapılacak her şeyin demokrasi içerisinde yapılması gerekiyor. Cumhurbaşkanlığı seçiminin problem olmadan, gerilim artmadan olmasını istiyoruz. Şu anda meclis ülke seçmenin sadece bir kısmını temsil ediyor. Geriye kalanlar meclis dışında kaldı. AK Parti halkın yüzde 34'ünün oyuyla seçildi. Şimdi bu partinin seçeceği Cumhurbaşkanı halkın iradesini ne kadar yansıtır? Bu meclis süresinin dolmasına 6 ay kala, 7 yıl görev yapacak olan Cumhurbaşkanını seçmesi yanlış olur. Biz bu yüzden bir erken seçimden yanayız. Ancak bunun için meclisten bu şekilde bir irade çıkması lazım. Bunun için diretmeyiz. Erken seçim yapılması, ancak bunun ülkeyi gerilime götürmeden yapılmasından yanayız. Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesini de istiyoruz. Ancak biz kesinlikle bunun bir zorlama olmadan gerçekleşmesini istiyoruz. Meclisten çıkacak her karara saygılıyız. Başı örtülü yada değil

herkese saygıya önem veriyoruz. DYP olarak demokrasiye bağlıyız. Başı örtülüymüş, değilmiş biz bunları sorun yapmıyoruz. Latife Hanım'ın da başı örtülüydü. Bizim erken seçim talebimiz var ama, ülkenin huzurunu herkesten daha çok önemsiyoruz. Biz inanç özgürlüğünden yanayız. Birileri laiklik ve cumhuriyet diğerleri ise inanç üzerinden bir şeyler yapmak istiyor. Bu tartışmalar iki parti tarafından körükleniyor Maalesef bunlar bunu yaptığı sürece bir gerilim oluyor. Milli ve manevi değerlere sahip çıkmak lazım. Kimse bunları sahiplenmesin. Cumhuriyeti CHP kurmadı. Cumhuriyeti millet kanıyla, canıyla kurdu. Kanıyla, canıyla da sahip çıkıyor. Kimse milletin değerleri ile oynamasın, birileri AK Parti ve CHP arasında bir yarış yaşansın istiyor. Ancak millet artık uyandı, akliselim ön planda. Biz mutlaka bu milletin demokratik açılımını sağlayacağız. Bu milletin dilediği şekilde inancını yerine getirmesini, dilediği şekilde yaşamasını sağlayacağız. Ama bunları hiçbir şekilde sandığa yansıtmayacağız. Sandıkla dini ve diyaneti ayıracağız."

DANIŞ- 15 ile 15 yeni üniversite kurulmasının ardından yaşanan hükümet ve YÖK arasındaki tartışmalar hakkında görüşünüzü alabilir miyim?

BİLGİÇ- Bir defa kimse inancını, düşüncesini üniversite gibi bir bilim yuvasının içine sokmamalıdır. Ayrıca sorunları konuşarak çözmek lazım. Rektörle kavga ederek nereye varacağız. Rektörle konuşup kendi doğrularımızı ona yaptırmalıyız. Üzlaşma kültürünü mutlak bu ülkede egemen kılmalıyız. 'Mutlaka benim dediğim doğru, ben bunu yapacağım' deme lüksüne sahip değiliz. Kimse kafasının arkasındaki düşüncelerine göre hareket etmemelidir. Asgari müştereklerde buluşarak sorunları çözme yoluna girmeliyiz."

"Her İilde O İlin Potansiyeline Göre Alternatif Kalkınma Yollarının Arayışındayız"

DANIŞ- Sorunlardan söz etmişken DYP'ye göre günümüzde yaşanan en önemli sorunumuz nedir? Bu konuda ne gibi çalışma yapıyorsunuz?

BİLGİÇ- Türkiye'yi dolaşarak 4 yıl içerisinde ülkemizin geti-

rildiği noktayı, vatandaşlarımızın içerisinde bulunduğu durumu, sorun ve sıkıntılarını yerinde tespit edip partimizin Ar-Ge Birimine bilgi ve doküman olarak veriyoruz. Ar-Ge Birimiz ise tespit ettiğimiz sıkıntıları nasıl aşacağımıza ve kaynağını nasıl temin edeceğimize dair planlama yapıyor. Daha sonra belirli aralıklarla bölge toplantıları düzenleyerek elimizdeki verileri çok katımlı bir ortamda ele alıp değerlendiriyoruz. İstanbul Trakya, İzmir ve Bursa'da yaptığımız bu bölge toplantılarımızı Adana ve Antalya'da da yaptıktan sonra İç Anadolu'da tamamlayacağız. DYP olarak her ilde o ilin potansiyeline göre alternatif kalkınma yollarının arayışındayız. Halkın istek ve önerilerini en iyi şekilde tespit ediyoruz. Mesela, bu çalışmalar kapsamında Adıyaman'a da eski Milletvekillerimizden olan Tarım Komisyonu Başkanımız Cevher Cevheri ile birlikte bir heyet gönderdik. Bu heyet tüm ilçelerimizde tarım konusuyla ilgili araştırma ve incelemeler yaptı, vatandaşlarımızla bire bir görüştü. Elde edilen verilere göre Adıyaman'a özel çözüm önerilerimizi hazırlıyoruz. Bize göre Adıyaman'da narcılık, bağcılık gibi alanlarda çalışma yapılmasında fayda var, aynı zamanda süt ve süt ürünleri konusunda da Adıyaman'da güzel bir potansiyel görüyoruz.

"Holdingle Bakkalık Yapmasın"

DANIŞ- Komisyonlarınızın Ar-Ge Birimine getirdiği raporlara göre en ivedi sorunumuz nedir? Nasıl çözeceksiniz?

BİLGİÇ- Şu ana kadar elde ettiğimiz verilere göre çiftçimiz ve esnafımız oldukça zor durumda. Bu iki kesim ülkemizin orta sınıfını yani omur iliğini oluşturuyor. Biz rejimin ve toplumun omur iliği olan orta sınıfın yanındayız. Bu orta sınıf geçen dört yıl içerisinde çökme noktasına geldi. Açlık sınırında değilse de yoksulluk sınırına gelmiş durumda. Allah korusun, orta sınıf çökerse rejim çöker ama biz bunu önleyeceğiz. Tepede İsviçre gibi yaşayan yüzde onluk bir sınıf oluştu, tabanda ise insanlar Etiyopya ve Bangladeş'te yaşayanlar gibi yüzde doksanlık büyük bir kesim söz konusu. Onları bu duruma getiren ise Süper ve Hiper Marketlerdir. Neredeyse her cadde ve sokakta açılan bu marketlerde insan dışında satılmayan şey kalmadı.

Böyle olunca da esnafın geçim kaynakları azaldı, esnaf satış yapamaz durumda kaldı. Esnafın iflasın eşğine geldiği bu ortamda da ona bağlı olarak yaşamaya çalışan çiftçiler yaşam kaynaklarından mahrum kaldı. Örneğin köyde üretilen yumurta, süt, peynir, pestil ve benzeri ürünler büyük şirketler tarafından üretilip marketlerde yine kendileri yani Holdingler tarafından satılınca çiftçinin ürünlerini satabileceği alan kalmadı.

DANIŞ- Bu yorum ve eleştirinizle Holdingleri karşınıza almış olmuyor musunuz?

BİLGİÇ- Biz sermayeye karşı değiliz, yanlış anlama olmasın. DYP olarak liberal ekonomiden, liberalizmden yanayız ama emeğin istismarına da karşıyız. Hiper ve Süper Marketler emeğin istismarıdır. Esnafımızın kalkınması için büyük marketlerin Ticaret Kanunu Şartlarına uygun çalışmalarını planlıyoruz. Elbette ki sanayileşmenin yanındayız, fabrikalar kurulsun. Koç'larla, Sabancı'larla bir hesabımız yok. Özet olarak holdingler bakkallık yapmasın diyoruz. Bir zamanlar devletin otelcilik yapması gibi bir durum söz konusu, devletin otelcilik yapması ne kadar yanlışsa, holdinglerin de bakkallık yapması o kadar yanlıştır. Bıraksınlar bakkallığı küçük esnafı yapsın. Milleti bu kadar çaresizliğe yoksulluğa mahkum etmeye hiç kimsenin ve hiçbir hükümetin hakkı yoktur. DYP misyon, fikriyat ve kadrolarıyla geçmişte bu ülkeyi devasa tesislerle süslemişti. Aynı şekilde gelecek dönemde de tüm Türkiye'ye yeni imkanlar oluşturarak sinerji getireceğiz, güç getireceğiz. Parti olarak bütün sorunlarımız için ekonomik ve sosyal bir proje hazırlıyoruz. Şu ana kadar elde ettiğimiz veriler gösteriyor ki kalkınmanın anahtarı tabanın kalkınmasındadır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu illerimizdeki tarım sektörünün ayağa kalkması şart olmuştur. Bu nedenle Doğu ve Güneydoğu illeri için sosyal ve ekonomik bir proje hazırlıyoruz. Bu projemize göre bundan önceki yıllarda bu bölgelerimizde anarşi ve teröre harcanan paraları bölgede yaşayan insanlara eklemek, iş ve aş temin etmek için harcayacağız. Kalkınmayı tabandan başlatacağız. Yani Adıyaman'daki ve bu bölgelerimizdeki köylü vatandaşlarımızı teşvik edeceğiz. Mevcut verilere göre yüzde 11'lik

bir oranda kalkınma görülüyor ama bizim tespitimize göre bu yüzde 11'lik kalkınma tavanda kaldı, tabana yansımada. Yansıması da mümkün görünmüyor. DYP'nin uygulayacağı programla tabandan başlayacak olan kalkınma kademeli bir şekilde tavana da yansıyacaktır."

"Korkunun Ecele Faydası Yok"

DANIŞ- Cumhurbaşkanlığı seçimi ve ardından yapılması düşünülen Genel Seçimler konusuna yeniden dönmek istiyorum. Partiniz tarafından gündeme getirilen "Türkiye Milletvekilliği" sistemini biraz daha açar mısınız?

BİLGİÇ- Bugün ülkede siyasi istikrar yok. Mecliste sayının artmasıyla siyasi istikrar olmuyor, öyle olsaydı AK Parti bugün 365 milletvekili ile istikrarı sağlardı. 'Barajı indirirsek istikrar bozulur' diyorlar. Korkunun ecele faydası yok. Bu seçimde altı yedi milyon yeni seçmen oy kullanacak. Lider sultanının yıkılmasını isteyenler, biz teklif edince yanaşmadılar. Biz Türkiye Milletvekilliğinin olmasının mecliste adaletli olacağını düşünüyoruz ve destekliyoruz. 1991'de seçimler tercihli sistemle yapıldı. Bundan sonra da bu sistemin yapılmasını arzuluyoruz. Etnik milliyetçiliğe dayalı partiye kesinlikle karşıyız. Ülkenin bu bölümünde sorun var bunu kimse inkar edemez ve görmezden gelemez. Türkiye bu hükümetle bundan sonra yola devam edemez. 2007 yılı Mart yada Nisan ayında ülke genel seçime gitmeli ve genel seçimde oluşacak hükümet de Cumhurbaşkanı'nı seçmelidir. Mevcut seçim sisteminin de değişip, Türkiye Milletvekili sistemi ile mevcut Milletvekili sayının arttırılıp, vatandaşın tercihli oy kullanarak, istediği adayı meclise gönderebilmesi için yasa değişikliğini bir an önce yapmalıdır. Bu yasa değişikliği ile ilgili bütün siyasi partilere birer mektup gönderdik. 2007 yılının Türkiye için yeni bir dönem olacağına inanıyoruz. Bu hükümet herkesi perişan edip, işe, aşa muhtaç etmiştir. Gezdiğimiz yerlerde vatandaşlar da 'Devlet kendi parasını vatandaşa dağıtıyor. Kimin parasını kime dağıttığını soran yok. İhtiyacı olan da olmayan da devletten yararlanıyor. Hepimiz AK Parti'ye oy verdik, ancak verdiğimiz pişman olduk' diyor. Tek başına iktidara geldi ancak sadece

kendilerine çalışıyorlar, vatandaş halen perişan. Bu seçimlerde yeni bir hükümetin gelmesi herkes için iyi olacaktır.

"Türkiye Fiilen Seçim Atmosferinin İçerisine Girmiştir"

DANIŞ- Sorularına verdiğiniz cevaplar nedeniyle teşekkür ederim, yayınlanmasını istediğiniz son sözünüzü alabilir miyim?

BİLGİÇ- Biz, yani DYP Genel Başkanı, yetkili kurum ve bütün arkadaşlar, Türkiye'nin her köşesine giderek seçim sürecini başlatmış bulunuyoruz. İstanbul, Bursa, İzmir'de ve Trakya Bölge toplantılarımız oldu. Denizli'de bir miting yaptık ve artık seçim startını vermiş bulunuyoruz. Seçim startıyla beraber ülkenin 4 yıl içerisinde yaşadığı seçim sıkıntılarını paylaşmak suretiyle çalışmalara başladık. Zaten proje bazında sıkıntıları tespit etmiş durumdayız. Millet'in bu gün içinde bulunduğu sıkıntıyı bizzat yerinde görmek suretiyle de gelecekle ilgili programlarımızın rötuşunu yapmaya başladık. Bütün Genel Başkan Yardımcılarımız Türkiye'yi geziyor. Artık Türkiye fiilen seçim atmosferinin içerisine girmiştir. Bundan sonra bunun dönüşü yoktur. Bugünkü meclis bütçe görüşmelerinden sonra çalışma imkanına sahip değildir. Milletvekillerinin de bütçeden sonra toplanabileceklerini zannetmiyorum. Kendi seçilme dertlerine düşeceklerdir. O bakımdan fiilen çalışamaz duruma gelen meclisi tüm haklarıyla seçim kararı almaları için tatile sokmalarını umut ediyoruz. 2007 Nisan ayı içerisinde yapılacak bir seçim kararı alınabilir. Bununla beraber millet'in 4 yıldır çektiği zulmün ve sıkıntıya bir çare olarak görülen seçimi yakalamış oluruz. Hem de Cumhurbaşkanı seçiminden önce yenilenmiş bir meclis ile Cumhurbaşkanı seçme imkanımız doğar. Artık altı ay kalmış bir meclisin Cumhurbaşkanı seçmesini uygun görmüyoruz. Son olarak derginizde görüşlerime yer verdiğiniz için şahsınızda Yerel Siyaset Dergisi yönetimi ve çalışanlarına teşekkür ederim.

Röportaj: Mehmet Emin DANIŞ Ocak 2007

**BBP Genel Başkanı Sn. Muhsin YAZICIOĞLU ile
Hırant DİNK Cinayeti, Ermeni Sorunu ve Güncel
Siyasetin Meseleleri Üzerine...**

Sayın başkan öncelikle Yerel Siyaset Dergisi olarak bize zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz. Son günlerde Türkiye'nin gündemine yerleşen ve insani değerler adına hepimize üzüntü veren bir cinayet işlendi. Agos Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Hırant Dink öldürüldü. Bu olayın arkasında kimler olabilir? Türkiye'ye yeni bir oyun mu oynanıyor? Bir de teşkilatlarınızla bu olay arasında bir takım bağlantılar olduğu öne sürüldü. Neler söylemek istersiniz?

Öncelikle teşekkür eder, derginize ve size başarılar dilerim. Çok isabetli olarak ülkemizin yerel siyasetini gündeme taşıyorsunuz. Tabii ki genel siyasetle yerel siyaset birbirinden ayrılacak hususlar değildir. Görüyorum ki siz de yerelden bakıp evrenseli görüyorsunuz, evrensel bakıp yerel görüyorsunuz. Zaten ihtiyacımız olan da bu. Başarılar diliyorum.

Türkiye ne yazık ki hiçbir zaman başı dertten kurtulmayan bir ülkedir. Zaten böyle olması da doğaldır. Biz neticede bir imparatorluk bakiyesiyiz. Bulduğumuz coğrafyayı aşmış, kendi kıtımızı aşarak döneminin en güçlü devletlerini kurabilmiş bir milletin çocuklarıyız. Dürülen bayraklar, kaybedilen

topraklar, yıkılan devletlerle Anadolu'ya kadar sıkışmışız. Şimdi burada da bizi bırakmak istemiyorlar. Onlar istiyorlar ki siz geldiğiniz yere gidin, ya da İç Anadolu'da küçük bir kara devleti olarak kalın. Bunun için yeri geldiğinde düvel-i muazzama dediğimiz devletler bir araya gelmişler, üstümüze çullanmışlar, bunları püskürtmüşüz, silahlı güçleriyle bizi yenemeyeceklerini anlayınca bu defa ekonomik olarak kuşatarak, kültürel alanda yozlaştırarak, bizi biz yapan değerlerden uzaklaştırarak, başta aile çekirdeğimiz olmak üzere kimlik değerlerimizden bizi kopararak bizi o şekilde çökertmek ve teslim almak istemişlerdir. Bu süreç içerisinde tarihin bize kazandırdığı birlikte yaşama iradesiyle bir araya gelerek militleştığımız gerçeğini reddederek bu milletin içinden Kürt, Türkmen, Laz, Çerkez, mezhebi olarak Alevi, Sünni diye kimlikler ihdas etme ve birlik çimentomuzu parçalama çabası içerisinde oldular. Şimdi yeri geldi sağ-sol diye çatıştırdılar, yeri geldi, Alevi-Sünni diye çatıştırmak istediler, başaramayınca Kürt-Türkmen diye bölmek istediler. Laik-antilaik diye sorun çıkarttılar, şimdi de bir Ermeni meselesi ihdas ediyorlar. Uzun yıllardır Türk milletini soykırımcı, Türk devletini soykırım yapan bir devlet olarak gösterip bizi tarihen suçlu sandalyesine oturtmak istiyorlar. Ermeni diasporası Türk devletine düşman olan bütün unsurları yanına almayı başarak onlarla her zaman olduğu gibi kol kola, iç içe girerek, bir çok ülkede, bir çok ülke parlamentosunda, soykırım iftirasını kabul ettirdiler. Sonra yavaş yavaş Türkiye içinde de kendi ülkemizde kendi tarihimize sövdüler, hakaret ettiler, kendi tarihimize sövdükleri gibi bizim de sövmemizi istiyorlar. Türklük değerlerine ve bizim tarihi köklerimize hakaret etmeyi serbest bırakın diyorlar. Biz dışardan sövüyoruz, siz de içeriden sövün diyorlar. Hakaret edin, bütün bunlar serbest olsun. Şimdi bir müddet buna karşı çıkanları şovenist, ırkçı gösteriyorlar. Türklük değerlerine sövmeyi de demokratlık, insan hakları, özgürlük gibi takdim ediyorlar.

Kısa vadede nereye varmak istiyor olabilirler?

Bunlar birer yumuşatma, tamponlama ve sindire sindire, alıştıra alıştıra kabul ettirme yöntemleridir. Dünya ülkelerinin

parlamentolarında kabul ettirecekler, sonra da içeride "canım ne olacak bu Osmanlı'nın suçuymdu, kabul ettik diyelim" noktasına getirecekler ve iftirayı kabul edersek "siz zaten Osmanlı'nın mirasçısıydınız, onların borçlarını da üstlenmiştiniz", "şimdi de soykırımcılığını üstlenin" diyecekler, arkasından da evet dersenez toprak talebini gündeme getirecekler, tazminatı gündeme getirecekler, bu sorunlar bitmeyecek. Bu açık. Türkiye bir kuşatma altına sokulmuştur. Bu kuşatma gittikçe daralmaktadır, daraltılmaktadır. Yıllardır bu ülkeyi idare edenler iftiralari umursamamarak, hazırlanan tezgahları görmeyerek, dünyada yapılan aleyhimizdeki propagandaların karşısında durmamarak, gerekli hassasiyeti göstermemek suretiyle bu çemberi daralttirdılar. Bütün geçmiş iktidarların bu konuda büyük kabahatleri vardır. Tarihte en haklı olduğumuz bir konuda biz neredeyse suçlu sandalyesine oturtuluyoruz. Yer yer Almanya vs'deki durumla benzeştirmeye çalışıyorlar, halbuki tarihimizde kesinlikle bir soykırım yoktur. Tarihimizde kesinlikle insan haklarını ihlal yoktur.

Osmanlı döneminde Ermenilerle ilişkilerimiz ne yönde idi?

Osmanlı en zor zamanda, en kritik ortamda bile tehcir yapmak mecburiyetinde kaldığında o şartlarda tehcire uğratacağı halkın malını, mülkünü, varlığını envanter altına almış, bu envantere göre piyasa şartlarının üstünde satış yapabilmeleri için yardımcı olmuş, onlara uzun bir süre vermiş, ondan sonra sattıkları mallarının, mülklerinin parasını sandıklarını güvence altına alarak gittikleri ülkeye devlet güvencesi altında taşımış, böyle müthiş bir duyarlılık göstermiş, ayrıca devletin en üst kademelerinde görev verdiği, sadık tebaa diye güvenip devletin bütün bürokrasisini emanet ettiği Ermeniler Taşnak, Hınçak çeteleri ve bir takım emperyalist güçlerin oyununa gelerek bu devlete isyan etmişlerdir. İşgale uğrayan Osmanlı toprağında düşman tarafına geçerek onlara yardımcı olmuşlar, düşmanın arka cephesinde köylerimizi basarak çoluk-çocuk katletmişler, delikanlısı kalmayan köylere girip kadınların namusunu kirletmişler, her türlü zulmü, eziyeti yapmışlar, düşmanla işbirliği

yapmışlardır. Hangi ülke olsa düşmanla işbirliği yapmış olan vatandaşını, onun dinine, milliyetine bakmaksızın karşısına alır. Ama hem de askere gitmiyor, geri cephe, köylerde isyanlar çıkıyor, köyleri basıyor, katliam yapıyor. Buna hangi devlet izin verir, rıza gösterir? Sempati ile yaklaşır? Ama Osmanlı Devleti buna rağmen o dönemde uluslar arası camia ile işbirliği yaparak bu güven kaybolunca onları daha güvenli yerlere sevk etmiştir. Neden etmiştir? Yoksa yerel olarak kaldıkları yerde halkla çatışacaklardı. Zaten can güvenlikleri kalmayacaktı. Yani devlet onları da koruyamayacaktı. Devlet kendi vatandaşını da bunlardan korumak mecburiyetinde idi. bunlar yapıldı. Şimdi bununla ilgili binlerce belge var. yerimiz müsait olmaz. Hem de Taşnak-Süttun partisinin kendi belge ve toplanmalarından, kendi resmi görevlilerinden hatta kurulan Ermenistan'ın ilk Başbakanının kendi ağzından bir sürü itiraflar var. Bunları kitaplaştıracak, binlerce, on binlerce dağıtacaktır. Nerelere neler harcadılar, bu devletin bu milletin kasalarını yönetimde bulunanlar soydular, ama bunların gereğini yapmadılar. Dolayısıyla bizler haklı olduğumuz meselede bile maalesef haksız pozisyona düşürüldük. Şimdi kuşatıldık, bir yere gelindi. Şu anda Türkiye çok kritik bir dönemden geçiyor. Böyle bir ortamda içeride sembol haline gelmiş olan bir Ermeni vatandaşımız vuruluyor. Şimdi öncelikle biz duygusal bir milletiz. Büyük bir duygu yoğunluğu ile beraber, hep birlikte her kesimden kimin yaptığı hiç düşünülmez, kimin yaptığı hiç tartışılmadan, hepimiz bu kurşun devlete, millete sıkılmıştır, Türk devletinin itibarına, güvenliğine milli birliğine sıkılmıştır dedik. Cinayeti kınadık. Faillerin bir an önce yakalanmasını istedik. Ben sadece failerin yakalanması yetmez, failerin bağlantıları ile beraber arka plandaki niyetleri ortaya çıkaracak şekilde bu suikast aydınlatılmalıdır, dedim. Sadece cinayetin aydınlatılması için değil, bundan sonra Türkiye üzerine oynanacak yeni oyunlara engel olmak için de bu şarttır dedim. Şimdi yine kınıyoruz. Mezhebi, etnik kökeni, dini, inancı ne olursa olsun bir cana kıyılmıştır. Bunu asla tasvip etmeyiz, kabul etmeyiz.

Olayın faillerine dair tespitleriniz nelerdir? Arkasında sizce kimler vardır?

Şimdi bunu yapanlar ne olabilir? Birçok ihtimal vardır. Bir, uzun zamandır Türkiye'de bir tahrik var. Türklüğümüze, değerlerimize hakaret ediliyor. Bu hakaretler elbette birçok kesimin tepkilerini topluyor. Buradan hareketle tamamen kendi duygularına kapılarak bu eylemi yapmış olabilir. Duygularına kapılarak organize edenler çıkabilir, bu, ihtimal dışı değildir. İkincisi, organize bir eylem olabilir. Üçüncüsü de kaynağı dışarıda olan, içeride taşeron kullanmak suretiyle yönlendirilmek suretiyle yapılmış bir eylem olabilir. Bir başka şey de Ermeni vatandaşlarımızın da kendi aralarında bir takım sorunlar var, bu sorunlarla da bağlantılı olabilir. Bütün ihtimallerin üzerinde durmak lazımdır. Şimdi ilk başta söylediğim birinci, ikinci ihtimalleri bir tarafa bırakıyorum. Olmuşsa, bir tahrike gelmişse çıkmış, yapmış olabilirler. Bu ayrı bir konudur. Ama bu eylemin yapıldığı tarih son derece önemli. Bunun tamamen tesadüf olduğunu düşünmüyorum. Kendi duygularına kapılarak yapmış olsa bile onlara o duyguya kapılma ve eyleme geçme içgüdüsünü aşıl原因 unsurlar olabilir. Şimdi bakın tarihten bir örnek vereyim. Ermeni komitelerinin talimatları. Osmanlı dönemindeki Ermeni örgütlerinin vermiş olduğu talimatlar bunlar. Diyor ki: "her Ermeni silahlanmalıdır, silah altı çağrısına uyulmayacaktır, silah altındaki Ermeniler firar edip, Ermeni çetelerine katılacaktır, çeteler Rus ordusuna katılıp Osmanlı ordusuna saldıracak, ikmal yolları kesilerek Osmanlı ordusunun iâşe imkanı kesilecektir. Cephe gerisinde iki yaşına kadar olan bütün Müslümanlar katledilecek, yiyecek maddeleri ve mülkleri ele geçirilecek, yakılacaktır. Hayır kurumları yakılarak, bunları Müslümanlar yakmış gibi propaganda yapılacaktır." "Resmi daireler kundaklanacak, Osmanlı zaptiyesi pusuya düşürülerek katledilecektir. Cepheden yaralı dönen Osmanlı askerleri öldürülecektir. Köylerdeki yerleşimcilerin silahları alınacak, Ermeniler silahlandırılacaktır. Ermenilerin yaptığı katliamların -"bakınız buraya dikkat"- faturası Müslümanlara çıkarılarak iç ve dış kamuoyunda neşriyatı sağlanacaktır. İtilaf devletleri hesabına casusluk hizmeti yapıla-

çaktır." Şimdi bu talimatlara baktığınızda burada Ermeni çetelerinin talimatlarında iki madde çok önemli. Demek ki böyle alışkanlıkları var. biri diyor ki evler, kiliseler ve hayır kurumları yakılarak bunları Müslümanlar yapmış gibi propaganda yapılacaktır. İkinci önemli maddesi de Ermenilerin yaptığı katliamların faturası Müslümanlara çıkarılarak özellikle iç ve dış kamuoyunda neşriyatı sağlanacaktır. Şimdi bugün bakıyoruz, Hırant Dink, her kesimden tepki almış bir kişilik ve kimlik. Bir taraftan Türklerin, Ermenilerin kanları meselesine girerek içeride büyük tepki toplamıştır. Diğer tarafta Ermeni diasporası ile karşı karşıyadır, hedef haline gelmişti. Kendi ifadesi ile "Ermenistan'a gitsem orada da barınamayacağım" diyordu. Fransa parlamentosunda soykırımla ilgili karar alındığında Fransızlara: "siz tarihinizi ve vicdanınızı bizim üzerimizden temizleyemezsiniz" dedi. Bir de Ermenilerin vakıf malları ile ilgili mahkemeleri vardı. Bir de böyle tartışmaları vardı aralarında. Şimdi bütün bunlar dolayısıyla çok isabetle seçilmiş bir kimliktir. Türkiye'de ne tartışılıyordu bu günlerde? Kuzey Irak'ta yapay bir aşiret devletinin kuruluşuna müsaade etmeyeceğimiz. Kerkük'ün bir aşiret devletinin başkenti olmasına müsaade etmeyeceğimiz tartışılıyordu. Amerikan subaylarının çantasından çıkan haritalar Türk subaylarının olduğu masalara serilecek kadar ileri gitmişlerdi. O haritada 22 ilimizin de içinde olduğu bir özgür Kürdistan gösteriliyordu. Sözde özgür bir Kürdistan. Yukarıda Ağrı Dağı'nın eteklerinin de içinde olduğu bir Ermenistan gösteriliyordu. Amerika'daki Ermeni lobisi Türk hükümetine bir bilgi notu geçti. Dedi ki Amerika temsilciler meclisi dış ilişkiler komisyonunda bekleyen Ermeni soykırım tasarısı bize rağmen geçebilir. Çünkü şimdiye kadar biz bunu önlemeye çalıştık diyor. Baharda bu tasarının geçme ihtimali yüksektir. Süratle gerekli adımları atınız. Eğer gerekli adımları atmazsanız bu tasarı geçebilir diyorlar.

Bizden ne istiyorlar, atılması gereken adımlar neler olacak?

Orda bir Yahudi lobisi var. Türkiye şimdiye kadar Yahudi lobisi vasıtasıyla etkili olmaya çalıştı. Diyorlar ki bir an evvel

gerekli adımları atmazsanız bize rağmen temsilciler meclisinde bekleyen tasarı geçer diyor. Burada aba altından sopa gösteriliyor. Aslında şantaj var. Bakın bir an evvel gereğini yapın, gerekli adımları atın yoksa geçer. Bu gerekli adımlar ne? Kıbrıs'tan koşulsuz olarak Türk askerini çekmek mi? Kerkük-Musul üzerindeki iddialarımızdan vazgeçmek mi? Irak'ın kuzeyinde Yahudi soslu bir Kürt devletinin kurulmasına razı olmak mı? Türkiye'nin içeride federatif bir yapıya rıza göstermesi mi? yoksa AB'nin önümüze koyduğu yeni azınlıklar yasasını çıkartmamız mı? Hangisi? Hatta bunun içine bir şey daha koyacağım. Ermeni soykırım iddiasını kabul etmemiz mi? Bunu da deminki sorunun içine koyalım. Kabul ettikten sonra peşinden toprak, tazminat talepleri gelecek. Şimdi tüm bunları konuştuğumuz sırada Türkiye'de Hırant Dink diye bir Ermeni asıllı Türk vatandaşı suikaste maruz kalıyor. Bir anda sanki düğmeye basılmış, önceden hazırlanmış gibi meydanlara doluyorlar ve orada hazır pankartla "hepimiz Hırantız, hepimiz Ermeniyiz" yazıyor. Ne demek şimdi yani. Hepimiz Ermeni hepimiz Hırantız diyor. İlk çıkan pankartlar böyle. Şimdi bir anda bir halk kalkışması provasına dönüştürülüyor. Suçlu Türk devleti, devlet katil. Birbuçuk milyon artı bir. Yani bir buçuk milyon Ermeni soykırına uğramış şimdi bu artı bir oldu. Peki bu millet her kesimiyle dindar, sağcı, solcu, Türk, Kürt, Alevi, hepimiz cinayeti lanetlemişiz. Maktülü bağrımıza basıp, cenazeyi hep birlikte omzumuzda taşımak istemişiz. Ama birileri hepimiz Kürdüz, hepimiz Ermeniyiz, hepimiz Hırantız diye ortaya çıkmış. Şimdi o cenazeye sahip çıkarken hepimiz Ermeni olmak mecburiyetinde miyiz? Hepimiz Ermeni kimliğine bürünmek zorunda mıyız? Nereden çıkıyor? Bu bir tahriktir, bu bir bölücülüktür. Kışkırtmadır, bunun üzerinde başka tezgahların kurulması mümkündür. Nitekim bu tezgahları maalesef devreye sokmuşlardır. Ve böylece belli bir kesimin sanki bu işte bir taraf haline gelmesi sağlanmıştır. Peki şu gördüğümüz duyarlılık neden her gün bayrağa sarılı gelen şehit tabutlarına gösterilmez? Niye bir gün "hepimiz Mehmetçiyiz, hepimiz bir Türk askeriyiz" demiyor. Niye? Onlar da vuruluyor. Yani bu ülkenin diplomatları avlanmadı mı dışarıda Ermeni Asala örgütü

tarafından. Yani ilk defa değil bu. Biz de kayıplar vermişiz. Bunların hiç birisini onaylamıyoruz. Bir kesim de bu olayları istismar ederek başka şeyler yapmak istiyor. Şimdi bu cenazeyle beraber bir anda bölücü unsurlar meydanlara dökülüp yine milletimize, devletimize, inançlarımıza hakaret etmişlerdir. Amerika'daki Cumhuriyetçilerle Demokratlar bir anda birleşmişlerdir. Şimdi soykırım iftirasının temsilciler meclisinden geçmesi daha kolay hale gelmiştir. Ve bunların işine yaramıştır. Bir eylem yapılmışsa bu eylemin yapılışı kimin işine yaramışsa oraya bakarak arkasındaki güçleri teşhis edebilirsiniz. Bir defa Türk milletinin işine yaramamıştır bu eylem. Devletin işine yaramamıştır. Dolayısıyla Türk milletin birliğine, varlığına, devletin bekası adına hassasiyet gösterenlerin, bu değerler adına canını verecek kadar hassas olan milliyetçilerin böyle bir cinayeti işlemesi söz konusu olamaz. Neticesi devlete, millete zarar veriyor. Birisi isterse etki-tepki meselesinden galeyana gelip yapabilir, hiç olmaz demiyorum. Örgütsel olarak yapmaz. Ama kimin işine yarar diye baktığımızda gördük ki Ermeni diasporasının işine yarıyor, Talabani, Barzani'nin işine yarıyor ve Türkiye üzerinde baskı kurmak isteyen örgütlerin işine yarıyor.

Ermeni diasporası dışarıda harıl harıl çalışıyor. Biz neler yapabiliriz? Anti propaganda yöntemi olarak neler geliştirilebilirdi? Türk hükümetleri neleri yaptılar ya da yapmadılar bu konuda? Hangi adımların atılması gerektiği noktasında neleri tavsiye edeceksiniz?

Öncelikle arşivlerimizi açarız, arşivlerimizde tarihi gerçekleri ilim adamlarımız tahlil ederler, yorumlarlar. Bu imkan var. Arşivlerimizden çekinecek bir tarafımız yok. Sonra bunların Arapçası, İngilizcesi, Almancası her dilden basılır, ve bütün dünya kütüphanelerine girecek hale getirilebilir, belgeselleri yapıp, filmleri çevrilebilir. Biz babaannelerimizden anneannelerimizden dinledik. Bunlar uzak değil, bu Ermeni çetelerinin yapmış oldukları zulüm anlatılır. Bunların içerisinde bu dava, bu mesele dünya kamuoyunun ilgisine sunulabilir. Lobi faaliyetleri yapılabilir. Ayrıca müspet Ermeni vatandaşlarımız

dan istifade edilerek onlar vasıtasıyla tarihin olaylarını tarihe bırakmak noktasında bir konsensüs sağlanmak suretiyle - günümüzde hem ülkemizde zaten güven içinde yaşıyorlar, bu güveni dışa taşıyarak Ermenistan'la iyi daha ciddi ilişkiler geliştirilerek- bu sıkıntılar aşılabilirdi. Ama yapılmadı. Çünkü Ermeniler binlerce kitap bastılar, yüzlerce film çevirdiler. Bunların çoğu bizim tarafımızdan yapılabilirdi.

Tehlikeli bir gidişattan bahsediliyor. Fanatik, mecrandan sapmış bir milliyetçilik anlayışı toplumun farklı etnik kökenlerine mensup kimseleri tarafından bu kitleler, negatif yönde motive edilerek toplumun birliğine bütünlüğüne zarar verecek şekilde etnik milliyetçiliğe itildiği, bu anlamda bu arada Türkiye'nin bütünlüğüne hanel getirileceği yönünde yorumlar var. Ermeni meselesinin de bu şekilde gündeme gelişinde fanatik milliyetçiliğin de körüklenmesi söz konusu olamaz mı?

Milliyetçilik bütünleştiricidir. Tabii ki entelektüel seviyede milliyetçilik kendisi için istemediğini başkası için istemez, kendisi için istediğini de başkaları için hak görür. Dolayısıyla kişilerin bireysel özgürlük ve kimliklerine saygı gösterir. Bir arada yaşamının gereği de budur. Bu sadece ülkemiz sınırları içinde değil ülke sınırları dışına da böyle bakar. Ama ırkçı, asabiyetçi bir yaklaşım mikro milliyetçiliği kışkırtırken daha millici bir yaklaşımla kuşatıcı bir milliyetçilik anlayışı bu toprağın kültürü olan her eğilimi birlikte yaşama, ortak kaderi paylaşma düşüncesi içinde onları kaynaştırmayı hedef alır. Biz Anadolu toprağında karışmış, kaynaşmışız. Bu vatan toprağı üzerinde asırlardır aynı kazanda kaynıyoruz. Dolayısıyla kız alan, kız veren, birlikte vatan savunmasında bulunan bu insanlar, kanı kanına, teri terine karışmış, özelemleri beklentileri aynı olmuştur. Zaten millet de, milletleşmek de budur. Böyle bir bakış açısı ile milletimizi birlik ve beraberlik içerisinde yaşatmayı isteriz ama, mikro milliyetçilik tahrip edici, kırıncıdır, şovenizmi körükler. Bundan sonra da etki tepki ile daha çok şiddeti beraberinde getirir. Bunu da en fazla küresel diktatörler yapıyorlar. İşte Ortadoğ'u'da aynısını yapmıyorlar mı? Daha çok etnik ayırım,

daha çok mezhebi çatışma daha çok kan ve göz yaşı üzerine böl-parçala-yut anlayışı ile bir dünya kurmak istiyorlar. Daha çok bölerek, daha çok çatıştırarak daha kolay idare edeceklerini düşünüyorlar. Biz buna direnmek zorundayız. Şuurlu olarak hareket etmek, farklılıkları bir zenginlik olarak görüp, o farklılıkların içinden bir Türk ebrusu ortaya çıkartmalıyız. Zaten şu an T.C. Devleti bir Türk ebrusudur. Ebru bir kere yapılır. İkinciye yapamazsın aynısını. Bozarsan bir daha yapamazsın. Bir mozaik falan değiliz. Bir ebruyuz. Renkler, tonlar birbirine öyle karışmıştır ki ayıramazsınız. Bozarsanız bunu bir daha yapamazsınız.

Son günlerde tartışılan güncel meselelerden birisi de Cumhurbaşkanlığı seçimi. Bu mesele hakkında düşünceleriniz nelerdir? Sayın Başbakan'ın Cumhurbaşkanlığı'na sıcak bakmayan bir kesim Sayın Başbakan'ın dindar, eşinin de başörtülü olduğunu öne sürerek bunu tasvip edemeyeceklerini söylüyorlar. Bu görüşe nasıl bakıyorsunuz? Tasvip ediyor musunuz?

Kişilerle ilgili değilim ben, daha çok sistemle ilgileniyorum. Sistem yanlış, siyasi partiler kanunu yanlış, seçim sistemi yanlış, Cumhurbaşkanı seçme usulü yanlış, bu yanlışlar düzeltilmeden bu tartışmalar da ortadan kalkmaz. Bence işi kökünden düzeltmek gerekiyor. Ben Sayın Erdoğan'ın yerinde olsaydım, bu imkana sahip olsaydım, ilk işim lider sultasını kırarak, parti içi demokrasiyi sürdürülebilir kılacak bir siyasi partiler yasası çıkarırdım. İki, temsilde adaleti esas kabul eden, adaletin üzerinden istikrarı hedefleyen bir seçim kanunu yapardım. Parantez açarak söylüyorum biz iki turlu daraltılmış bölgeyi esas alan, ikinci turda işbirliğine açık, milletvekili tercih sistemi olan bir seçim kanunu istiyoruz. Bu teklif ettiğimiz kanunla bir parti tek başına güçlü biçimde iktidara yürüyebilir, bunun yolu açık, eğer koalisyonlar kaçınılmaz hale gelirse milletin iradesi böyle tecelli ediyorsa koalisyonlar sandıktan çıkar. Ve o koalisyonun da arkasında millet olur. Çünkü millet kandırılmamış olur. Artı, bu yasayla liderlerin vekilleri değil, milletin vekilleri meclise gider. Çünkü özgür iradesiyle vatandaş

seçim hakkını kullanarak liderlerin vekilini değil, kendi vekilini gönderir. Böylece meclis daha kaliteli hale gelir. Ve milletvekilleri lidere yaranmak çabası yerine millete hizmet etmek ve milletin ihtiyacını karşılamak durumunda kalırlar. Şimdi üçüncü olarak Cumhurbaşkanının halk tarafından doğrudan seçilmesini sağladım. Bunu da Tayyip Erdoğan ya da başkası söz konusu olduğu için söylemiyorum, 93 yılında bu teklifi bütün parti liderlerine ben götürdüm, yine 2000'de sayın Sezer seçilirken yine bu teklifi bütün liderlere ulaştırdım. O zaman da her ikisinde yani şimdi üç lider dört lider bir araya gelecekler, bir Cumhurbaşkanı seçecekler. Bu, milletin iradesi mi olacak? Dedim. Meclis lojman bahçesinde Cumhurbaşkanı adayı olan vekil tartaklanıyor, meclis kendi milletvekilinin güvenliğini bile sağlamıyor, sonra beş lider bardak gibi diziliyorlar, cumhurbaşkanı seçiyorlar. Nerde halkın iradesi? Nerde bu milli irade? Bu mu? Bugün de aynısını savunuyorum. Bende çelişki yok. Çelişki iktidar partisinde var, ana muhalefette ve diğer partilerde var. çünkü hepsi konumlarına göre gömleklerini değiştirdiler. Durumlarını değiştirdiler, görüşlerini değiştirdiler. Daha evvel cumhurbaşkanını halk seçsin diyenler iktidara geldikten sonra unuttu. Daha evvel anayasa değişiklikleri gündeme geldiğinde cumhurbaşkanını halk seçsin demeyenler şimdi halk seçsin diyorlar. Ben üçüncü olarak bunu yapardım. Dördüncü olarak da cumhurbaşkanını halk seçince yargı, yürütme, yasama erklerinin bir sacayağı olarak yerli yerine oturmasını sağlayacak reformlara da öncelik verirdim ve dördüncü olarak kürsü hariç dokunulmazlıkları kaldırırdım. Bunları yapmamış olan bir siyasetçi demokrasi talep etme hakkına sahip değildir. Yani bütün hayatım boyunca insan hakları ve demokrasiye sahip çıktım, en zor günlerde dayatmalar karşısında yeri geldi tek yürekli ses olduk. Herkesin sustuğu ortamlarda biz milletin kulaklarında çınlarız. Biz demokrasiden yanayız. Ama kurumlardan demokrasi talep eden siyasetçi önce siyaset kurumunu demokratikleştirecek. Partisinin tüzüğünü değiştiriyor. Yargıtay başsavcılığı itiraz ediyor, yaptığınız bu değişiklik demokrasiye, anayasaya aykırındır diyor. Kendi partisinde daha antidemokratik sürece yol açanlar

tabi demokrasi isteme hakkına da sahip olamaz. Milletle dalga geçiliyor, milletle oyun oynanıyor. Bir tahtırevelli kuruyorlar. Milleti denge taşı yapıyorlar, milletin omzunda biri incek, biri kalkacak, biri incek biri kalkacak, bir kötü bir kötüyle düzeltilecek, yok mu bunun doğrusu? Var. yapın, yapmak istiyoruz, millet bize bu imkanı vermemiş, imkanı elde edenler de doğruyu yapmıyorlar. Dolayısıyla iki kutuplu hale getirmek suretiyle bu çekişmelerden yararlanmak istiyorlar. Benim genel görüşüm budur. Dört buçuk yıl içerisinde bu iktidar isteseydi bunları yapardı. Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini sağlardı, bu tartışmaların hiç biri olmazdı.

Tam bu noktada şunu öne sürüyorlar: Bu seçim sistemini biz icat etmedik, niye biz değiştirelim? Bir de sizce cumhurbaşkanlığının yetkileri biraz daraltılmalı mı?

Başkanlık sistemi için yetkileri azdır. Parlamenter sistem için çoktur. Bugün cumhurbaşkanının yetkisi parlamenter sistem için çoktur. Başkanlık sistemi içerisinde ise azdır. Demek ki kararımızı vereceğiz. Ya parlamenter sistem içinde kalacaksınız, yani cumhurbaşkanı doğrudan halk tarafından seçilirse başkanlık sistemi anlamına gelmiyor. Bu sadece seçim yöntemi ile alakalıdır. Burada yetkilerim yeniden tadad edilmesi lazım. Cumhurbaşkanlığı yetkileri yeniden düzenlenebilir. Bunu biz ihdas etmedik meselesine gelince, zaten millet seni olumsuz şeyleri düzelt diye gönderiyor. Yarın o zaman siz yapmayacaksınız başkaları da gelip diyecek ki biz avantajımızı niye verelim ki canım? Diyor ki bürokrasiyi azaltalım, iktidar olunca ben yaparım diyor, iktidara geliyor, sonra diyor ki ben bu bürokrasiyi de kontrol altında tutacağım, niye kaldırayım ki? Diyorsunuz ki muhtarına köyünden aldığı oya göre muamele etme, ben bunları yapmayacağım diye geliyor, gelince de diyor ki önce ben o muhtardan hesabını sorayım o köyün, sonra bakarız buna diyor. O zamana kadar da iktidar elinden gidiyor zaten. Şimdi bakın, biz kendilerine cumhurbaşkanı olmayın demiyoruz ki! Şimdi bu kanunu çıkartsa, millete güvense, hep demiyor muyuz millete güvenelim diye? Yani fırsatçılık yapmak yerine millete verelim bunu, millet seni yine seçer. Sen eğer bu

doğruları yaparsan, millet seni seçer. Bu doğruları yaparsan o millet daha fazla sahip çıkar. Ama millet fırsatçılığa sahip çıkmaz. Bunu ben böyle görüyorum. Şu güne kadar ki yasaları değiştirme şansı kalktı. Şimdi bugünkü yasalarımıza göre meclis seçecek bunu. Seçerse gayri meşru mu olur? Hayır. Ben ona gayri meşru demem. Ama benim tercihlerim biraz önce söylediklerimdir. Eğer bu yasalarla seçime gidilecekse meclis seçer. Ama bütün zinde güçler harekete geçin, vurun kırın demek demokrasiyle bağdaşmaz, vatanseverlikle bağdaşmaz. Anayasamızda Cumhurbaşkanı adaylarından beklenen özellikler neyse onların dışında yeni bir özellik beklenmez. Kimler aday olabilir kimler olamaz anayasamızda belli.

Son günlerde partinizin isimi diğerleriyle anılıyor. Seçimlerde ittifak arayışınız var mı? İttifak anlayışını tasvip ediyor musunuz?

Daha önce bilindiği gibi çeşitli partiler yasak olmasına rağmen farklı partiler ittifak yaptılar. MHP-Refah-İDP, SHP-HADEP yaptı. BBP ile ANAP yaptı. Şimdi aslında daha önce de partilerin birleşmesi de yasaktı. Onu hülle partileri ile yaptılar. Bir partiden başka partiye geçmek yasaktı. O zaman yeni partiler kurup partileri birleştirerek çözdüler. Yani yasaklarla değil, toplumun ihtiyacına uygun yasalarla bunları düzenlememiz lazım. Aslında bu, siyasetçiyi yıpratın bir yöntem. Ancak diğer taraftan da yüzde on gibi bir baraj koymuşsunuz. Bu da milletin önünü kesmektir. Şimdi diyor ki ben nasıl olsa parti içi demokrasiyi işletmem, farklı düşüneni kovarım, farklı bir ses çıktıysa onu da atarım. Akabinde yeni bir parti kurarlarsa ona da derim ki yüzde on barajı var, oylarınız boşa gider. Nasıl olsa devletten o kadar para alıyorum. Onlar da parasız, pulsuz siyaset yapacaklar, haksız rekabetle de ezerim, bunların şimdi hepsi meşru görüşler mi? Dolayısıyla kimse hevesli değil, ama siyasetin önünü açmak zorundayız. Şeffaflaştırmak zorundayız. Hileye, dolaylı yollara başvurmaya mecbur etmemeliyiz. Biz BBP olarak şu anda herhangi bir siyasi parti ile ittifak arayışı içerisinde değiliz. Bu evlendirmeyi medya yapıyor. Sonra mahkum ediyor, arkasından sanki başka hiçbir çaremiz yok-

muş gibi bir imaj vermeye çalışıyorlar. Bunu bilinçli yapıyorlar. Bana soruyorlar, kiminle ittifak yapacaksınız? Niye bana soruyorsunuz? Diğer partilere sorun. İyi ama baraj problemi var. Sadece bana yok ki bu problem hepsine var. DYP geçen seçimde 9.9'la baraj altında kalmış. MHP 8.2 ile kalmış. GP 7.5'le kalmış. Diğerleri yüzde beşle kalmış. % 22 oy alan siyasi partiye geçen seçimde niye sormadılar kiminle ittifak yapacaksınız diye? % 22 oy var diye. Ama gördük ki seçimde % 1 aldı. Yani dünün % 49 oy almış Anavatan Partisi meclisin dışında kaldı. 99'da CHP meclisin dışında kaldı. Baraj bizim mi de bize soruluyor?

Acaba medya bunu kasıtlı mı yapıyor? Altında ne olabilir?

Bu kasıtlı yapılıyor, bilinçli olarak yapılıyor. BBP'yi sadece bunlarla gündeme getirmek istiyorlar. Fikirlerimizi sormuyorlar. Düşüncemizi sormuyorlar. Bizim şu anda böyle bir arayışımız yoktur. Bunları ifade ederken ittifak olursa açık olmalı, zaten sandığa giderken yapıyorsunuz bunu, vatandaş da bilir. Bunun yerine meclise gittikten sonra koalisyon yapmaları daha kötü değil mi? şimdi acaba 99'da MHP'ye oy verenler Sayın Ecevit'i Başbakan yapmak istemişler miydi? Ecevit'i başbakan yapanlar dönüp de seçmene sordu mu Ecevit'i başbakan istiyor musun diye? Sormadı. Barajlar düşerse o zaman HADEP gelir. HADEP zaten başkasının kucağında geliyor. 91'de SHP'nin kucağında gelmiş, şu an AKP'nin içinde yok mu diyoruz yani? Politikaları DTP'nin talepleri ne? Kürt sorunu vardır ülkede bunu kabul edin diyor. Sayın Başbakan da ülkede Kürt sorunu vardır bunu çözmemiz gerekir diyor. Sorunun adını etnik koyarsanız çözümünü de etnik yaparsınız. Ben ülkede etnik bir sorun olduğu kanaatinde değilim ben buradan vergi ödüyorum GAP tamamlanmaya çalışılıyor. İstanbul'dan vergi ödüyorsunuz Hakkari'de de hizmet üretiliyor. Biz öyleyse bölgeler arası kalkınmışlık farkını azaltacak, göçü önleyecek, insanlarımızı doğduğu yerde doyuracak ve medeniyetin tüm kolaylıklarından yararlanacak şekilde hizmet götürmeliyiz. Bu ülkede eğitim, sağlık, hukuk sorunu vardır. Bu ülkede yaylalarımız boş-

tur. Ovalarımız susuzdur. Vatandaşımız işsizdir, yoksullaşma vardır. Soygun vardır, talan vardır. Bütün bunlar hepimizin sorunlarıdır. Türk'ünün de Türkmen'inin de... Kalkınmış bir ülke, fert başına milli geliri on bin dolarların üstüne çıkmış bir ülke, en ücra köşedeki çocuklarımıza da eğitim götüren bir ülke özlemliyoruz. Bu özlemin gereğini yapmak yerine etnik sorun üretmek çatışma alanı yaratmak doğru değildir. Öyleyse bugün iktidarın politikaları onların işine yarıyor. BBP kendi özgün yapısı ve kimliği ile milliyetçi, muhafazakar, demokrat, Türk milletinin ruh kökünden beslenen kadroların bir araya gelerek bir iktidar projesi ortaya çıkartmasını sağlayacağız. Bunun öncülüğünü BBP olarak yapıyoruz. İnşallah seçim kararı alınana kadar Türkiye'de BBP baraj sorunu olmayan bir parti haline gelecektir. Tabii ki hedefimiz muktedir bir iktidarı ortaya çıkartmaktır. Sadece hükümet olmak yeterli değil.

Röportaj: Akif Çarkçı Şubat 2007

Prof. Dr. Yaşar SARIBAY ile

Küreselleşme - Yerelleşme Üzerine...

Uluslar arası bir toplantıda on kadar ülkeden, dünyanın farklı coğrafyalarını temsil eden katılımcılar, ülkeleri ile ilgili yerel meselelerini gündeme getirdiklerinde, adem-i merkezîyetçiliğe geçişin hemen hemen hepsinin ortak meselesi olduğuna şahit olmuştum. Küreselleşme-yerelleşme bağlamında bir kamu yönetimi meselesi olarak adem-i merkezîleşme sorunsalına nasıl bakmak lazım ?

Küreselleşme karşısında kamu yönetimi bir mesele olarak görülüyorsa, bunun her şeyden önce, küreselleşmenin yarattığı işlevsel işbölümü ile ilgisinin olduğu düşünölmelidir. Çünkü, mal, hizmet ve sermayenin akışının iktisadi ve politik olarak düzenlemesi, yerel düzeyde kurumsal etkinliğe sahip birimleri gerekli kılar. Öte yandan, yerel birimlerin varlıklarını pekiştirmeleri, ancak küreselleşme sürecine eklenilebilecek bir işlevsellik göstermeleriyle mümkün olduğu için; adem-i merkezîyetçilik, küreselleşmeyle ilgili iktisadi, kültürel ve politik akışkanlıklara hareket serbestisi sağlamak açısından önem kazanmıştır. Dolayısıyla, adem-i merkezîyetçiliğe ve bu bağlamda kamu yönetimine atfedilen önem, bir 'duyarlılık' tan çok, 'zorunluluk' tur. Nitekim, yerel yönetimlerin politik karar

alma kapasitelerinin artırılması, kent ekonomilerine verilen destek, ilk bakışta, yerelliğin yükselişi olarak algılsa bile; son tahlilde, küreselleşmenin yerel olana nüfuz kabiliyetinin bir işareti olarak görülmelidir.

Küreselleşme ile yerelleşmenin birer süreç olarak eşzamanlı yürüdüğünü bir çok kimse ifade etmektedir. Yerelleşme küreselleşmeyi besleyen bir süreç olarak mı varlığını hissettiriyor, yoksa küreselleşmeye bir karşı duruş bir anti tez olarak mı gerçekleşiyor?

Biraz önce belirttiğim perspektiften bakıldığında, 'yerelleşme'nin küreselleşmeye bir karşı duruşu değil; ya ona işlevsel bir eklemelenmeyi, ya da küreselleşmenin nimetlerinden kendi istediği payı almayı ifade ettiği söylenebilir. Bu itibarla, yerel ve küresel olan arasındaki 'eşanlık', tekrarlayacak olursam, küresel olanın artan nüfuz kabiliyeti olarak görülebilir. Şüphesiz, bu durum, küreselleşmenin doğurduğu adaletsizliklerin varolmadığı ve bunun bir çok toplumda direnç hissine yol açmadığı anlamına gelmez. Fakat, mesele, küreselleşmenin artık bir "Dünya Toplumu" yaratmış olduğu ve bu toplumun "eşit" üyesi olmak isteyenlerin çeşitli alanlarda girdikleri mücadeledir. Dünya Toplumu, doğası icabı merkezsiz olmak zorundadır. Buna rağmen, bazı devletlerin bu toplumun merkezi olma ve/ya merkezi kalma girişimleri de göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla, bugün küreselleşmenin içinde bulunduğu durum, iki zıt yönde ilerleme mücadelesiyle malûldür: Bir yön, mevcut sürece eşitlikçi bir katılımın peşinde gidişi; diğer yön, küreselleşme sürecinin merkezi olmayı ifade eden mücadeleleri ortaya çıkarmıştır. Örneğin, Latin Amerika'daki son gelişmeler birinci; Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa Birliği arasındaki rekabet ikinci yöne işaret etmektedir.

Küreselleşme sürecinde yaşanan değişim, siyasi ve idari yerinden yönetim yaklaşım ve uygulamalarında genel olarak ne gibi değişimleri gündeme getirmiştir. Türkiye'deki yansımaları nelerdir?

Bu açıdan Türkiye, tam anlamıyla "iki arada bir derede"

durumundadır. Türkiye, küreselleşme sürecinde eşitlikçi bir konum talep eden politik bir aktör rolüne sahip olamamaktadır. Öte yandan, dünya toplumunun merkezi olmak isteyen hangi aktörün yanında yer alacağını da tam kararlaştıramamış görünmektedir. Bu kararsızlık, merkeziz bir Dünya Toplumundan yana olmanın örtük ifadesi de değildir. Bu açıdan, Türkiye'nin uyguladığı politikalar çok bölgesel kalmakta ve bu da ancak bölgeye yönelik bir durum hasil olduğunda aktifleşmeye başlamaktadır. Fakat, pragmatik bir anlayışla bazen Avrupa Birliğine, bazen ABD'ye bel bağlaması ise bölgesel sınırlar içinde bile kararlı uygulamalarda bulunamamasına yol açmaktadır. Bunun için, Türkiye'nin, her şeyden önce, kendi konumu hakkında net bir karar vermesi gerekmektedir. Bu, tabii ki, dünyanın bir bölümüyle dost, geri kalanıyla düşman olma anlamına gelmez. Ama, Türkiye küreselleşmenin Dünya Toplumunu inşa etmeye yönelik bütünsel, fakat merkeziz bir süreç olduğunu bilerek hareket etmelidir. Türkiye için, eşitlikçi, katılımcı ve etkin politika uygulayışı bu tür bir anlayışın hakim olmasıyla mümkündür.

Küreselleşmenin devletlerin milli sermayelerine olan tesirini, ulusal ve uluslar arası-ekonomik kriz- bağlamında nasıl ele alırsınız? Bu noktada yerel ekonomilerin pozisyonu ne olacaktır?

Küreselleşmenin sermaye boyutu çok çok önemli bir meseledir. O kadar ki, bu yüzden küreselleşme sadece ekonomik bir olgu olarak algılanmaktadır. Manuel Castells'in belirttiğine göre, 2000'li yıllarda dünyada bir günde dönen para miktarı, yanılmıyorsam, 3.5 trilyon dolardır. Her şeyden önce, bu miktarda bir paranın devletleri hayli aşan bir boyutta olduğu, dolayısıyla "milli ekonomi" denen bir kavramı ve anlayışı alt-üst ettiği aşıkardır. Küreselleşme sürecinin bütünselliği göz önüne alındığında, hayal gücümüzü bile zorlayan bir para hareketi ve bununla bağlantılı bir sermaye dolaşımının herhangi bir aşamasındaki aksamanın, derhal bütüne nüfuz eden bir krize yol açma olasılığı hiç şaşırıcı değildir. Dolayısıyla, ulusal düzeyde görülen bir ekonomik

krizin, mutlaka küreselleşme zincirinin bir başka halkasında meydana gelen aksamayla ilgisinin var olduğu bir dünyada yaşıyoruz. Bunu 1980'lerde, 1990'larda ve 2000'lerde net olarak gördük ve anladık. Bu açıdan, yerel ekonomilerin pozisyonu, kendi sermayesinin ve sermaye sınıfının küreselleşmeyle ne kadar eklemlendiğine veya eklemlenmediğine bağlı olarak belirmektedir. Kapitalist olup da küreselleşmenin dışında kalmak, yani küresel bir ekonomiyle eklemlenmemiş olmak artık mümkün değil. Krizin büyüklüğü bile bu duruma bağlıdır: Eklemlenmedeki açık ve aksama daha büyük bir krizin belirleyicisidir. Genelde kapitalist küresel ekonominin yaşadığı mevzii krizler ise yansımaları olarak bir etkiye sahiptir. Bu durumda çıkan sonuç şudur: "Milli ekonomi" artık yoktur; ancak, küresel kapitalist ekonominin sorunlarının üstesinden gelmek ve o ekonominin imkanlarını manipüle etmek için "milli" bir duyarlılık vardır, çünkü ulus-devlet hâlâ varlığını sürdüren en örgütlü politik muhataptır.

Küresel ölçekte güç olmak, bölgesel ya da global boyutta kabul görür olmak demek midir ? Yani bir ülkede ya da bölgede (birkaç devletle sınırlı alanda) etkili olmak isteyen bir süper gücün "ben yaptım oldu" demesi, yapmak istediklerini kabul ettirmesi bağlamında kısa ya da uzun vadede ne kadar mümkündür ?

Dünya Toplumunun merkezi olma mücadelesinin bugünkü galibi ABD'dir. Irak meselesinde görüldüğü gibi, ABD hukuki bir meşrulaştırmaya ihtiyaç duymayacak kadar fiili durumlar yaratma ve bunu kabul ettirme niyetini sürdürmektedir. AB ile olan rekabeti ve Asya devletlerinin potansiyel güçlerini ve eğilimlerini dikkate aldığımızda, ABD'nin "ben yaptım oldu" anlayışının geri dönebileceği bir eşik olduğunu düşünüyorum. Bu eşığa varıldığında, dünyanın mahvına yol açabilecek sonuçların vuku bulmasını önleyecek en önemli etken, ABD içindeki demokrat, özgürlükçü ve eşitlikçi çevrelerdir. Söz konusu çevrelerin aynı duyarlılığa sahip ABD dışı çevrelerle yoğunlaşacak işbirliğini, emri vakileri caydırıcı bir imkan olarak görüyorum. Zaten o zaman küreselleşmenin de gerçekten bir

Dünya Toplumunu yaratıp yaratmadığı belli olacaktır.

AB bağlamında başlatılan çok yönlü projeler, ülkelerin kendi yerel kimliklerine ve yerel kültürel değerlerine olumlu veya olumsuz nasıl tesir edebilir ?

Hemen şunu söyleyeyim ki, bugün bir "Avrupa kimliği"nden bahsetmek çok zordur. 50'den fazla dilin konuşulduğu, 30-40 etnik grubun böldüğü, 24 kültür grubunun yönlendirmeye çalıştığı bir coğrafyada "ortak" bir kimlik oluşumundan bahsedemeyiz. Zaten, Eurobarometer'e göre, son zamanlarda yapılan bir araştırma, nüfusun ancak %53'ünde "Avrupa kimliği" duygusuna sahip olanların "bazen" ve "sık" şıkları arasında dağıldığını göstermektedir. Öte yandan, tam tamına bir "Avrupa kimliği" oluşmuş olsa bile, bunun sorunsuz olmaya-çağını mutlaka düşünmek gerekir. Çünkü, kimlik, her şeyden önce, kendini diğerlerinden ayırmak ve son tahlilde ortak bir düşmana ihtiyaç duymaktır. Bu perspektiften bakıldığında, "Avrupa kimliği"ne ne kadar yaklaşırsa, ötekileştirme, dolayısıyla diğer kimliklere ve onların uzantısı olan değerlere hor bakma da ister istemez beraberinde gelecektir. Bu da giderek dünyaya yayılan bir balkanizasyona sebep olacaktır.

Küreselleşme ve yerelleşme olguları tarif edilirken genel olarak bir karmaşa yaşanmaktadır. Bu karmaşayı gidermek bakımından küresel olanla yerel olan arasındaki ilintiden hareketle bir 'yerel' ve 'küresel' tarifi nasıl yapılabilir. Örneğin tüm dünya sistemi içinde bir bölgesel blok özelde bir "yerel"i ifade eder mi ? Yerelin en küçük birimi ne olabilir ? İllaki bir idari birim olmak zorunda mıdır ?

"Yerel" bugünkü anlamında "küresel" olanın varlığına işaret eden bir kültürel işbölümünün adıdır. Bu işbölümü bölgesel bloka karşılık gelmez, daha çok küresel olanın tamamlayıcı parçası niteliğinde kültürel farklılıktır: Varlığı otantik olan, işlevi küresele gönderme yapan sosyo-mantıksal bir bölünme. Bazen bir örnek, bin kelimeye bedel açıklayıcılık gücüne sahip olduğu için, burada yaşadığım bir olayı aktarmakla yetineceğim: Güney Afrika'da yerlilerin yaşadığı bir köyü

gezdirdiler. "Yerli" veya "yerel" tahayyül edeceğiniz her şey vardı. Fakat, ilginç olan bu köyün bir müze gibi gelen turistlere parayla gösterilmesi kadar; gezi tamamlanınca "yerel" danslardan oluşan bir "playback"li gösterimdi. Anlatabiliyor muyum?

Dolayısıyla, neyin ne kadar "yerel", ne kadar "küresel" olduğu üzerine kafa yormak nafile sayılabilir. Hele "küyerel"(glocal), yani yerel ile küreseli mecz etmiş gibi sunulan kavramlar, şık, ama anlamsız bir beyin jimnastiğidir. Fakat, küreselleşmede vuku bulan ilişkilerin muhatabı olan en küçük aktörler hangisidir, anlamında bir soru soruyorsanız bunun bazı durumlarda devlet dolayimli kent yönetimleri olduğunu söyleyebilirim; Londra, New York, Paris, İstanbul... gibi.

Biraz somut plana indiğimizde Türkiye'de yerelleşme meselesi çoğu zaman adem-i merkezileşme ekseninde tartışılmaktadır. Bu yaklaşım doğru mudur? Adem-i merkezileşme ve yetki dağıtımı yerelleşmenin sadece bir şubesini ele almıyor mu ?

Bu açıdan, Türkiye'de olduğu gibi yerelleşmenin adem-i merkezileşmeyle eş anlamlı görülmesi çok doğru değildir. Küreselleşme sürecinin Dünya Toplumu olma doğrultusunda zorladığı işlevsel bir işbölümü dikkate alınmaksızın, ne yerelleşme, ne de adem-i merkezileşme doğru anlaşılabilir.

Türk yerel yönetimleri, özellikle belediyeler küreselleşme sürecinde nasıl bir açılım sağlayabildiler ? Dış dünyadaki örnekler ve projeler bizdeki yönetimlerce yeterince irdelenip değerlendirilme imkanı bulabilmiş midir ?

İstanbul başta olmak üzere, bugün büyük kent yönetimlerinin politikasına baktığımızda, biraz önce değindiğim küresel çaptaki işlevsel işbölümünün izlerini görebilirsiniz. Bu kentlerde hayata geçirilen projelerin finans kaynaklarına, mimari stillerine, yerleşim düzenlemelerine,vs. baktığınızda karşımıza mutlaka küresel bir aktör ve anlayış çıkar. Ama bu, Londra, New York, Moskova gibi kentler için de böyledir. Moskova'da Türk mühendislerin/mimarların emeğini, stilini görebilirsiniz; ama finansal aktör olarak bir Japon şirketi karşınıza çıkabilir. New

York'ta ikiz kulelerin yerine dikilmekte olan anıt binanın mimarları arasında Türk olanlar vardır. İstanbul'da ise Dubai stili bir mimari ve Arap sermayesini görebilirsiniz.

Yerel ekonomilerin kentlerin rekabeti açısından önem arz ettiği ifade edilmekte. Dünya ekonomisinin yeni aktörleri kent ekonomileri mi olacak? Bu yaklaşımın kurgulanış biçiminde bir hata var mıdır?

Bu anlamda, büyük kentler, yoğun küresel ekonomik ilişkilerin vuku bulduğu nispeten merkeziz mekanları niteliğindedir. Artık, küresel ekonomik birim-mekan olarak kentler, insanlara değil, ilişkilere bakarak planlanmakta, düzenlenmekte ve yeniden yapılandırılmaktadır. Örneğin bu mekanlarda, bir bankamatığı veya bir internet kafeyi bulmanız, bir sağlık kabini-ni, hatta tuvaleti bulmanızdan çok daha kolaydır.

Küreselleşme sürecinde finans sektörünün hakimiyet alanını genişletme mücadelesi verdiği öne sürülmekte, küreselleşmenin aslında finans sektörünün dünya hakimiyeti projesi olduğu savunulmaktadır. Öte yandan sanayi sektörü de güçlenen bu sektör karşısında bir karşı tavrı alma pozisyonuna girerek bu mücadele yörüngesinde küreselleşmeye karşı redçi bir tavrı takınmakta, milli sanayilerin küresel hegemonya karşısında güçlendirilmesi tezi dillendirilmektedir. Bu konudaki düşüncelerinizi alabilir miyiz ?

Küresel kapitalist ekonomi sadece insansızlaştırılmış bir kültürü değil, tamamen maddileşmiş bir kültürü de empoze etmektedir.:Her şey parayla ölçülmekte, bir finans meselesi olarak görülmektedir. Bunun anlamı, bırakın dünya ölçeğini, gündelik hayatımızda bile paranın hakim güç haline gelmesidir. Hele burjuva sınıfının, dolayısıyla kültürünün zayıf olduğu bizim gibi toplumlarda, paranın gücü, görgüsüzlüğün göstergesine bile dönüşebilmektedir. Weber'in "rasyonel kapitalizm" dediği oluşumun yerine, tüketimciliğin vazgeçilmez bir hayat tarzı ve statü unsuru olarak kendini dayattığı bir ortam hakim. Dünya zenginleri arasında işgal ettiğiniz sıra, aynı zamanda

yaratıcılığınızın ve insanlığa katkınızın ölçütü olarak kabul görüyor. "Hiç" iken, parayla bir anda "her şey" olan insanlar ön planda. Mutsuzlar da paraları yetmediği için mutsuz ve özenti girdabında kıvranıyorlar. Üretim yerini tüketime bırakmış; emek ise unutulmuş bir kavram. İlişkilerimiz dolayımli; "paramız kadar konuşuyoruz". Gösterimsel statülerimiz var, ama karakterimiz yok. Meslekler yaratımcı faaliyetler değil, replikleri şık, ama icraatı yarım yamalak roller mahiyetinde. Hal böyle olunca, bir şeye karşı "duruş" ancak şık bir laf olarak kalıp, eyleyemeyen kitlenin ifadesine dönüşmüş oluyor. Dolayısıyla, hangi kesimden olursanız olun, küreselleşmenin doğurduğu olumsuzlukları "red" eden bir tavır ne tam anlamıyla gelişebiliyor; gelişse bile ne de tam anlamıyla ikna edici olabiliyor. Çünkü, genellikle her reddediş, ilkeli bir duruşa değil, bastırılmışlıktan kurtulup, oyunun bir parçası oluşa karşılık geliyor.

Röportaj: Akif Çarkçı Mayıs 2006

